

MATAIOO

Yísuna ámiqira fasaasa ufa Mataioofa ákara rinau.

*Yísuna akeekú akaakú márusa.
(Ruka 3:23-38)*

¹ Maa-akaráfa Ánutuna ásauku mundírana Abarahaamana áti Yísunara qídanoo. Karaambáiqá Dafidina áti márídanoo. Miná akeekú akaakú miná ósana maaqímminoo márídanoo.

² Abarahaamafa Isakeena ákoofa márínau. Isakeefa Yakooboona ákoofa márínau. Yakooboofa Yudana faqa miná ákaqaafasaa faqa níkoofa márínau. ³ Yudafa faqa Peereesana faqa Seeraana faqa níkoofa márínau. Miqandá nínoofa Tamaafa márínau. Peereesáfa Qeeseeroona ákoofa márínau. Qeeseeroonafa Aramana ákoofa márínau. ⁴ Aramafa Aminadafana ákoofa márínau. Aminadafa Naasoona ákoofa márínau. Naasoofa Saramoona ákoofa márínau. ⁵ Saramoonafa Boosina ákoofa márínau. Boosina ánoofa Raqabafa márínau. Boosifa Oobeetana ákoofa márínau. Oobeetana ánoofa Rusioofa márínau. Oobeetafa Yeeseena ákoofa márínau. ⁶ Yeeseefa karaambáiqá Dafidina ákoofa márínau. Dafidifa Sooroomoona ákoofa márínau. Sooroomoona ánoofa Quriana ánaaqá Dafidifa raffaqoofa márínau. ⁷ Sooroomoonafa Reeqooboamana ákoofa márínau. Reeqooboanafa Abisaana ákoofa márínau. Abisaafa Asaana ákoofa márínau. ⁸ Asaafa Yeeqoosafatana ákoofa márínau. Yeeqoosafatafa Yooramana ákoofa márínau.

Yooramafa Usiana ákoofa márínau. ⁹ Usiafa Yootamana ákoofa márínau. Yootamafa Aqasana ákoofa márínau. Aqasafa Qeeseekiana ákoofa márínau. ¹⁰ Qeeseekiafa Manaseena ákoofa márínau. Manaseefa Amooná ákoofa márínau. Amoofo Yoosiana ákoofa márínau. ¹¹ Yoosiafa Yeekooniaana faqa miná ákaqaafasaaúqa faqa misá níkoofa márínau. Babiroonia karaambáiqá fannoo narí maqúsaindari aniréenoó narí sundíauqa qímannimufaqa Yuda máqannaasa akaqáusa náru taikéenoó akaqáusa Babiroonia máqa máaqai nífiqasee karabusaki quqásoofaqa Yeekooniaana faqa miná ákaqaafasaaúqa faqa karabúsa márúnaki kambíqaqau. ¹² Babiroonia máqusaindaraa karabusa taikáseeqa narí maqúsai aniréenoó Yeekooniaafa Seeratieena máqanau. Seeratieefa Seerubaabeerana ákoofa márínau. ¹³ Seerubaabeerafa Abiutana ákoofa márínau. Abiutafa Eeriakimana ákoofa márínau. Eeriakimafa Asoorana ákoofa márínau. ¹⁴ Asoorafa Sadookana ákoofa márínau. Sadookafa Aakimana ákoofa márínau. Aakimafa Eeriudana ákoofa márínau. ¹⁵ Eeriudafa Eeriasarana ákoofa márínau. Eeriasarafa Matana ákoofa márínau. Matanafa Yakooboona ákoofa márínau. (Mi-Yakooboofá moó marínau.) ¹⁶ Yakooboofa Yooseefaana ákoofa márínau. Yooseefaafa Máriana afaaqi márínau. Máriafa Ánutuna ásauku mundírana Yísuna ánoofa márínau.

¹⁷ Maaqímmasee Abarahaanasaaqari qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara faqa qaara faqa marasée óosana kambíqafufanoo Dafidinaki ootúpanoo márídanoo. Dafidifa misá Isaraee máqannaasa karaambáiqá márínau. Karaambáiqá Dafidinasaaqari óonu arufufanoo miqí kai ínoo qísaukuqara taikásee

qíkunni óoqu qaara faqa qaara faqa marasée óosana kambíqafufanoo minakíqari Babiroonia káraambaiqa fannoo karabúsa máreenoo nárinoo inau. Babiroonia káraambaiqa karabúsa óosana raqúramifufanoo miqóoqari kafáa miqíkai ínoo qísaukuqara taikásee qíku qaara faqa qaara faqa óoqu marasée óosana kambíqafufanoo misáki Ánutuna ásauku mundírafa ootúpa máfi kambíqanau.

(Yísufa kambíqoo áukuana faiqí ánaasee síara iranními-marufa maaqímminoo márinau. Kumaaráa mánaaqa ní-nausa níkausa útaaqaama nímaqaqoofaqa márída naríara naríara níanasaa rufíasee máriqau. Miqíqa márídaqa mánaaqa faqa akoonaiqí faqa innooqáfufaqa misá ní-nausa níkausa nárana suqásee náidaqa susúmasee dóo firaaqóo kooroomásoofaqa miqandá káqi náadu náadu máriqau. Miqímmásooqóoqari dóo moodáa aukuana áiqaramáfufanoo dóo moo áukuanasaa amúndeeqee faiqí faqa moodáanaki quqásoofaqa máriqau. Yooseefaasa Máriasa miqímmasee firaaqóo kooroomásoofaqa náadu náadu márúnakina Ánutuna maraqunannái Yísufa Máriana áranandaki kambíqanau.)

Yísufa kambíqoo ufafa.
(Ruka 2:1-7)

¹⁸ Óoqai Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa miná máqoo ufafa maaqímminoo márídanoo. Miná ánoofa Máriafa faqa miná áqoonafa Yooseefaafa faqa qútaaqaama ámaqarafa máriqau. Miqandá náadu náadu máriqau. Miqínoo márídanoo Máriafa ámuuquqáikinau. Ánutuna káaqa aréenara maraquna fannoo Máriana áranandakina ánoonaikufanoo ámuuquqáikinau.

¹⁹ Yooseefaafa andeeqára faiqi Ánutuna ufa írimarufa marinau. Sía Máriana mifá faiqi mara áminau. Minára

iriséenoo Yooseefaafa Márianara ámuqusufanoo ufa firaaná qíqa Mooseena sándufamau fíqa Máriana árifoo qímasee qumeé kai minnísararee qinau. ²⁰ Miqí qímaseenoo Yooseefaafa irisée fímarufanoo karaambáíqa qangiroom fannoo qainásaa akooqóo qímaminau. Yooseefa, anée Dafidina mi-oosanáfa máriananoo. Anée aneenná áqoonnanara sía rufía, sía qúmuarimari manaaqafa máridanoo mifá ámuaquuqai ki ainainafa Ánutuna káaqa aréenara maraquana fannoo quqásaifanoo ánoonaikinoo. Sía minnísaa káqi máraa. ²¹ Máriafa mári ínanoo faiqi akoonaiqi máqaannoo. Maqasáinana anée miná áuqu Yísunee qía. Miná áuqu óosana maaqímminoo máriannoo. Fúrufari-ranakinaana qumbáqi uqéerannísaaninafa máriannoo. Mifá kásooqaqee narí máqannaasa náriqa mandáinaina númookinaana qumbáeeqeenoo ámiqiraqoo quqáannoo. Minára anée Yísu née qía.

²² Qangiroom miqí qufanoo óoqai Ánutufa tamummáqara fasiqa qímannimu ufafa ánoonaikinau. Mi-tamummaqara fasiqáfa maaqi qímasee qímaqoofa.

²³ Mánaaqa moó fannoo mári ínanoo ámuaquuqáikiannoo. Ámuaquuqáikinoo faiqi máqaannoo. Miná áuqu Imanueera née qifáranoo.

Mi-auqúna oosana maasá ufakiqari maaqímminoo máridanoo. Ánutufa dóo maqee maasá faqa máridanoo.

²⁴ Miqí qímasoofanoo qainásaa Yooseefaana áfunni ároofanoo tautínoo fíndifinoo karaambáíqa qangiroom ufa kái máranau. Minára misá amúndeeqee narí afaaqi ámu-fanoo dóo narí ánaukoo máaqaki mara quqánau. ²⁵ Mara quqáseenoo ámuaquuqai ku kamuqoo sía ámeesaaqusinoo ninau, káqi márinau. Miqí márufanoo Máriafa narí ámaaku maqasoofanoo Yooseefaafa miná áuqu Yísu née qinau.

2

Súani óosanaindari ánu fasiqausa.

¹ Eeroodeefa rakísimaru aukuanai Yísufa Yuda máqa maaqaki moo máqusaki Beetareeqeemma máqusai kambíqanau. Yísufa kambíqoofaqa írirana faqaasa fásau ásaana rímarusa, fásau ásaana rúmasoofanoo uqan-nífiqoofaqa súani afu óosana qáanaindari níanaindari faiqaqá ániufaqa Yeerusareenni ániqau. Misá anirée Yeerusaree máqannaasa irámmiriqa qiqau. ² Ínni Yuda máqanna karaambáiqaikianinafa kambíqaina, yámaqusanaki fee máridanoo fee maasá qeeqá maqúsai níanai máridaqa narí karaambáiqá máqooqoo fásau irafufaqa qáfamáseeqa mi-faiqínara dúfi dúfi qímamaqarara ánidaqa.

³ Miqí qufanoo rakísirafa Eeroodeefa mi-ufána iriséeno maa-fuka karaambaiqáfa qiní maqa máaqa máraandoo qímaseeno áranaqoofanoo taútinau. Tautúmasoofaqa Yeerusaree máqannaasa misá aiqáma náaquqanau. Misá Eeroodeenara rufíaqau. Fúka karaambaiqa namufaqa maasá faqa dárúandoo qímasoofanoo náaquqanau. ⁴ Eeroodeefa tautúmáseenoo aiqáma amaana máqasaa rakísimarusa misá úriqararausá kai Ánutuna sándufara írimarusa faqa aiqáma suqú quqáseenoo irámmirinoo qinau. Tamummáqarausa ákarakinaana yámaqusanai fee Ánutuna ásauku mundírafa kambíqaannoo fee qufaqa misá qiqau. ⁵ Yuda máqa máaqa Beetareeqeemma máqusaki kambíqaannoo. Ánutuna tamummáqara fasiqa óoqai maaqí qímasee qímaqoofa Beetareeqeema máqusara ákara rúmaqoofa máridanoo.

⁶ Ínni Yuda máqannaaki káqikaa maqusa áuqu Beeta-reeqeemma máridanoo kásooqaqee áuqu firaa maqusa úriqarara maqusa máriannoo.

Mi-kaqikaa maqusánakiqari karaambáiqá firaafá kambíqafinoo máriannoo.

Mifá qiní Ánutuna faiqí ánaasee Isaraee máqannaasa rakísinnimaqáannoo.

Mi-ufána Ánutuna tamummáqara fasiqa qímaseenoo ákara rinau.

⁷ Eeroodeefa mi-ufána iriséenoo fásau ásaana rímarusa qumeé náaramma quqáseenoo irámmirinoo qinau. Mi-fasauná ínnée indaarú qáfoofanoo kambíqoo kamuqoo miná óosanara idaaqamásee andeeqásee qímaqimiaqee qinau. ⁸ Irámmiriséenoo misá niqíqáidanoo únna qímaseenoo qímanniminoo qinau. Ínnée Beetareeqeemma máqusai óonu mi-faiqínara ámiqiuqanna másee randásee paqúrimásee óonurandee anirée qiní faqa qímaqimifaqa qinée faqa miqí kai íqa óonu amooqianáura. ⁹ Mifá miqí qufaqa misá fíndimeeqee Beetareeqeemma máqusai fiqau. Aanái fímarufanoo fásau fannoo aaná amummaqa uqannífiqanau. Mi-fasaufá misá náriqa maqúsai súani óosanaindari márídaqa qáfoo fásaufa kai mi-fasaufá kai nífiqanoo fífiufanoo faiqi ánaaqi máruqoo miná amummaqa kásoo inoo márínau. ¹⁰ Misá mi-fasaufá faiqi ánaaqi máruqoo kásoo inoo márufaqa qáfamaseeqa nímuqusa idaaqufaqa nímudaani itairí fufaqa susúmamaqaqau. ¹¹ Misá óonureeqa máaqaki kéeqafufaqa faiqi ánaaqi káqikaaqóo afeekaíkinoo narí ánoona Máriana faqa márufaqa íreeda ruffía ruffía ídaqa óoru kéeqafi qáfaqau. Mi-fasiqáusa náaquqoofaqa óoqumarifufaqa nóorindari maqásaa kummára máfufaqa amooqímamaqaida susúmmaqaqau. Misá Yísunara amooqímaseeqa karaambáiqá nímimaru ainaina minámmamiqau. Sía káiqeesa nímmaruna Yísuna ámiqau. Ámiqira ainaina idukúsee kóora munnimma aabaá kai ámiqau. Kaifáa áfundimaru saqari anoona makáqa anoona fooqána misá miná faqa aabaá

ámíqau nári maqúsai firaa feefaurummámaree ánuna máree míni aabaá ámíqau. Kaifáa moo sáqari anoona áfundi márúna faqa, mandéefana anoona fooqáafa miqí kai íqa aabaá miná ámíqau.

¹² Miqímmasee márufanoo qainá nífu nároofoqa Eeroodeefa márinnai sía kafáa anirandée fuaqa. Ánutufa miqí qufaqa misá moo áatata qumeé nímaaqa fiqau.

Eeroodeena ásaukukiqari Isipa máqusai sandánau.

¹³ Fásau ásaana rímarusa misá fufanoo Ánutuna qan-giroo moó fannoo Yooseefaana qainásaa áfunnáreenoo qinau. Eeroodeefa faiqi ánaaqiara randásee rutúki-rara qídaqinoo. Anée faiqi qísanoosa nífiqeenana Beetareeqeemma máqusara rufíasee Isipa máqusai óonu márínaqa kásooqaqee qinée qíanana óoqurandee úrua.

¹⁴ Miqí qufanoo Yooseefaafa fíndifinoo eendámuqusai faiqi qísanoosa nífiqeenoo sandéeno Isipa máqannai óoquree márinau. ¹⁵ Eeroodeefa káqi márufanoo minní márinau. Maaqí qímasee Ánutuna óoqeenáa ufa narí tamummáqara fasiqasaa qímaqoofa ánoona kambíqanau. Maaqí qímasee mi-fasiqáfa qinau. Qinée qeeqá qímaaku Isipa máqanaindaraana áaraanauranoo qinau.

Eeroodeefa faiqiuqáindi rutúkinau.

¹⁶ Eeroodeefa fásau ásaana rímarusa nífeesida márusianoo ákaru qímasee moo áatata fífufanoo Eeroodeefa minára írinoo áranaqeenoo sía káiufanoo narí firisuaiqáuqa niqíqoofaqa misá Beetareeqeemma máqusa faqa dínni dínni márúsa faqa akoonaiqí ánaaqi kai aiqáma rutúku taikánau. Eeroodeefa fásau ásaana rímarusara mi-fasaunára irámmirusara minára óonu máfi iriséeno faiqi náridaqa Yísuna faqa áruaqeera mináramma írinau. Minára irisée qaara aukwana márarausá faqa qámbaana aukwana márarausá faqa ánaaqi maqee máqarausá faqa

minára iriséenoo akoonaiqí kai aiqáma rutúku taikánau.

¹⁷ Faiqi ánaaqi aiqáma rutúku taikásoofanoo Ánutuna tamummáqara fasiqa áuqu Yeereemaia miná ufa ánoona kambíqanau. Mifá qinau.

¹⁸ Ínnee íriaqa, Ramma máqusai ánaaseeuqa ufa ánoona kambíqaannoo.

Ikífaafau faqa fáaqa fuísee faqa máriannoo. (Yuda máqanna anaaseera Raseerana áraamummaakee qímariqau.)

Raseerana áraamummaaka nári faiqi ánaaqiara ikíraqee-fara moosá anirée núqa máseeqa idaaqídaaqa máseeqa misára dóo taikáaqee qífaqa síamma íri-fara.

Misá nímuqusa mandáiki márifaqa miqíqa márídaqa misá faiqiuqáindi sía máriafaqa miqídaqa.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qímasee ákara rinau.

Isipa máqusaindari óonurandee áninau.

¹⁹ Yooseefaafa Isipa máqusai káqi márufanoo Eeroodeefa kuqufufanoo Ánutuna qangiroo moó fannoo Yooseefaana qainásaa áfunnáreenoo akooqóo qímaminau. ²⁰ Fíndifi dóo fúa. Faiqi qísanoosa nífiqee kaifáa Isaraee máqusai óoru fúa. Óoqai faiqi áriraru fasiqafa dóo kúqinoo. ²¹ Miqí qufanoo Yooseefaafa írinoo faiqi qísanoosa nífiqeenoo kaifáa anirandéenoo Isaraee máqasaa óoru finau.

(Isaraee firaa maqa maaqa márúnaki minakí dínni atinai Yuda máqa máaqa márínau.)

²² Yuda máqasaa óonureenoo Eeroodeena miná ámaaku áuqu Aakeerausifa dóo mifá narí ákoona aináina afapíta qumáreenoo rakísirafa márínau. Yooseefaafa minára iriséenoo rufíee marínau. Qainásaa áfunnároofanoo Isaraee máqa máaqa dínnatinni Karíree

máqa máaqaaki óonu marínau. ²³ Miqóo káqikaa maqusai Nasareeteenni náaruara márínau. Miqí qunára Ánutuna óoqai máru tamummaqara fasiqauqa misá ufa kambíqanau. Yísufa sía kambíqoo kamuqoo óoqai maaqí qímasee minára ákara riqau. Misá minára Nasaretee fasiqa fee qifáranoo fee qiqau.

3

Yoohaneefa nammári nímimarufa qímannimi ufana.

(Mareekoo 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoohanee 1:19-28)

¹ Yísufa kumaaráa márufanoo mi-fasannái Yoohaneefa nammári nímimarufa kooroomáfinoo afeekaikámaseenoo Ánutuna ufa faiqí ánaasee maqúsa maqusa qímanniminoonin nau. Yuda máqannaasa aadána máqannai faiqí óodaa márunnai Yoohaneefa miqóo óonureenoo qímannimímarin nau. ² Mifá maaqí qímasee fuki faakí qídanoo qímannimímarin nau. Ánutuna quqúsa qúsasaa ínnisaa ititáfuannoo. Minára ínnée aiqámausa ínneeqa mandáinainara quqásee quandáfina Ánutufinnai nóori ubeekaaqa. ³ Yoohaneefa miqí qímasee qímannimímarufanoo óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaia mifá qímaqoo ufafa ánoona Yoohaneenakí kambíqanau. Mifá maaqí qímasee ákara rinau.

Faiqí moó fannoo faiqí sía márunnaindari aadána máqannaindari ufa fíffí qímasee faiqí ánaasee maaqí qímasee qímannimidanoo.

Karaambáiqá ániānifeera miná aaná afisúaqá. Aaná eendírana andeeqásai fanoo karaambáiqá fúani.

Miqí qímasee ákara rinau.

⁴ Mi-fasiqáfa Yoohaneefa qamunna sía ámiqirana afisímarin nau. Aadaiká aadaikírafa kamméera kísaaqa asausínai áuqirana afisírafa nímarin nau. Tamummáqara fasiqa naanna rámasee miqímmasee márínau.

(Kamméera fannoo firaa aandau qóosara foora mári-danoo. Asausí kísaaqandauqa máruna miná marasée sufusee qamunna áuquqaafe afisímáriqau.)

Yoothaneefa aandáu apatannái qamunandá rafáaqafu rumbánau. Miná nárana sía nárana uqanna. Ookasaasá ánoona faqa káasau oofaafana faqa miná áuqu pándaaqa oofaafana miná kai néemarinau. ⁵ Misá Yeerusaree máqusanaasa faqa Yuda áfumakinaasa faqa Yooradanna námmani dínni dínni afainni márusa faqa aiqáma Yoothaneefa máruqoo súqiqa márída Yoothaneena ufa írimariqau. ⁶ Súqumaraidaqa misá nári mandáinainara akooroomáseeqa minnísarara kooroo qímarufanoo Yoothaneefa nammáriki rafúsu ooqu marinnímaqasee márufaqa rúmannimaqoofaqa nammárikiqari fíndifiqau.

⁷ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Sadikai ámaana ufa qímariasa misá faqa nammári márarara aniroofanoo Yoothaneefa níqidanoo qímanniminau. Ínnee sakáni faiqi ukadiqa faiqi námudara foora nári náriranara ruffamaree sandée máriafanoo. Yáfee ínnee qumeé aaquqímanni-maqáifaqee ínnee Ánutuna áranaqaranara ruffamareeqa únna qímasee nammári rúmannimaqaannanara qinísaa mandaaqéefaree. ⁸ Ínnee kúqaa naundurá quandárasee márídaqee. Únna qímariafanoo. Andeeqára óosana máraifaqa qáfeeqa ínniara kúqaa naundurá quandárasee qianáura. ⁹ Yoothaneefa kaifáa qímanniminau. Ínnee ínneeqara maasá Abarahaana áiku ásauku márídaqee sía Ánutufa dárúannoo fee qímariasa. Maasára ámiqirausee qímariasee qímariafanoo. Miqí qímaria ufana sía qiaqa. Qiní ufa íriaqa Ánutufa máa fífau óoniqara qínanoo amaná Abarahaana áiku ásauku kambíqeefarano. Nánaree ínnee fífau maasá Abarahaana áiku ásauku márídee qída fee. Fífau faafau ufa dapi ufa qímariafanoo. ¹⁰ Dóo Ánutuna saasúnara foora saqári átuka

ateekárara rauqíaqee ídanoo. Sía naundurá quandáinausa Ánutufa nárirafa qúsandaannoo. Yásaqari fee sía andeeqásee qaamma írainafa kudi saqari Ánutufa miná ateeká idáraannoo.

¹¹⁻¹² Kúqaa qinée Yoohaneesa nammári kai ínni rúmannimaqaida. Ínniqa mandáinaina minnísee Ánutuna ufamau fíranara koorooánifeera fífau nammári kai rúmannimaqaida. Kásooqaqee qiní qínaaqiannai moó fanoo kambíqaannoo. Mifá qiní úridaaqaraannoo. Qinée óoreeqárausa miná ámeemaanai márianaura. Náqimásee fee qinée miná dadaaqianáuree mifá firaafá qiní faqa úridaaqararafa máridanoo. Mifá sía fífau nammárinnai kai ínni óoqumarinímaqaannoo. Mifá Ánutuna káaqa aréenara maraquna ínni náakunnimaqaannoo. Mifá kudimakírana idáqaanifeera idánnai faqa ínni rúmannimaqaannoo Yoohaneefa oofáafana kíkíqa úsuna maa-maqánasaaqaraasara qídanoo qinau. Ínnee Yísuna ásaukuki faiqí ánaasee oofáafanara foora dóo máridaqa. Káqikaaqóo utitíqamanniseenoo miná adi fuaqá áquanoo. Ánoona narí maréeqeenoo narí máaqaki quqáseenoo ánaaqmaara mandóosana máree maríasa idáraannoo. Idá firaaná sía dimbéemari idanaki áraannoo.

Yísufa nammári mároo ufafa.

(Mareekoo 1:9-11; Ruka 3:21-22)

¹³ Mi-fasannái Yísufa Karidaiaandári qumuréenoo Yooradanna námmani afainni Yoohaneefa nammári rúmamaqaanifeera qúminau. ¹⁴ Qumuroofanoo Yoohaneefa sáa qímaseenoo Yísuna qímaminau. Qinée aní nammári rúmamaqaananoo síamma amanaikíannoo. Anée qiní rúmaqimaqainanoo amana máriannoo.

¹⁵ Miqí qufanoo Yísufa maaqí qímasee qímaminoo qinau. Maqee káqi rúmaqimaqaa, Ánutuna ufamau kai fidaqa maaqandá andeeqáanauranoo. Miqí qufanoo

Yoothaneefa írinoo eedóo qímaseenoo Yísuna nammárikí ukúqnamáseenoo mara uqéeranau.

¹⁶ Yoothaneefa Yísuna nammárikí óoqumari ámaqa-soofanoo nammárikíqari fíndifufanoo mi-karí kai innaarúna rakéufanoo Ánutuna náaquqara andeeqára máraquna fannoo Yoothaneefa qáfoofanoo nakipurúnara foora mámbufanoo qumuréenoo Yísunasaa quqá-nau. ¹⁷ Quqámáfufanoo innaarúnaindaraa ufa maaqí qímaseenoo akooqóo Yísunara qinau. Maa-fasiqáfa káaqa qiní qímuqusira qímaaku márifaqa minára qiní qímuqusa asooaifaqa susúidaqa.

4

Sadannafa Yísuna amanúfafa.

(Mareekoo 1:12-13; Ruka 4:1-13)

¹ Miqóoqari nammári mara máreenoo Ánutuna maraquna fannoo Yísuna rarisámeeqeenoo fífau saqanna aadána máqasaa óonikinai quqásoofanoo márinau. Sía fífau. Áfaannauqa firaafá amanammásee qáfaanifeera quqásoofanoo márinau. Óonu márufanoo áfaannauqa firaafá Yísuna amanammásee qáfaanee qímaseenoo aniréenoo maaqí qímaseenoo amanammásee qáfanau.

² Yísufa sía nárana márufanoo, qaara fasiqa níku nísauku taikásee eendá faqa fáasaana faqa áiqaróofanoo áararanau. Miqímmasee fáasaana taikóofanoo firaaqóo áararóofanoo kudoosaápanau. ³ Kudoosaápee márufanoo áfaannauqa firaafá mandáinainara amanammásee qáfarara aniréenoo Yísuna qímaminoo qinau. Anée kúqaa Ánutuna ámaaku mári inána maaqí qímasee kooroo ínaqa qáfaa, maa-oonísara qínanoo féemu kámambinana náinanoo ámuauqu ínaqa qáfaa. ⁴ Yísufa iriséenoo áfaannauqa firaaná qímaminau. Ánutuna ákarakina

minára maaqímminoo máridanoo. Faiqí nárana kai miná kai námasee sía amaná márifara. Ánutuna óokinaa ufa námufaqa námaseeqa néeqa amaná márifaranoo. Qinée miná Ánutuna ufamau kai fuanáura. Aní ufa síamma írianaúra.

⁵ Miqí qufanoo áfaannauqa firaafá Yísuna áfiqeenoo Yeerusareenní amaana máqa, Isaraee máqanna náaquqara firaamaana máqa meeráqoo sandáaqai márúna miná ataufakaaqá faakána kísaaqa atisaa múru quqásee qímaminau. ⁶ Kúqaa anée Ánutuna faiqi fee sía fee. Kúqaa Ánutuna faiqi mári inána maaqóoqari rafúsakinana maqásaa meemái áqufinaqa aiqámausa aní qáfaaqa Ánutuna ákara moó minára maaqímminoo máridanoo.

Ánutufa narí qangiroouqa niqiqáinaqa misá nísauku qufíqisaifana minásaa áqufinaqa rafúsifaranoo, sía óon-
isaa áiku rupáurinnaranoo.

Minára anée maaqóoqari rafúsaki áqufinaqa misá aní dadaaqífana sía maqásaa árinnaranoo. Faiqí ánaasee qáfamásee kúqaa anée Ánutuna ásauku mundíra fee qifáranoo.

⁷ Áfaannauqa firaafá miqí qímasoofanoo Yísufa qímaminau. Ánutuna ákara kafáa maaqímminoo máridanoo. Anée aneenná karaambáiqá Ánutuna sía amanammásee qáfeennaranoo. Sía uqanna.

⁸ Yísufa miqí qímasoofanoo áfaannauqa firaafá miná iriséenoo káqi afeekaikámaseenoo Yísuna kafáa áfiqamareenoo áaqana kísaaqasaa áfiqee múruseenoo aiqáma maqa maaqa maqúsa maqusa misá nári aréenaranaki márína Yísuna uqafíqaseenoo qímaminoo qinau. ⁹ Anée maqásaa óorindari rupáitamafinana qiní Ánutusara foora qimooqínaqa qinée maa-aiqama ainainná uqafíqasaunana aní kaimmámianaúra.

¹⁰ Yísufa mi-ufána iriséeno kaifáa qímaminoo qinau. Sadanna sée máree fúa. Anée íria. Ánutuna ákara moó maaqímminoo máridanoo. Ínnee ínneeqá Ánutuna kai amooqiaqa. Karaambáiqá Ánutufa mifá qínnandee kai iaqa. Qinée miná ufa káimma írianaura.

¹¹ Yísufa miqí qímasoofanoo Sadannafa quqásee finau. Fufanóo qangiroouqa Yísufinnai qumuréeqa nárana aina ámidaqa ámiqi ámiqiqau.

*Yísufa narí saika óosana ároo ufafa.
(Mareekoo 1:14-15; Ruka 4:14-15)*

¹² Mi-kamusaqá rakísirafa Eeroodeefa Yoohaneena nammári rúmannimaqee márúna karabúsakina rumbá quqánau. Yísufa minára iriséeno Karidaia máqusai finau. Miqóo óonureeno káqikaa maqusa moo áuqu narí maqúsai Nasareetee, miqóo óonu márínau. ¹³ Káqikaaqóo miqóo márinoo quqáseenoo Kapeeranauma máqusai Karidaia fáruma átinni mi-maqusánai óoqu marínau. Kapeeranauma máqusai Seepuruna máqa máaqa faqa Napatari máqa máaqa faqa miqóo Kapeeranauma máqusa máridanoo. ¹⁴ Yísufa Kapeeranauma máqusai óoqu márufanoo Ánutuna tamummáqara fasiqa áuqu Eesaia, miná óoqeenáa ufa ánoona kambíqanau. ¹⁵⁻¹⁶ Mifá qinau.

Seepuruna máqa máaqaki máriasa faqa Yooradanna nám-mari dínnafai máriasa faqa farúma dínni, ooruku nammari dínni qámbaana maqa máaqaki máriasa faqa Kariree máqa maaqaki ánaamuru óosana óosana máriasa faqa ínnee aiqáma faiqí ánaasee asukunakí máriasa maqee káaqa qárana qáfee-faranoo. Kúqiranakiara foora asukunaki máriasa ínniki maqee káaqa qárafa radíqifinoo márianno.

Tamummáqara fasiqa miqí qinau.

¹⁷ Yísufa Kapeeranauma máqusai óoqu máridanoo maa-ufána óosana arasée faiqí ánaasee maaqímmasee qí-mannimímarináu. Innaarúna ququsa adeedíranoo máridanoommi, ínnée ínneeqa mandáinainara maqee kái aupúree quándakiqa Ánutuna óorinni nóori quandáaqa.

Noodáanna máree márusa náaroo ufafa.

(Mareekoo 1:16-20; Ruka 5:1-11)

¹⁸ Yísufa Kapeeranauma máqusai máridanoo moo fáasaana Kariree fáruma áfaiqara fídanoo qaara fasiqa narí qísafasaasa paqúrináu. Miqandá núqu Peetooroosa Andurusa máriqau. Miqandá firaa pateeuqa nammáriki áqimariqau. Misá noodáanna kai árimarusa máriqau. Misá aináina dóo mi-ainainná faqaasa máriqau. ¹⁹ Yísufa miqandá paqúrimásee qímanniminoo qinau. Ínneeqara qiní faqa ániaqa. Ínneeqara maqee maqee noodáanna máree máriaqanda máriafanoo qiní faqa aniréeqa faiqí noodáannara foora maréeqee Ánutuna quqúsaki quqée-faranoo. ²⁰ Miqandá mi-ufána iriséeqa nári pateeuqá ainaina faqa quqásee fíndimeeqee Yísuna faqa fiqau.

²¹ Yísufa miqandá nífiqeenoo miqóoqari farúma áfaiqara fídanoo mooqára nári qísafasaasa paqúrináu. Miqandá núqu Yameesa Yoohaneesa miqandá níkoona áuqu Seebeedi. Sía nammári nímimaru Yoohaneefa márináu, miná amaráfa márináu. Miqandá nári níkoona faqa kanúqaki óoqumaridaqa fáfaa eendáki nári pateeuqa nammáriki áqusee noodáanna maráanee qídaqa deedaqímaríqau. Misáuqa faqa noodáanna ainainirana faqaasa máriqau. ²² Yísufa náaramásoofaqa miqandá fíndifufaqa nári kanúqa faqa nári níkoona faqa minnísee Yísuna faqa fiqau.

Káriere máqannaasa aurírausa andeeqánnisoo ufafa.

(Ruka 6:17-19)

²³ Mifá Karidaia máqa máaqa aiqáma fíqu fíqu inoo nídanoo innaarúna ququsara fúka ufa qímanniminoo ninau. Aurímarusa faqa óosana óosana ainaina máree márusa faqa teeroouqée márusa faqa idaaqamánnimaqee márianu. ²⁴ Miqí márufanoo miná áuqu aiqámai daráaninau. Siria máqannaasa faqa aiqáma íriqau. Iriséeqa ámiqi márusa misá aiqáma óosana oosana aurirana máree marúsa faqa káaqa nídafi marúsa faqa faiqí fuéena naundurái kéeqeemarusa faqa fuséenasana nári marúsa faqa níku nísauku aadánusi márusa faqa aiqáma Yísufinnai máraida múnu quqée márufanoo Yísufa andeeqánnisee márinau. ²⁵ Mifá maqúsa maqusa fímarufaqa faiqí ánaasee moómoo suqúmaree miná faqa fímariqau. Karidaia máqa máaqaindaraasa faqa qísaukuqara taikásee maqusa márunki márusa faqa Yeerusaree máqannaasa faqa Yuda máqa máaqa afumáki márusa faqa Yooradanna námmani dínnafai márusa faqa suqú maree miná faqa fíqau.

5

Ámuaqunamusaa máridanoo qímannimu ufafa.

¹⁻² Mi-fasannái mi-aukuanná Yísufa faiqí ánaasee moómoosa narí faqa fímarusa níqafamáseenoo qufaqa káqikaa ámuaqunamusaa óoru narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee faqa fíqu fíqumma óoqu marífufanoo ufa máa qímaria amaana ufana qímanniminau.

Ánoona asasirafa.

(Ruka 6:20-23)

³ Faiqí moó fannoo naríara qinée qeeqára sía amanaikídee qímasee dadaaqí marífa dadaaqínaqa minánnai kai andeeqásee márianauree qímarifa mifá

uqanna ánoona asasiranaki márídanoo. Innaarúna ququsara Ánutufa ámianínnanara asasídanoo.

⁴ Nóori runúsee soofarí maríasara foora márifa narí áaqaranara faqa faiqí ánaaseera faqa irisée óori runúsee márifa mifá uqanna ánoona asasiranaki máriannoo. Ánutufa ámiqi ámiqirana ámianínnanara asasídanoo.

⁵ Reendeení maríasa misá uqanna ánoona asasiranaki márifaranoo. Ánutufa narí innaarúnai qúmiasana ními-anínnanara asasídaqa.

⁶ Faiqí ánaasee andeeqásee Ánutuna íriranamau firaa íriranara aiqáma írirana arusée úriqarara íriranee qímasee mi-maú fímariasa misá uqanna ánoona asasiranaki márídaqa. Ánutufa misá dadaaqínaqa mi-maú kai fifáranoo. Mínára asasídaqa.

⁷ Niqóónausara qimudáqoo qímasee nífauee máriasa misá uqanna ánoona asasiranaki márídaqa. Ánutufa misára faqa qimudáqoo qímasee nífauama nímaqaanínnanara asasídaqa.

⁸ Ánaaqi faiqíara foora nisakadiki sía ikairí márísa misá uqanna ánoona asasiranaki márídaqa. Ánutufa narí óori faqa narí márírana faqa uqannífíqaanínnanara asasídaqa.

⁹ Tínoo taanóo rirana uqéeraafaqa asooárana nímida faafaa qímariasa misá uqanna ánoona asasiranaki márifaranoo. Ánutufa misára qiní faiqi námu fee qíanínnanara asasídaqa.

¹⁰ Ánutuna íriranamau firana akiaqara nárinausa misá firaa asasiranaki márifaranoo. Ánutufa narí innaarúna ququsa nímiánínnanara asasídaqa.

¹¹ Faiqí ánaasee qiní dúqu saara ínniara fídiqaaidaqa nárídaqa mandáikamánnimaqaidaqa óosana óosana mandáinainara ínniara únna qímarifaranoo. Miqífaqa ínnee ánoona asasiranaki máríaqa. ¹² Qiní ufa saara

árirana ákiaqara Ánutufa innaarúnnai firaa feefaurutia quqánnimaqaifanoo máridanoo. Minára irisée sía nóori runúaqá, firaaqóo asasiaqa. Sía ínni kai nárirafa máridanoo. Óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa faqa miqí kaimmídaqa nárimariqau.

Ooruku anoona faqa káaqa qárana faqa mi-ufáfa.
(Mareekoo 9:50; Ruka 14:34-35)

¹³ Qinée sía fífau ínni maa-ufána qímannimidaqa. Ínnee qiní ufa írimariasaa maa-maqa maaqánasaa oorukuara foora máriafanoo faiqí ánaasee aiqáma adíafaamánni-maqaanifeera. Ínnee qiní maa-ufána rukíaiifaqa faiqí ánaasee yái fee adíafaairana paqúrifaree. Ooruku indéemariasaa ámiqira ooruku indasée máaqaki quqáidaqa. Mandá ooruku indasée qáfaafanoo mandáikifaqa dóo áqusaafanoo madaapeekámmidanoo. Ínnee qiní maa-ufána rukíeeqa mandá oorukuara foora márifara, mandá oorukuara foora madaapeekí áqusaifaqa márifara.

¹⁴ Ínnee qiní ufa írimariasaa maa-maqa maaqánasaa qóomara foora máriafanoo. Maqúsa moó fannoo áaqanasaa máridanoo faiqí ánaasee aiqámausa arumundári qáfaaqa sía kukéeqanoo máridanoo, akooqóo máridanoo. Ínnee qóomara foora miqíkai íqa, káaqa qáidaqa akooqóo máriafanoo, qáidaqa arumukí faqa káaqa qéemariafanoo. ¹⁵ Faiqí moó fannoo rambi qumbíseenoo sía kukéeqarannai quqáni, uqéeraraqoo quqáqainanoo aiqáma máaqakinaasa faqa káaqa qámannimaqaannoo. ¹⁶ Ínnee miqí kai íqa rambi fooqána niqoónausaki káaqa qámannimaqaifaqa misá ínni andeeqáranara qáfamásee quandáfinaqa ínneeqa innaarúnnai níkoonara susúiaqeera.

Mooseena sándufa koorouu úfafa.

¹⁷ Ínnee íriaqa. Mooseena sándufa írimariafa faqa níkoona tamummáqara fásiquauqa ufa írimariana faqa, sía miná rukíararau qúmidau. Mi-ufáfa ánoonaikianifeera qinée qúmidaqa. ¹⁸ Simaí, qiní ufa íriaqa innaarúna faqa maqá faqa firaa ainaina máridanoo. Mooseena sándufa faqa firaa ufa máridanoo sía dauní taikáannoo. Áti faqa káqikaafa faqa sía uqanna taikáannoo káqi uqanna máriannoo. Mooseena sándufa fífi inoo ánoonaikinnaqoo miqóo innaarúna faqa maqá faqa mi-sandufána faqa dóo miqóo kai taikáannoo. ¹⁹ Faiqí moó fannoo Mooseena sándufa aiqáma múduka uqéeraidanoo áti kai rukíainafa faiqí moó aakápeenoo anée faqa miqíannee qínafa mifá innaarúna máqusa uréeqarafa máriannoo. Faiqí moó fannoo Mooseena sándufamau fídanoo naakápainafa mifá innaarúna maqusa úriqararafa máriannoo. ²⁰ Ínnee íriaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa misá írirafa sía andeeqánoo máridanoo sía uqanna innaarúnnai fifáranoo. Ínnee faqa ínneeqa andeeqára óosana misá nimana kái óoreeqáqa máridaqa sía amaná innaarúnai fifáranoo. Ínni andeeqára mári- rafa misáindi firaaqóo óorinaaqaramásee márinaqa ínnee amaná innaarúna ququsaki fifáranoo.

Áanóo íranara Yísufa qímannimu ufafa.

²¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Maasá Yuda máqannaasa qikeeku qikaaku ufa maaqímminoo máridanoo. Sía ínnee faiqí náruannee qímasee kuqá náruaqa. Yá fee faiqí moó fannoo faiqí náruannee qímasee kuqán- nárinafa kóotai máridana ufa máreennaranoo. ²² Mi-ufáfa miqímminoo máriafa qinée minára maaqí qídaqa. Yá fee faiqí moó fannoo sía firaa ainaina káifau kóota máridanoofau, fífau narí ákaqaafasaara áanóo ínafa maqúsai kóotaki ufa máraannoo. Yá fee faiqí moó fannoo fífau

narí ákaqara fúrufarammidanoommifoo qínafa mifá firaa kootaki máridanoo ufa máraannoo. Yá fee faiqí moó fannoo fífau narí ákaqara mandá ufa qímamaqainafa karaambáiqá márinannai ónuraina aní idáki mara áquandoora. ²³ Yísufa moó ufa qímanniminau. Ínnee ínneeqa Ánutuna ámira ainaina aandáu fee óoni fee nána ainaina fee Ánutuna ámianauree qímasee amaana máqaki múnuseeqa ínniqa nikeekú nikaakú Mooseena sándufa áfaqaidee qímasee ímarundee íqa, Ánutuna ámianee qímaseenana aneenná ákaqaafasaa faqa aní áqiranara irisée sía káqi Ánutuna ámiaqa. ²⁴ Aandáu aina miná quqáseeqa ónurandee ínneeqa níkaqaafasaa faqa moodáaqoo ufa qímaseeqa reendeenámma fínaqa dóo miqóo kai aandáu aina Ánutuna qainásaa quqáa.

²⁵ Yísufa moo úfa maaqí qímasee qímannimidanoo qinau. Faiqí moó fannoo aníara mandáikamaqimaqaannee qímasee aní kóotai áfiqee fínana aanái múnú dauní andeeqá taikéenana áqoondikia. Sía andeeqá taikáinanoo aní maréeqeenoo kíapana múnú ámiannoo. ²⁶ Mifá ani maréeqee firisuaiqá áminanoo aní rumbáannoo. Simaí, qiní ufa íriaqa. Anée rumbáranaki márinanoo aní numóo akiaqa aiqáma uqanna taikáfinana mi-karí kai misá aní idukú aiséefaránoo.

Faiqí ánaasee úmmuarira ufa.

²⁷ Maasá Yuda máqannaasa qikeekú ufa maaqímmi-
nnoo máridanoo. Ínnee sía moo fásiqa ánaaqa úmmuari-
aqa. Mi-ufáfa miqímmi-
nnoo mári-
faqa qinée minára maaqí
qídaqa. ²⁸ Faiqí moó fannoo sía ánaasee máreennara
káqi afu kai qáfainnara áaqoo kai óonu máfi írinn-
nara minára Ánutufa dóo úmmuarammiaanoo qíannoo.
²⁹ Aneenná ásauku uqannai áfu áaqoo fannoo aaná an-
deeqásee márinanoókáqi rúnna aní maréeqeenoo káqi

rúnna mara ubeekáidanoo quqámaqainnana mandá áinaina maráannee qínana mi-aaqoo afúna aunúsee dimbása. Moodáa afu aaqoo taikáfinanoo aiqáma afaaqa káqi márinnanoo idaaqámmiannoo. Aiqáma afaaqa Ánutufa idáki áqusainanoo mandá máriannoo. ³⁰ Aneenná ásauku uqannai ásauku fannoo aaná andeeqásee márifanoo káqirunna aní maréeqeenoo káqirunna mara quqámaqeenoo mandáinaina maráannee qínana mi-asaukúna ateehá áqua. Moodáa afaaqa áti taikáfinanoo aiqáma afaaqa káqi márinnanoo idaaqámmiannoo. Aiqáma afaaqa Ánutufa idáki áqusainanoo mandá máriannoo.

Faiqí ánaasee minnísara ufa.

(Mataioo 19:9; Mareekoo 10:11-12; Ruka 16:18)

³¹ Maasá Yuda máqannaasa qikeekú qikaakú ufa maaqímminoo máridanoo. Faiqí moó fannoo narí ánaaqa minnísanauree qímasee sía fífau minnísannoo. Papiqasáa maa-anaaseefá qiní qínaaqa máriuna dóo minníseseqa miqí qímaseenoo mi-papiqánasaa ákara rúmeeqeenoo mi-anaaseená ámiannoo. Amiséenoo dóo aqiqáannoo. ³² Mi-ufáfa miqímminoo máridanoo, qinée Yísusa minára maaqí qídaqa. Faiqí moó fannoo narí ánaaqa aqiqée maríana sía úmmuari mari anaaseena ámiqimari anaaseena fífau aqiqée marífa mi-fasiqáfa narí ánaaqa maréeqeenoo úmmuariranaki quqáidanoo. Quqásaifanoo faiqí moó fannoo mi-anaaseená máraifa mifá faqa úmmuarammidanoo.

Ufa rukíarana faqa nimana aqiqáranara faqa mi-ufáfa.

³³ Maasá Yuda máqannaasa qikeekú qikaakú ufa maaqímminoo máridanoo. Faiqí moó fannoo Ánutuna áfusaa aináiniani qínafa kúqaa mi-ainainná ía. Sía Ánutuna áfusaa únna qía. ³⁴ Mi-ufáfa miqímminoo márídanoo, qinée minára maaqí qídaqa. Sía Ánutuna áfusaa

ufa afeekaikámandee ásauku uqéeraaqa. Sía mi-oosanná áraaqa. ³⁵ Sía innaarúnaira qímasee amana aqíqáa. Miqóo Ánutufa ufaqíra qáari miqóo ufíqinoo márídanoo. Sía maa-maqa maaqánara qímasee nimana aqíqaaqa. Maa-maqa maaqánakina Ánutufa áiku rámaqai maqa maaqafa márídanoo, náaquqáani sía nimana aqíqaaqa. ³⁶ Sía Yeerusareera qímasee nimana aqíqáaqa. Yeerusaree firaa karaambaiqa Ánutuna maqúsa márídanoo, qímasaida qímariana minnísaaqa. Ínneeqa níkiaqa kíkíqa ususaida nimana aqíqée maríana sía miqíqaaqa. Ínnee amanée ínneeqa kai moó fannoo éekara níkiaqa áuqida fee moó fannoo dundúqarira níkiaqa áuqida fee, sía amaná áuqifara. Ánutufa kaimmáúqinau. Náaquqaani sía nimana aqíqaaqa. ³⁷ Minára ínnee eedóo qiaqeeera eedóo kai qiaqa. Ínnee qáoo qiaqeeera andeeqásee qáoo kai qiaqa. Anée moo áinaina kíkíqa úsinana aneenná ámuqusa óokiqari mandáinaina márínakiqari moo áinaina kíkíqa ususée únna qiananoo.

Ákiaqara ákiaqara qíra ufa.

(Ruka 6:29-30)

³⁸ Óoqeenáa Mooseena sándufa maaqí qímaqoofa márída qínée írídaqa. Faiqí moó fannoo mooná afu dimbáqaiifaqa, faiqí firaasá ufa qímasee miná áru fasiqana narí áfu dimbéefara. Kafáa moó fannoo ásaukusamu moo óori árifanoo áfai rufídifaqa faiqí firaasá ufa qímasee áru fasiqana narí áfai rufídifaranoo. ³⁹ Mi-ufáfa miqímminoo márídanoo, qínée Yísusa minára maaqí qídaqa. Moó fannoo mandáikammamaqainana anée sía kaifáa quandáfi narí mandáikammamaqáa. Moó fannoo aní aapaasa árinana sía áanóo ía, sía qáoo qía, dínni faqa kai quandásainanoo dínni faqa áruani. ⁴⁰ Faiqí moó fannoo kóotai aní áfiqee múnuseenoo kóotammamaqáseenoo aní

siuta raipáqu mǎrainnana sía óori runúa, moó faqa ámiqirana raipáueeqee káqi aabaá miná faqa ámia. ⁴¹ Faiqí moó fannoo qafee faqáa fee sundía fee kíapa fee aníara qiní faqa qiní aináina faqa sía feefaurú ámianaúra káqi qífiqueenana moo máqusai múnuqisáannee qínana anée óori quqáseenana sía feefaurúara iriséenanana óori runúa, mi-maqusána fíaaqaree moo máqusai eedóo qímasee múnaisaa. ⁴² Faiqí moó fannoo munnimma fée qamunna fée qínana káqi ámia. Sía qáoo qía. Faiqí moó fannoo aní moo áinaina úfaasu qímiannee qínana sía qáoo qía, káqimmámia.

Namuqáara sía fidiqaaiani, nímuqusiani.
(Ruka 6:27-28, 32-36)

⁴³ Misá ufa maaqínoo mǎruna írídaqa. Ínneeqa níqoon-diara nímuqusaki nídiani. Ínneeqa namuqáara fídi-aqaamiani. Misá ufa miqímminoo mǎrifaqa minára qinée írídaqa maaqí qídaqa. ⁴⁴ Ínneeqa namuqáara faqa nímuqusaki nídiani. Ínnee qiní ufa írínausa miná saara nári-faqa misára faqa quandáfi innaaru qiaqa. Ánutufa misá ámiqi ámiqianifeera innaaru qímannisaaqa. ⁴⁵ Miqíqa kai Ánutufara foora mǎrifaranoo. Mifá Ánutufa miqíranara kai mifá qifanoo súani fannoo aiqámausa Ánutuna namuqáaki máriasa faqa áqoondiki máriasa faqa aiqámatinai káaqa qámannimaqaidanoo. Miqíranara kai Ánutufa qifanoo aaku rídanoo andeeqárausa faqa sía andeeqárausa faqa aináina úmmaqusaafanoo kambíqa nímaqaidanoo. ⁴⁶ Ínnee ínni nídinausa kai nídinaqa ínnee náqimmásee Ánutufa miná ákiaqara maasá feefaurú qímiannoo fee qifáree. Sía nímiannoo. Ínnee miqínaqa únna qíra takisa máree maríasa naanna réemariasa mǎriafanoo. ⁴⁷ Ínnee ínni nídirausara kai nídinaqa

amana amana kái máriafanoo. Ínnee sía ánaamuru úri-naaqaraida. Misá faqa narí áidi narí áidirana amana amana kai máriafaqa minára qinée ínni qímannimiqa. Ínni namuqáara faqa nímuqusaki nídiani sía áqoondiará kai nídiani. ⁴⁸ Ínni innaarúnnai níkoofa andeeqárana fíqararafa máridanoo. Sía namuqáa fee qídanoo, sía maaná qiní qíqoondi fee qídanoo aiqámausa ámiqi ámiqimannimaqáidanoo. Ínnee faqa miqí kai íqa miná aanna raaqéera qídaqa.

6

Ámuqusinana qumeé nímira ufa.

¹ Yísufa narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee faqa maaqí qímaseenoo qímanniminoo qinau. Ínnee qiní ufa íri-mariasa Ánutunara iriséeqa moo ámaana saika fee aqó-nausa dadaaqíra fee miná áuqarara sía aiqámausa ní-fusaa áuqaaqa. Kukéeqasee reendeenámasee áuqaaqa. Aiqámausa nífusaa mi-ainainná áuqainafa minára faiqí ánaasee aiqámausa qíqafaaqeera miqínnaranoo. Miqínana Ánutufa síamma innaarúnai miná ákiaqara aní feefaurú ámaqaannoo. Qumeé kai aiqáma ainaina narí Ánutuna áfusaa kai dadaaqínanoo Ánutufa dóo narí qá-faida miná ákiaqara aní feefaurú innaarúnai quqámma-maqáannoo.

² Qaarakí máriasa misá moo ámiqira ainaina dadaaqínoo aqónausee Ánutunee nímiyani qímaseenoo maqúsa qámbara óonuree ukeena fuaqásee faiqí ánaasee nífusaa dadaaqínaqa qíqafamáseeqa qimooqiaqéera qímariasa dóo náriqa miqóo taikáida miqídaqa. Ínnee sía misá naanna raaqa. ³ Ínnee moo ámiqira ainaina dadaaqámmámianeera qumeé kai maqándanai ámia, faiqí nífusaa qáfee foora. ⁴ Qumeé kai ámimarinanoo

ínni níkoofa aiqáma qumee áinaina qáfee márifa miná ákiaqara aní feefaurú quqámmamaqáannoo.

Innaaru qíra ufa óosana iroo úfafa.

(Ruka 11:2-4)

⁵ Ínnee innaaru qídaqa misá qaaraikí máriasa naanna sía raaqa. Misá amaana máqaki kíkíqamáfidaqa qímariasa maqúsa qámbaanai kíkíqama fídaqa qímariasa innaaru qídaqa. Faiqí ánaasee aiqáma qíqafaaqee qídaqa miqí-
daqa. Qinée ánoona ufa uqanna ínni qímannimidaqa. Dóo misá miqíana ákiaqara dóo faiqí nimooqírana kai máraidaqa. Miqóo taikáida miqídaqa. ⁶ Ínnee innaaru qídaqa ínneeqa máaqaki ínneeqá kai kéeqafinana kooqí ititáseenana qumee kai ínneeqa níkoonara innaaru qí-
fanoo, aiqáma ainaina kukéeqarana faqa qáfee marífa aní qáfamáseenoo miná ákiaqara ámaqaannoo.

⁷ Ínnee innaaru qídaqa ánaamuru máriasa naanna sía raaqa. Misá sía ufara randáidaqa ufa fannoo úrirara kai úrirara kai qídaqa. Misá Ánutufa maasára ámiqimmásee iríañifeera qímasaida miqídaqa. ⁸ Misá naanna sía raaqa. Ínni níkoofa sía ínnee irámmiriaqoo kai íridanoo. Óoqai mifá írimarifa márídanoo. Minára fífau ufa úrirara kai úrirara kai qídaqa sía innaaru qiaqa. ⁹ Ínnee innaaru qírara maaqí qímasee innaaru qiaqa.

Óo innaarúnai qíkoofa faiqí ánaasee aiqáma aní áuquara úriqaramásee náaquqáni.

¹⁰ Aní innaarúnai quqúsa maa-maqánasaa kambíqaani, innaarúnai aní áiku ásauku máriasa aní írirana-
mau kai andeeqásee fímariasa márídaqa maasá maa-maqánasaa qaraasa misá naanna rámasee mi-íriranámau kai fuaqaana.

¹¹ Anée maqee fáasaana maasá qímanasaa nárana qímia.

¹² Akaqáusa maasá mandá ainaina qímimariana maasá minnísaanana miqíkai ínana anée faqa maasá mandá ainaina ákiaqara maráqu qisa.

¹³ Sía anée maasá rarisámeeqeenana afeeka nimaniraqoo quqáqisaa. Mandá fasiqa ásaukuki márunnana anée Ánutufa uqéereeqee káqinni ámiqiraqoo quqáqisaa.

¹⁴ Yísufa mi-ufánara kaifáa maaqí qímasee qímanniminoonoo qinau. Ínnee ínneeqa niqoónausa faqa ánaamuru faqa mandá óosana ákiaqara minínnaifaanooinnaarúnai níkoofa ínna mandá óosana ákiaqara faqa minnísaannoo.

¹⁵ Ínnee ínneeqa niqoónausa faqa ánaamuru faqa mandá ainaina sía minínnaifaanooinna níkoofa miqí kai ínna sía ínna faqa mara áqunnisaannoo.

Áararée márina innaaru qíra oosana mi-ufáfa.

¹⁶ Ínnee nárana minnísee náararée márinaqa innaaru qídaqa qaaraikímariasana naanna sía raaqa. Misá nárana minnísee innaaru qiaqéera nóori runúsee dooná ákiiseeqa márídaqa faiqí ánaasee sía nárana náidammiafoo qiaqéera miqídaqa. Qinée ánoona ufa uqanna ínna qímanimidaga. Misá miqóo kai taikáida miqídaqa. ¹⁷⁻¹⁸ Ínnee nárana minnísee innaaru qiaqéera sía miqí iaqa. Ínnee nammári áuqamásee qamunna ámiqirana afisúsee níki-aqa áuqamáseeqa naanaidara qídana faiqí ánaasee aní qáfamásee maaqí qifara, maafá sía nárana minnísaidanooinnaaru qídanoo miqí qiaqéera miqínnaranoo. Ánutufa kai ínna níkoofa aiqáma qumeendáraa ainaina faqa qáfee márifa mifá kai qáfamásee miná ákiaqara anímma-maqáannoo.

*Óosana óosana qumiasana innaarúnai kai afeedíra ufa.
(Ruka 12:33-34)*

¹⁹ Ínnee maa-maqa maaqánasaa sía aiqáma qumiasana óosana óosana maréeqee quqáseeqa afeediaqa. Taafi áruani, átauku áruani, qooqoosá aukúani, ummuara fasiqa anirée ummuara máreefaara. ²⁰ Innaarúnai kai qumíasana óosana óosana afeedí íseenana miqóo mári-nanoo sía taafi áruannoo sía qooqoosá aukúannoo sía úmmuara fasiqa márefara ámiqira qóo káqi máriannoo. ²¹ Ínni írirafa ínni nímuqusa ínniqa qumíasana máriqoo kai miqóo kai írirafa máriannoo. Minára innaarúnai kai qumíasana afeediaqéera qídaqa. Ínni írirafa miqóo kai máriannoo.

Áfu afaaqa qóomarafoora máridanoo.

(Ruka 11:34-36)

²²⁻²³ Faiqí nífiriki níqafeemarifa afaaqa káaqa qárafa máridanoo narí aináinara sía tatamáqifa káqi páapaa ídanoo nímmarifa. Faiqí moó fannoo óori ákooqarafa narí aináina káaqa tatamáqimarifa máridanoo. Ínni nóori nífu miqífaqa ínnee asukunakínai máriafanoo.

Nifaaqasáaqaraa ainainara indee indee írana qáoo qíra ufa.

(Ruka 16:13; 12:22-31)

²⁴ Moodáa fasiqa fannoo sía amana qaara rakísiraqanda moodáa kari aináinamánnimaqáannoo. Mifá indaarúqaa rakísiranara ákooqaannoo moo rákisiranara áidiannoo. Sía miqínoo mifá moo rákisiranasaa atooqáannoo moo rákisirana minnísaannoo. Ínnee miqí kai iqa máriafaqa sía amana Ánutunara faqa maqásaa qumíasanara faqa moodáanaki sía amana aináinammá nimaqéennaranoo.

²⁵ Minára qínée qímannimidaqa. Ínnee sía ínneeqa káqi máriranara nímuqusiaqa. Ínni nárana néemariana faqa nammári néemariana faqa qamunna afisímárianara faqa sía minára yái fee maráanau yái fee maráanau qi-aqa. Qamunna nárana óorudupirafa márinara sía minára

írinanoo umaara ráani. Anée sía kúqimariananoo káqi máriannanara minára kai asasiaqa. Aneenná káqi máriannanara miná ákiaqara firaa ainaina máridanoo nárana faqa nammári faqa qamunna faqa óorudupirafa máridanoo. ²⁶ Ínnee káaqa qamunna nárana rímariasa qinée níndafaidaqa. Qufini sía nárana úmmaqidaqa sía aiqídaqa, sía afeedídaqa, káqi nárana náidaqa. Ánutufa misá nímidanoo. Ánutufa ufini rirímma káqikaa ainaina dapi ainaina nárana níminóo inani. Ínnee faiqí firaa ainainá máriafanoo úriqaraqa máriafanoo ínni faqa nímiannoo. ²⁷ Amanée anée aneenná kúqirana ámuqusiranannai aneenná márirana firarisámasee kísaaqasaa márinnaree. Sía amana. Dóo nánaree fífau nárana ummaara ráidanoo fee.

²⁸ Nánaree fífau qamunnara yái fee maráanau yái fee maráanau qídanee. Ínnee nándaki kásau taatuqée tamookeena qáfamásee minára íriaqa sía aináinidaqa sía qamunna akunúsee afisídaqa. Ánutufa taatuqée qamunnara foora afisúamaqáidanoo. ²⁹ Óoqai Sooroomonáfa mifá ámiqira qamunna qáueesa réemaru qamunnana afisímarúfa, kóora ainaina faqa afisímarúfa, sía mifá maa-kasau taatuqeená áfufeenaara ímaríndee sía miná qamunna úriqararafa márínau, miná qamunna uréeqarafa márínau, dóo sáa qamunnara ummaara ráranara dóo minnísaqa. ³⁰ Kásau qúsau ainaina Ánutufa qamunnará foora nímidanoo. Sía miná kísaaqasaa márira ainainau nímidanoofau. Maqee kásidanoo dúna atekásee idá arasefándinna ainainafa máridanoo. Ínnee faiqí sía miqírausa. Ínnee kísaaqasaa ínni áukuana márifara. Ánutufa qúsau ainaina rirímma qamunna nímidanoo ínni faiqí fíqaramásee nímiannoo. Ínnee faiqí qamunna ainara kái nímuqusimarianara Ánutunara káqikaaqoo kai írirana

Ánutunasaa rusí maríafanoo, áaqaida miqímaríafanoo.

³¹ Ínnee sía nimukáina maaqíaqá nána qamunnee afisúanauree nána náranee naanáuree, nána nammári fee naanáuree. Sía miqí qiaqa. ³² Ánutuna ufa sía írimariasa misá miqí qídaqa. Ínnee sía misá naanna raaqa. Ínnee ínni innaarúnai níkoonara kai íriaqa. Mifá fáasai ínni nárana ínni qamunna ainainara fáasamma íridanoo. ³³ Ínnee Ánutuna quqúsara faqa ínni andeeqárafa Ánutuna andeeqára fára foorá márínaqa mi-iriráfa kai márínanoo níqinaaqa mara quqáseeqa fífanoo maasá nárana aina faqa qamunna ainaina faqa Ánutufa qímiannoo. ³⁴ Minára qinée ínni qímannimidaqa maqeera kái íriaqa. Dúna fáasaana ainainara sía írinanoo ummaara ráani. Dúna narí kai narí aiqáma kambíqaaninna ainainara rakísianoo. Faasaambáasaana maqee áinainara kai íriqa fuaqa qídaqa.

7

*Niqóónausa fífau nimaníra óosanara qáoo qíra ufa.
(Ruka 6:37-38, 41-42)*

¹ Yísufa qinau sía ínneeqa niqóónausa áaqaranara maqee maqee misá níqiaqa. Anée miqínanoo Ánutufa miqí kai ínoo aní áaqaranara aní faqa áqiannoo. ² Anée mi-aikána kai raqúru níminaqa Ánutufa mi-aikánannai kai aní faqa raqúru ámiannoo. Anée nána áqira ufa faiqí ánaasee akaqáusa níminanoo Ánutufa mi-ufánannai kai anínna rafáaqafu amaqaannoo. ³ Anée nánaree aneenná ákaqaafasaa áfuki saqári árai márífanee ufa qídanee. Mee aní áfuki múduka saqari akatia márínara anée sía fee íridanee. ⁴ Aneenná ákaqaafasara nána óosana máraidanee maí anirínaqa mee aní áfuki saqari árai márína mara áquanee qídanee. Aneenná áfuki fíraa saqari akatía

márinara síamma írí máriananoo. ⁵ Qaaraikí márianafa mandáiki márianafa. Aneenná naaree aneenná áfukina mee firaa saqari akatía márina mara áquseenana andeeqáseenana áfu maqaséenana miqóo quandáfinana aneenná ákaqaafasaa áfuki káqikaa saqari arai márinnana mara áqinanoo andeeqára oosana máriannoo.

⁶ Ínnee ámiqira nárana fainí nímidee. Sía nímimari-afanoo. Fainí sía mi-amiqira naranná áminnanara írinnoo ámína námaseenoo káqi quandáfinoo ani ukaqá ámiannoo. Aneenná afaaqa áuqira ainaina kúarauqa nímidee, sía ními máriafanoo rakéekaamminoo dooná rámasaannoo. Miqí kai másee ínnee fúrufarira fasiqa anaasee írimari ainainna sía nímiaqa. Sía írifaranoo. Fainí kúara rakéekaa inoo dooná rámasaani.

Sárauqimaria ainainara innaaru qínanoo ámiannoo mi-ufáfa.

(Ruka 11:9-13)

⁷ Anée aináinara sárauqinana Ánutunara innaaru qínanoo aní ámiannoo. Aináinara sárauqinana Ánutufinnai randáinanoo mifá uqafíqaani. Aináinara sárauqinana Ánutuna kooqí árinanoo mifá kooqí rafáqaamásee aní ámiani. ⁸ Aiqáma iréemariasa máreefaranoo. Randéemariasa paqúrifaranoo. Kooqí árimarifa mifá kai kooqí paqúrinoo máaqaqi kéeqafinoo irai áinaina máraannoo. ⁹⁻¹⁰ Ínnee faiqi níkausa qímannimidaqa ínneeqa nímaaku aníara nárana innaaru qífaqa óoni nímifaree. Sía óoni nímifaranoo ínneeqa nimaaku noodáannara innaaru qífaqa amanée ínnee mandá sakani nímifaree. Sía sakáni nímifaranoo. ¹¹ Ínnee mandá óosana máree máriasa máriafanoo ínneeqa faiqi námú innaaru qífaqa ámiqira ainainá kai nímimariafanoo. Innaarúnai níkoofa

ámiqirafa uqanna máridanoo minára innaaru qímarin-
ausa minára narí firaaqóo ámiqirana amana kái ámiqira
ainaina kai nímiannoo.

¹² Anée nána ósanarée áididanoo fee faiqí ánaasee
aní ámifaree, anée ámiqira oosana kai qímia qee qímarin-
ananoo. Dóo anée náaree miqíra ámiqira oosanná kai faiqí
ánaasee maqee maqee káqi nímia. Mooseena sándufa faqa
tamummáqarausa ufa faqa misá ufa ánoona mi-ufánaki
koooro ínoo máridanoo.

Tiqeera kooqirara faqa firaa kooqirara faqa minára qírafa.

(Ruka 13:24)

¹³ Ínnee innaarúna aatata fíqa tiqeera kooqiki kéeqafi
fuaqa. Idáki fímaria kooqifa firaaqá máridanoo. Mi-
aanáfa faqa firaaqá kai máridanoo. Níanasaa máfi áqirafa
firaaqóo máridanoo. Faiqí ánaasee moómoosa maqee
maqee miqóo fímariaqoo máridanoo. ¹⁴ Káqi máriira kooqi
tiqeeraíkinoo máridanoo, mi-aanáfa faqa tiqeeraíkinoo
máridanoo, afeeka aatata máridanoo. Faiqí ánaasee
moodáa moodaa mi-tiqeera kooqína paqúrida fímariafa
máridanoo. Ínnee miqóo kai fuaqa.

Únna amaana ufa qímariasa óosana qíra ufa.

(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Ínnee únna qíra amaana ufa qímannimira
fasiqauqara eeráiriaqa. Misá máaqeena faini reendeeníra
faini apata afisírafa aniráannoo, minára rufíaaqa.
Aundurái káasau faini miqírafa máridanoo. Ukaqá
nímiandoora minára rufíaaqa. ¹⁶ Maaqímmasee misá
óosana íriaqa. Náqímmásee saqári qáfararee. Anée
óonuréenana qaqamma kái qáfaa. Moo sáqari qáfainanoo
qaqamma íranoo márinara ámiqira fee qínnaranoo.
Moo sáqari fannoo ámiqira amanee máridanoo
qaqamma síaifa, adusá máridanoo. Únna amaana ufa

qímannimimaria fasiqausara miqí kai inoo saqári kíkíqa úsirafa máridanoo. Kamúkamuna qaqqamma fannoo amuka faqáa sándasaa íranoo márinanee díqinnaree. Sía miqóo íranoo máriannoo. Faafísa qaqqamma fannoo réereeroondáanasaa íranoo márinanee tiqínnaree. Sía miqóo íranoo máriannoo. ¹⁷ Ámiqira saqari fannoo ámiqira qaqqamma kai íraidanoo. Miná dínni mandá saqari fannoo mandá qaqqamma kai íraidanoo. ¹⁸ Ámiqira saqari fannoo sía amana mandá qaqqamma íraannoo. Kafáa miná dínni mandá saqari fannoo sía amana ámiqirana íraannoo. ¹⁹ Saqári moó fannoo mandá qaqqamma adusá íraifaqa ateká idáridaqa. ²⁰ Amaana ufa qímannimimaria fasiqausa saqáriara foora máriannoo. Minára qinée ínni qímannimida. Amaana ufa qímannimimaria fasiqausa naaqá óonuree misá márinna óosana nímarinna oosana qáfaa. Qáfamásee andeeqée mari fasiqanara ámiqira amaana ufa qímari fee qiaqa. Miná dínni áaqee mari fasiqanara mandá amaana ufa qímari fee qiaqa.

Fifau Yísunara karaambáiqee qímariana.

(Ruka 13:25-27)

²¹ Yísufa kafáa maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí fifau misá nóokiqari qiníara karaambáiqee karaambáiqee qímariasa sía innaarúna ququsaki fifáranoo. Qini innaarúnai qíkoona íriranamau fímariasa misá kai innaarúna ququsaki kéeqefaranoo. ²² Innaarúnai kéeqeemaria aukuanafa kambíqafinaqa moómoosa maaqí qímasee qímaqimifaranoo. Óo karaambáiqe karaambáiqe. Maasá maqásaa máridaqa aníara maasá aní amaana ufa qímannimiaafanausa máridaqa. Maasá fúeenasana áruna aní áuqu rámasaida innaaru qímasee mara áqunniséunausa máridaqa. Maasá miqí máriafanausa máridaqa.

Dóo maasá aní áuqu rámaseeqa moómoo firaa afeeka ainaina áuqimariafanausa márídaqa, dóo anée minára irisée maasá faqa innaarúna ququsaki mara quqáqisaa. ²³ Misá miqí qífaqa qinée maaqí qímasee misá nífusaa qímannimiana. Qinée sía uqanna ínniara írimari-afanausa. Dóo qíní qífusaaqari fuaqa. Ínni oosana eendaándirafa márídanoo. Dóo fuaqa.

Qaara maqara quandára ufa.

(Ruka 6:47-49)

²⁴ Faiqí moó fannoo qíní dóokinaa ufa iriséenoo sanafáunaana anoona qinée qímaqaunamáu kai andeeqásee fímarifa, mifá nána ainaina fooqáa fee márídanoo fee. Mifá ámiqirafa írira fasiqa fooqáafa márídanoo. Narí máaqa átuna meemái óoniki mapukúsee arusaifá márídanoo. ²⁵ Mi-maqáfa márifanoo aaku firaafá ríri ifanoo nammári máaqa ameemaanai taatarúnna mandi máree óoqufínoo úfai firaafá úqínoo sía mi-maqána rapée ínoo. Óoniki máaqa usakáqoonara sía rapéeinau. Faiqí moó fannoo qíní ufa írimarifa mi-maqána ákoofara foora máriannoo. ²⁶ Faiqí moó fannoo maa-ufána máa qinée qúnnufana qíní dóokinaana iriséenoo minnísee márifa mifá núkudasaa máaqa usakéemari fasiqafára foora márídanoo. ²⁷ Mi-maqáfa márifanoo aaku firaafá ríri ifanoo nammári áufínoo máaqa ameemaanai taatarúnna mándínoo óoqufínoo úfai firaafá úqínoo máaqa árínoo rapéepaa ínoo maqásaa pauta qifanoo maqá rakéemáseenoo áqufínoo. Qíní ufa irisée minnísee réereeroondána arakana auféena faiqi máriasa mi-maqána ákoofara foora márifaranoo.

Yísufa nariaraa Ánutufara foora qímannimi ufafa.

²⁸ Yísufa mi-ufáusa qímaqoosa faiqí ánaasee moómoosa írufanoo náaquqée márufaqa qiqau. ²⁹ Maa-fasiqáfa sía

maasá uqannífiqee mari fasiqausara foora máridanoo. Maafá naríara Ánutufara foora márídee qídanoo qíman-nimidanoo.

8

Yísufa károora árimaru fasiqana andeeqánau.

(Mareekoo 1:40-45; Ruka 5:12-16)

¹ Yísufa ámuuqu namusaa faiqí ánaasee ufa qímannimiseenoo qumuroofaqa faiqí ánaasee moómoo aniréeqa Yísuna faqa ánaaqiana rumbárausa fímaríqau.

² Fímarufanoo faiqí moó fannoo károora árimarufa Yísuna óorinni ani mapámufufanoo Yísuna qímaminau, óo maasá rakísirafa aní afeeka amaná máridanoo qinée minára íridaqa. Aneenná írirafa eedóo qímaseenana qini károora rukáqisaa.

³ Yísufa mi-ufánara iriséenoo narí ásauku minásaa mundúseenoo asasammásee qinau. Eeóo dóo qínanoo amaná qiqá írirafa eedóo qídanoo rukámmáisánaura.

Miqí qímasoofanoo miqóo kai miná károora taikánau.

⁴ Miná károora taikásoofanoo Yísufa qímaminau. Simaí sía uqanna moodáa fasiqa qímamia. Fíndifínana múnu amaana máqasaa aanáiqikirana aneenná afaaqa károora árimaruna uqafíqainanoo aikuqumásainana Mooseefa ufa qímaqoomau ainaina mara máree amaana máqaki qaindásaa suqárana tatúfinana Ánutuna ámia. Faiqí ánaasee qáfamásee dóo miná károora taikéefoo qímasee sía aníara eeráiriaqeera.

(Óoqai Mooseefa károora nárinausa sía maqúesai áni-aqee qímaqoofa. Ándandakinai kai nuaqée qímaqoofa. Faiqí moó fannoo narí károora taikáseenoo amaana máqaki ani kíkíqamafufanoo amaana máqasaa rakísirausa qáfamásoofanoo dóo maqúesai fuannée qufanoo dóo kaifáa

maqúσαι finau. Káqikaá ainaina amaana máqaki Ánutu-nara dúfi dúfi qímasee nimiséenoo dóo maqúσαι kaifáa finau.)

Roomma máqannaa Saidéena aináinira faiqi andeeqóo ufafa.

(Ruka 7:1-10)

⁵ Yísufa miqóoqari Kapeeranauma máqusai finau. Miqóo óonu márufanoo Roomma máqannaa sundía saidéena moó fannoo Yísu finnai aniréenoo dadaaqíra-nara irámmirinau. ⁶ Óo rakísirafa qiní aináinira fasiqa máaqaki faiqaqée aurímarifaqa, minára aní qímamidaqa. Mifá áiku ásauku pipisaaqá usufifanoo kúqiara foora inoo márifaqa. Aurírafa firaafá árimarifaqa, aupúree márifaqa. Amanée anée qiní aináinira fasiqa idaaqamáqisaa.

⁷ Miqí qímasoofanoo Yísufa qinau. Amaná qinée minní óonureeqa idaaqámmianaura. ⁸ Roomma máqannaa sundía saidéena fannoo Yísuna fíndifinoo miná máaqai fíranara iriséenoo qáoo qinau. Sía fúa. Sía qiní mandá maaqaki anée kéeqaanneera. Qinée ánaamuru fasiqa óoreeqárausa máridaqa. Anée qiní úriqararafa qiní máaqaki kéeqafinaqa qisaurúanóora. ⁹ Qiní úriqarara sundíauqa moómoosa máriafaqa qinée misá nímeemaanai máridaqa misá ufamau fídaqa. Qinée akaqá sundíauqa rakísirausa máridaqa. Qinée ufa kái moorá fúannee qímarunanoo mifá dóo fídanoo. Moorá ufannai kái qímamímarunanoo mi-ainainná áuqaidanoo. Anée Yísufa faqa maqásaa ainaina faqa aurírana óosana óosana ainaina faqa úriqararafa márianaqa qímamidaqa. Minára anée miqóoqari kai márídana ufannai kai aurírafa taikáannee qínanoo qiní aináinira fasiqa aurírafa taikáannoo.

¹⁰ Yísufa mi-ufána iriséeno tautúfanoo áaquqoofanoo faiqí ánaasee miná faqa rumbárausa fifiusa qíman-niminau. Qiní ufa íriaqa. Maa-Roomma maqanna-fasiqáfa firaaqóo qiní saqárikidanoo qinée Isaraee máqannaasaki qeeqá maqannaasaki máqusa máqusa ní-daqa sía moó maaqíra ámiqira fasiqa paqúriqa, ánaa-muru máridanoommi. ¹¹ Kaifáa minára qianáura qiní ufa íriaqa. Súani óosanaindari faqa ámuqundari faqa níanaindari faiqí ánaasee moómoo ánaamuru anirée in-naarúna ququsaki kéeqafi Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa óoqumarifi Ánutuna qoomáqa sakasée neefáranoo. ¹² Máa Isaraee máqannaasa ínnee Abarahaamana áiku ásauku márunausa káqi innaarúnai kéeqaanauree qímariasa maqee sía kéeqeeqefaranoo Ánut-ufa ínne nífaqeeqeenoo mádaanaí asukunakí áqunnisaan-noo. Miqóo ínnee níranaqainaqa firaaqóo fáaqa quqásee nífai sandúrifaranoo. ¹³ Miqí qímaseenoo Yísufa faiqí ánaasee qímanniminoo quandáfinoo sundía saidéena qí-maminau. Dóo aneenná máaqai fúa. Aneenná írirana qinísaa rusísaannanara dóo aní aináinira faiqi andeeqáfi-noo. Dóo anirandée ámaaqa fúa.

Miqí qímasoofanoo mi-kamúqoo kai mi-aurira fasiqáfa moosáa máriufa dóo fíndifinau.

Yísufa faiqí ánaasee moómoo andeeqánnimaqóo ufafa.

(Mareekoo 1:29-34; Ruka 4:38-41)

¹⁴ Yísufa miqóoqari Peetooroona máaqai finau. Óonuree qáfoofanoo Peetooroona áiraamaku ánaasee aurímarinai. Afaaqa idídi márufanoo aurída faiqaqée márufanoo. ¹⁵ Yísufa miná qáfeenoo ásauku qumáranau. Ásauku qumároofanoo aurírafa taikánau. Taikáfufanoo mi-anaaseefá aaqee fíndifinoo nárana aina Yísuna áminau.

¹⁶ Mi-eenonnái mi-maqusánaasa nári aurímarusa faqa fuéenaikímarusa moómoosa faqa nífiqee Yísufinnai minní quqée máriqau. Minní quqásoofanoo Yísufa ufanai fuéena niqiqoofaqa quqásee fiqau. Aurúsa Yísufa misá aurírana faqa taikánnisanau. ¹⁷ Taikáseenoo óoqeenaa tamummáqara fasiqa moo áuqu Eesaia miná ufa ánoona kambíqanau. Mifá óoqai Yísufa sía kambíqooqoo maaqí qímaseenoo Yísunara ákara rinau.

Mifá maasá auríranara faqa maasá kudoosaáparana faqa mara áquannoo. Maasá auríra ummaara narí kai miná uqéera qumáraannoo.

Miqí qímasee ákara rínau.

Yísuna faqa fifandínausara maa-ufána qinau.

(Ruka 9:57-62)

¹⁸ Moo fáasaana nammári afainni márufaqa faiqí ánaasee aiqáma suqú maree Yísuna qáfaanee qímasee ani márida qáfee máriqau. Yísufa faiqí ánaasee moómoo tatúsee ánimarufanoo níndafeenoo narí faiqí námu qímanniminau. Dóo uqéeraaqa dóo ínnei saimbaqa kanúqaki kéeqafi nammáriki fitaqa máree muqáfainai níanai fida ínnisaimbaqá kai máriaqa. ¹⁹ Misá fíndifi uqéeree marufanoo faiqí moó fannoo Mooseena sándufa írimarufa Yísufuqoo aniréenoo qímaminoo qinau. Óo qiní karaambáiqá anée yátinai fee maqúsa maqusa fínaqa qinée faqa aní faqa fuanáura, sía minnísaanaura.

²⁰ Miqí qufanoo Yísufa narí maaqí qímasee qímaminau. Anée qiníara ámiqira máaqaki faiqée mári fee qídanee qiní faqa fíraree qídanee. Káasau fainiuqa óonaamarai faiqée máriasa máridaqa ufiniuqa ánaamuki faiqémariasa máridaqa. Qinée faiqí nímaaku yái fee qeeqá qíkiuqa rúmasee fee faiqaanáuree sía faiqára qóo máriasa máridaqa. Dóo qiní faqa finnáree.

²¹ Miqí qímasoofanoo Yísuna faiqi námukiqari moó fannoo aniréenoo qináu. Qinée aní faqa fuanáura káqikaa qóo mariséeqa qiní qíkoofa kúqirarammi márifaqa. Mifá kuquffnáqa akúndamásee aní faqa fuanáura. Amanée qinée miqíanauree. ²² Yísufa miná ufa iriséenoo maaqí qímasee qímamináu. Maqee uqanna qiní faqa ánia. Náaru-ara kúqiranaki fifándinausa misá kai nári niqoónnana ákundefaranoo.

Yísufa úfai faqa nammári faqa qáoo qufanoo taikánau.

(Mareekoo 4:35-41; Ruka 8:22-25)

²³⁻²⁴ Yísufa miqí qímaseenoo kanúqaki akarámáfufafa miná faiqi námu miná ánaaqiana akaraqau. Akarámáfufafa kanúqaki nammári ámuuqumau fímarufanoo Yísufa minakí afaaqa umooqúkufanoo faifufanoo nammári qámabaanai óonuroofanoo úfai firaafá úqinoo nammári ámakaurinoo kanúqa aundurái kéeqanau. Kanúqa téeqi taaqufafa Yísuna faiqi námu miná qáfamásee kanúqa námufafa nammáriki ukúqnaana qímasee káaqa ruffaqau. Yísufa sía minára írinau mána mána faiqaqée marínau. ²⁵ Miná faiqinámu rufíamaree Yísufinnai óonuree áfauramásee fáaqa rídaqa qímamiqau. Óo maasá karaambáiqqa maasá nammáriki ukúqnaidaqa kúqirarammidaqa. Anée maasá qumáree qumbaqínnisaa.

²⁶ Yísufa misá ufa iriséenoo qímannimináu. Óo káaqa ínnee fífau rufíee maríasa. Sía qinísaa írirana rusímaríasa máriafanoo. Miqí qímaseenoo fíndifufanoo úfai faqa nammáriara faqa qáoo qufanoo nammári faqa úfai faqa kásoomáfinoo dáí qímáfinau. ²⁷ Miqí qufafa úfai faqa nammári faqa firaaqóo úqiufa kásoomáfufafa miná faiqinámu náaquoofafa qiqau. Maa-fasiqáfa náqira fee márídanoo fee. Úfai faqa nammári faqa miná ufa irisée eedóo qídaqa.

Faiqí aunduráindaraa áfaannauqa niqiqoofaqa kúarauqa naundurái kéeqqaqu.

(Mareekoo 5:1-20; Ruka 8:26-39)

²⁸ Miqóoqari nammári dínnafainai níanai Kadareenee máqa máaqa múnu kanúqa fannoo raqúraminau. Maqásaa áqufufaqa mi-maqusánindari faiqí qaaraqánda ániqau. Fáafasaaqa fuéena miqandá naundurái máruqanda, faiqí madikée márunnai máruqanda, faiqí ánaasee aiqáma miqandára rufíee máruqanda máriqau. Faiqí nárímaruqanda máriqau. Faiqí ánaasee miqandá máruqoo sía fímarusa, káaqa miqandára rufíee maríqau.

²⁹ Miqandá Yísufunnai aniroofanoo naundurákiqari áfaannauqa fannoo maaqí qímasee fáaqa rúmasee Yísuna qímamiqau. Anée Ánutuna ámaaku márianafa anée nánaree ánidanee anée nánaree maasá soodáaidanee anée nánaree káqiqoo kasaaqái aniréenanee maasá idáki áquqiséennaree.

³⁰⁻³¹ Káqikaaqóo níanai akoosaqa kúarauqa éemani náida moómoosa misaqá náidaqa máriqau. Áfaannauqa faiqí naundurákiqari kúarauqara Yísuna qímamiqau. Anée maasá diqiqáinaqa amanée kúarauqaki kéeqaanau-ree. ³² Miqí qufanoo Yísufa qinoo. Eeóo amaná, dóo ínnee misáki kéeqafuaqa. Yísufa niqiqooná iriséeqa aiqá-mausa mi-fasiqaaqandá naunduráindari rafúdamakufaqa dóo kúarauqaki kéeqafiqau. Kéeqafufaqa kúarauqaindi múnari mínari ufaqa ámeemai sandée óoqu fíqa nammári farúmaki bururú qufaqa áqufufaqa aiqáma kúqu taikáqu.

³³ Kúarasaa rakísímaru fasiqausa miná qáfamáseeqa náaquoofaqa quqásee sandámaqaraasíqa maqúsai kaim-biqau. Maqúsai aniréeqa Yísunara faqa áfaanna naundurái kéeqeemaru faiqí qandara faqa kúarauqara faqa faiqí ánaasee aiqáma qímannimiqau. ³⁴ Misá iriséeqa

mi-maqusánaasa faiqí ánaasee aiqáma tatúfaqa nam-márafainni Yísufuqoo óoqureeqa Yísuna qáfamáseeqa qiqau. Dóo maasá maqa máaqaki sía ánia. Dóo sée moosáa fúa. Maasá aníara rufíaidaqa.

9

Yísufa áiku ásauku pipisaaqá usirana andeeqá áisanau.

(Mareekoo 2:1-12; Ruka 5:17-26)

¹ Miqí qufanoo Yísufa narí faiqi námufaqa sípaki kafáa kéeqafufanoo nammáriki fífiufanoo narí maqúsai Kapeeranauma námvari ámuuqumau óonuranau.

² Óonuroofaqa faiqí mi-maqúsanaindari moo áuruna áiku ásauku pipisaaqá usufufanoo máruna aindúsu maréeqa Yísufuqoo máree ániqau. Misá írirafa Yísunaki márúnara Yísufa miná qáfamáseenoo quandáfinoo auríra faiqi qímaminau. Sía rufíafa rufíafa ia. Afaafa quqáa. Dóo qinée aní mandáinaina numóo minnáiseeqa.

³ Mooseena sándufa írimarusa miqóo márusa mi-ufána iriséeqa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qiqau. Maafá naríara Ánutusa márídee qídanoo. Akasáa. Maasá faiqí firaasá faiqí miqí qiasa kuqá narí marúnausa máridaqa.

⁴ Yísufa misá ufa iriséeno quándáfinoo maaqí qímasee qímanniminau. Náqi fee qifaqee mi-manda irirána ínneeqa nitikúraki máraqa nídee. ⁵ Ínnee qiníara maa-fasiqáfa sía numóo taikárana amana fee qídee. Qinée moó firaa afeekainaina ínni nífusaa íananoo ánoona kambíqainaqa qáfamáseeqa qiníara kúqaa faiqí numóo taikárana amanámmifoo qifaranoo sía kambíqainaqa ún-nammifoo qiaqa. ⁶ Ánutufa kúqaa uqanna numóo taikárana qiní qíminoo. Miqí qímaseeno quándáfinoo pipisaaqá qusirana qímaminoo qináu. Aneenná

qaindásaaqari fíndifínana aneenná qaari qamunna raqán-daammámareenana dóo akumáree ámaaqa fúa. ⁷ Miqi qufanoo mi-aurira fasiqáfa fíndimaqee narí ámaaqaí dóo finau. ⁸ Faiqí ánaasee misá miná qáfamaseeqa níminaandi ráqeeqa nisausí kambíqoofaqa nímudaani qumooqukámambufaqa miqóo Ánutufa narí áfeeeka Yísuna ámunara minára óonumafi irisée amooqídaqa asasiqau.

*Mataioona áaroofanoo Yísuna faqa finau.
(Mareekoo 2:13-17; Ruka 5:27-32)*

⁹ Yísufa miqóoqari moosáa fímarufanoo faiqí moó fanoo miná áuqu Mataioo narí oopísaki márufanoo Yísufa qáfanau. Mi-ooopísána takísa áqimaru oopisanaki márinau. Takísa máree marú fasiqausa úmmuari márusa misá moómoo maraséeqa akaqána náriara quqásee dínni ati kaamánna ámimariqau. Minára faiqí ánaasee káaqa níkoqee márinau. Mataioofa mi-munnimma ainainná máree marúfa márinau. Yísufa Mataioona qáfeenoo áaramáseenoo qinau. Dóo qiní faqa ánia. Mataioofa Yísuna ufa iriséenoo fíndimeeqeenoo miná faqa finau.

¹⁰ Yísufa marikínoo Mataioona máaqai miná faqa nárana nárara finau. Yísufa narí faiqi námufaqa miná máaqaki óoqumarifi nárana néemarufaqa faiqi maqúsa maqúsa munnimma takísa máraqanusa faqa óosana óosana mandáinaina máraqanusáuqa faqa Mataioona faqa ani óoqumarifufaqa nárana naqau.

¹¹ Óoqumarifufaqa nárana née márufanoo Farisai ámaana ufa qímarusauqa aniráma qáfamásee Yísuna faiqi námu qumeé náaramasee qímannimiqau. Náqi fee qifanóo fee ínni rakísirafa mandá fasiqaaqa faqa úmmuariqanuasa faqa náidanoo fee.

¹² Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo maaqí qímaseenoo nári qímanniminau. Sía ámiqiraua tutáqa

finnai fídaqa aurímariasa kai tutáqa finnai fídaqa. Maanamúsa aurúasara foora márídaqa qinée tutáqausara foora márídaqa. ¹³ Ínnee tamummáqara fasiqa ákara ánoonara óonu randásee qáfaaqa. Mifá maaqí qímasee ákara rinau. Qinée Ánutusa sía tatúfira aandau aina fee óosana óosana ainaina fee qímiranara dídidanoo, faiqí ánaasee naríara naríara nímuqusifaqa nífauee máriana mináuqara qiní dídidanoo, Ánutufa miqí qímaqoofaqa qinée Yísusa mimaú fídaqa maaqí qídaqa. Sía qinée andeeqée maríasa náarararee qímasee qúmu márídaqa ínnee mandá fasiqa ánaasee fee qímasee nífaqee maríasa misá Ánutufinnai ubeekaaqeera náarararee qímasee qúmuafanausa márídaqa.

*Náarara márídaqa innaaruqíra oosanara irámmiriqau.
(Mareekoo 2:18-22; Ruka 5:33-39)*

¹⁴⁻¹⁵ Mi-kamusaqá Yoohaneefa nammári nímimaruna faiqinámu Yísufinnai aniréeqa irámmiriqa qiqau. Maasá Yoohaneefa nammári nímimarina faiqi námufaqa Farisai ámaana ufa írimariasa misá faiqi námufaqa nári nárana minníseeqa náararée márifaqa Ánutunara innaaru qídaqa. Aní faiqi námu náqi fee ifaqee sía miqídee káqi nárana náidee qufanoo Yísufa iriséeno qímanniminau. Amundára fasiqa faqa áqoondi namufaqa maqúsai ani márínaqa náqímasee náararée márínee káqi márifaree, sía miqífaranoo asasammásee nárana suqásee neefáranoo. Minára qiní faiqi námu qiní faqa amundára fasiqara fooqáasa márídaqa asasammásee qiní faqa náídaqa márídaqa. Káqikaa qóo mi-anaaseená afaaqi qiní rumbámarree múnu darusáifaqa mi-karí kúqaa nímuqusa mandáikínaqa náararée márínaqa innaaru qifáranoo. Yísufa Yoohaneena faiqi námu káqi qímannimidanoo qinau.

¹⁶ Óoqeenáa qamunna anaqínoo márina fúka qamunna áti qumáree sía náuraa qamunnasaa akunírafa máridanoo. Fúka qamunna áti fannoo náuraa qamunna dóo firaaqóo anaqíannoo.

(Yísufa maqásaa máru aukuana misá uáinna nammari tatísee aandáu apatannái auqira taquki adíasee kísaaqasaa máaqaki quqasoofanoo márinau. Marikínoo ámiqinoo márufaqa miná mara máree maqee maqee néemariqau. Uáinna nammari misá maqee maqee née maru nammarifa márinau. Mifá aandáu apatannai auqira taquara qufaqa, maasá qeeqá ufakiqari táqu uqannée qidaqa.)

¹⁷ Yáfee faiqí moó fannoo náuraa tunda taqu maraséenoo fee fúka nammari adíaannoo fee. Sía miqíannoo. Ruqía fínanoo aiqáma nammari qúmiqaráandoora. Fúka taqu andásee fúka nammari minakí adíasainanoo miná amaná máriannoo.

(Yísufa narí fúka ufa fúka taquara faqa qamunnara faqa miná kíkíqa úsinau. Farisai ámaana ufa faqa Yoohaneena amaana ufa faqa amaná máridanoo óoreeqánoo máridanoo. Qíní fúka ufa úriqararafa máridanoo. Misáindi sía amaná qiníndi fabaqa írafa máriannoo.)

Yuda máqannaa úriqararana áraamuna andeeqáísánau. Kísaaqandaika ímaru anaasee Yísuna qamunna ati áuqanau.

(Mareekoo 5:21-43; Ruka 8:40-56)

¹⁸ Yísufa Yoohaneena faiqi námú ufa qímannimi máru-fanoo amaana máqasaa rakísirafa moó fannoo Yísufinnai aniréenoo óorindari mapámufufanoo Yísuna qímaminau. Dóo qíní qíraamuna maqee uqanna dóo kúqinoo. Anée aniréenana aneenná ásauku minásaa mundúsainanoo mifá fíndifuani. ¹⁹ Miqí qufanoo Yísufa fíndifinoo narí faiqi námufaqa miná faqa finau.

²⁰ Fímarufanoo ánaasee moó fannoo ánaaqianaindari óonureenoo miná qamunna áti íreeda áuqaanau. Mi-anaaseefá kísaaqándaikufa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda áukuana marasoofa márínau. ²¹ Mi-anaaseefá narí kai qímmirínau. Qínée óonuree miná qamunna átikai umeé áuqamásaananoo qíní fidíka taikáannoo. Miqí qímasoofa márídanoo óonuree miná ánaaqianaindari faiqí anaaseekiaqa qumeé óonuree miná qamunna áti kai íreeda áuqaanau. ²² Miná qamunna áuqamásoofanoo Yísufa quandáfinoo qáfamáseenoo qínau. Qíní qíraamuna sía rufía afaaqa quqásee mária anée aneenná írirana qínísaa rusíranannai kai aní aurírafa dóo taikéenoo, mifá kai. Miqí qímasoofanoo miqóo kai mi-anaaseená aurírafa taikánau.

²³ Taikáfufanoo Yísufa miqóoqari fífiufanoo amaana máqasaa rakísirana máaqa márunnai miná áraamuna kúqinoo máru maqanaki óonureenoo faiqí ánaasee moómoosa tutuqídaqa ikífaafau qídaqa uffreena aina fuaqáidaqa ikí ráqeemarufanoo Yísufa óonu níndafanau. ²⁴ Óonurama níndafeenoo qímanniminai. Dóo ráudamaki fuaqa, aiqáma fífainiaqa maa-manaraqáfa sía kúqinoofau faiqaqée ídanoo. Miqí qímaseenoo quandára ufa qímannimisoofaqa misá quandáfiqa naanaidara uteéti qídaqa qiqau. Únna qía. Dóo kúqinoo márídanoo. ²⁵ Yísufa misá aiqáma niqíqámaseenoo miná máaqaki kéeqafinoo mi-manaraqána ásauku qumároofanoo dóo fíndifinai. ²⁶ Miqóoqari aiqáma maqúsa maqúsa fíqu fíqu iqá márusa Yísufa mi-manaraqána fíndifumásoo ufafa aiqámai daráanufaqa íriqau.

Nífu qimbáraqanda andeeqánnisanau.

²⁷ Mi-manaraqáfa fíndifufanoo Yísufa moosáa fímarufanoo faiqí qaaraqánda nífu dimbáraqanda ánaaqiana fí-

daqa fáaqariqa fída qiqau. Óo Dafidina ati anée maaqandá qíqafainanoo aní ámuqusinana maaqandá dadaaqa.

²⁸ Yísufa máaqaki kéeqafufaqa mi-fasiqaqandá miná ánaaqiana kéeqaqau. Kéeqafufanoo Yísufa irámmirino qinau. Ínneeqara qiní afeekara nánee fee qídee. Ín-niqara nífu andeeqáranara qiníara amaneefée fee qí-masee ánidee, sía amanaikíannoo fee qídee qufaqa miqandá qiqau. Eeóo maaqandá aníara amanafée qídaqa.

²⁹ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímanniminau. Ínneeqara qiníara amanafée qianara miqí qianara sía nipátiani andeeqánnisaanaura.

³⁰ Miqí qufanoo mikarí kai miqandá nífu andeeqán-nisanau. Miqandá nífu maqasoofanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Nimambainá qímaseenoo qímanniminau. Dóo ínneeqara sía uqanna faiqí ánaasee akaqáusa qímannimiaqa. Maa-ufána kukéeqammasaaqa.

³¹ Miqandá mi-ufána iriséeqa minúfa rukíasee maqú-sai óonureeqara faiqí ánaasee aiqáma atinai qímannim-iqaniqau.

Ufa ititárana ufa rakéemma aisánau.

³² Miqandá fufanoo mi-maqúsanaasa moo fásiqa áfiqee ániqau. Ufa sía qímaruna áanna apeeqúnirana áfaanna faqa miná aundurái máruna áfiqee ániqau.

³³ Mínisoofanoo Yísufa miná aundurákinaa áfaanna aqíqámasoofanoo áfaanna fannoo ráudamáqufanoo mi-fasiqáfa ufa andeeqásee qinau. Miqíufaqa faiqí ánaasee miná qáfamásee nímudaani qumooqúkammáfinoo nifaaqa sía qumároofaqa miná qáféeqa qiqau. Isarae máqannaa sía óoqai maa-ainaináfa máruna, maqee kái.

³⁴ Miqí qufaqa Farisai ámaana ufa írimarusa minára kaukaata qímaseeqa qiqau. Yísufa áfaannauqa firaanán-nai faiqí naundurákinaa áfaannauqa niqiqáidanoo.

Maqúsa maqusa nídanoo Ánutuna quqúsara qímannim-inau.

³⁵ Miqóoqari Yísufa maqúsa maqusa káqikaa maqusa firaa maqusa amaana ufa innaarúna ququsaki fímaria ufana qímannimínooninau. Káqikaa aurirana faqa firaa aurirana faqa andeeqánnisánooninau. ³⁶ Yísufa faiqí ánaasee níndafamáseenoo firaaqóo ámuqusufanoo qinau. Bóo faiqí ánaasee sía rakísirafa márísá, kaqi fífau tia márídaqa. Sipsípauqa fooqáasa rakísirana síaisa maa-fasiqa anaaseesá márídaqa. Káasau fainiara foora márída, áukuana áukuana sía ámiqimmásee márída, mi-manda kaasau fainínara rufíaqa rufíaqa káimmídaqa, áukuana aukuana miqí kaimmída márída, dadaaqírana síaisa rakísirana síaisa márídaqa.

³⁷ Yísufa mi-ufána qímaseenoo quandáfinoo maaqí qímaseenoo ufa qinau. Dóo áfuqakinaa nárana tatafínoo rairaaínoo márídanoo. Dadaaqí aiqíra fasiqa sía amanaikí máriafaqa. ³⁸ Minára ínnee súana ákoofinnai innaaru qiaqa. Innaaru qífanoo Ánutufa aiqífandínausa níminaqa dadaaqíqa súana aiqúaqeera. Dadaaqífaqa innaarúnai ufa qímannimifaqa innaarúna ququsaki fuaqéera súana kíkíqa usuqoofanoo márídanoo.

10

Qísaukuqara taikásee qíku qaaraqánda marasée náaramámmareembinau.

(Mareekoo 3:13-19; Ruka 6:12-16)

¹ Yísufa narí faiqínámu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda náaramma quqáseenoo Ánutuna afeeka nímuafaqa faiqí ánaasee naunduráki máru afaannáusa faqa misá aurírana óosana óosana faqa teeroouqée marúsa faqa aiqáma áiqaraanífee qímasee afeeka níminau. ² Miná faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni qaaraqánda

óoqu marasée misá núqu maaqímmasee máriqau. In-
daarú Simoona miná áuqu moó Peetooroofa faqa miná
ákaqa Andurufa faqa moo fásiqa Yameesafa faqa miná
ákaqa Yoohaneefa faqa miqandá níkoofa Seebeedifa
márinau. ³⁻⁴ Moo fásiqa Firipifa faqa moo fásiqa Paa-
tooroomaiufa faqa, moo fásiqa Toomasifa faqa moo fásiqa
Mataioofa faqa mifá takísa máree marúfa faqa moo
fásiqa Yameesana amaráfa mifá Arifaiusana ámaaku faqa
moo fásiqa Tadiusafa faqa, moo fásiqa Simoonafa sía
indaarúqaa Simoonafa miná amaráfa (mifá nári Isaraee
máqanna nári kaamánaikiaqeera qímaru fásiqafa) mifá
faqa moo fásiqa Yudasifa faqa, mifá Keerioota máqusain-
daraafa mifá kai Yísunara qumeé queeqáaninafa mári-
danoo.

Yísufa niqiqoofaqa maqúsa maqusa qímannimiqa fiqau.
(*Mareekoo 6:7-13; Ruka 9:1-6*)

⁵ Maa-namúsa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu
qaaraqánda marasée Yísufa Isaraee máqa máaqaki mi-
nakína niqiqéenoo qímanniminau. Ánaamuru maqúsai
sía fuaqa. Samaria máqusai faqa sía fuaqa. ⁶ Isaraee
máqannaaki kai fuaqa. Misá sipsípara foora fífau fafau
qiqánuasa misáki kai fuaqa. ⁷ Ínnee fídaqa maaqí
qímasee qímannimiqa. Innaarúnai quqúsa fannoo
adeedíranoo máridanoo. ⁸ Miqí qímasee qímannimiseeqa
misá aurírana taikánnisaaqa misá kúqirausa fíndifumán-
nisaaqa károora faqaasa rukánnisaaqa áfaanna naun-
duráki márísá áfaqannisaaqa. Sía ínnee feefaurúmmasee
máraasa. Káqi máraasa. Dóo miqí kai íqa káqi nímiqa.
⁹ Munnimma sía áakauqaki rúa. Káqi fúa. ¹⁰ Sía uqá
tafu máree fúa. Sía qaara siuta máraaqa. Sía níku
ánaamu máraaqa. Sía sáunu máraaqa. Aináinira faiqiuqa
aináinidaqa minakínaa nárana marasée náidaqa. Minára

ínnee aináini maríafanoo minakínaana naaqa. Sía nárana ainaina máree ínnee faqa fuaqa. Káqi samu fuaqa.

¹¹ Ínnee moo máqusai óonureeqa irámmiríafa yáfasiqa fee amana máridanoo maasá miná faqa márianauree qiaqa. Misá qímannimifaqa mi-maquúsanaki márinna kamuqoo mi-fasiqána faqa kai máriaqa. ¹² Mi-fasiqána máaqaki kéeqafinana qímamia. Ánutuna ámiqi ámiqira asooárafa ínni faqa máriani. ¹³ Mi-maqánakinaasa ámiqi ámiqifana aní ufa sáinanoo misá faqa máriani. Sía ámiqi ámiqifana aneenná afaaqóoqa qíra ufa óonurandee máree ánia. ¹⁴ Yámaqusanai fee yámaqannaaki fee sía ínni ufa irisée sía ínni ámiqi ámiqifaqa ínnee mi-maquúsanaqari ráudamaki fíqa kookooma afaqá qumáree nínaamarasee fuaqa. ¹⁵ Qinée mi-maquúsanaasara ánoona ufa qímannimidaqa. Numóo aukuana áninaqa ínni ufa sía írifandínna maqusanaasa Ánutufa náridanoo sía nífauaannoo firaaqóo náruannoo. Soodooma máqusa faqa Koomoora máqusa faqa misá náridanoo káqikaaqoo nífauaannoo nárirafa óoreeqánoo máriannoo.

Yísuna ufasaara nárirana faqa rumbárana faqa kambíqaani fee ufa.

(Mareekoo 13:9-13; Ruka 12:12-17)

¹⁶ Íriaqa, qinée ínni niqiqáanaqa ínnee sipsípara foora káasau faini qámbaana ínni niqiqáidaqa. Faiqí óodaa maríafanoo faiqí moómoosa ínni narusée náaqaammidammia. Minára ínnee sakáni máasoo aanna réeqa reendeenámasee nuaqa. Nakipurúnara foora káqi múquriqa márida, reendenámmida máriaqa. ¹⁷ Ínnee qiní ufa máraqa nídaqa faiqíara ruffaaqa. Misá qiní ufasaara ínnikinaana akaqáusa mara máree Kansóora márinnannai múnu quqásee ínniara mandá fasiqa fee qímaseenoo

kóotamannímaqéefara. Akaqáusa amaana máqaki ín-
niara Ánutuna ufa rukíee máriafaqee qímasee sándasamu
moómoo kari ínni nifaaqa ateekeéefaranoo. ¹⁸ Misá ínni
akaqáusa kíapafinnai máree fifáranoo, mandáikammida
ufa rukíee máriafaqee únna qímasee nífiqee kíapafinnai
fifáranoo, karaambáiqá márinnai kóotara ínni máree
fifáranoo. Qíní dúqusaara miqífaranoo. Misá óosana
oosana mandáinaina qíní ufa taikáanifeera miqímanni-
maqéefaranoo. Ánutufa qumeé misá faqa ánaamuru
máriasa faqa qíníara íriaqeeera miqímannimaqaannoo.
¹⁹ Misá ínni rumbámaree nári máriannai nífiqee fífaqa
náqi fee qianáú náqi fee qianáú sía qiaqa. Mi-karí kai qíní
qíkoona máraquna fannoo qímannimína ufana mi-ufána
kai qímannimiaqa. ²⁰ Nána ufa fee ínnee miqóo qifáree
sía ínnindi ínni níkoona maraquna fannoo ínnikiqari ufa
qíannoo.

²¹ Misá ínniara qínísaa atooáranara fídiaqáammífara-
noo. Nári níkaqaafasaaúqa kúquaqeera narí uqeeqéee narí
uqeeqéee ifáranoo. Nári qísakoosa faqa narí uqeeqéee nari
uqeeqéee ifáranoo. Faiqiuqáindi quandásee nári nínausa
níkausa kúquaqeera uqeeqéefaranoo. ²² Qíní dúquara
aiqámausa ínni fídiaqaamá nímaqaannoo. Yáfa yáfee káqi
máraqa fífi íqa taikára aukwana paqúrinausa, qinée mikarí
misá qumára asumu máriranaki quqánaura. ²³ Misá ínni
moo máqusaki nárifaqa ínnee moo máqusai sandéeqa
qíníara miqóo qímannimiaqa. Qinée ánoona ufa qíman-
nimídaqa. Ínnee Isaraee máqusa máqusa aiqáma qíníara
qímannimimarifaqa sía aiqáma qímannimi taikáinnaqoo
qinée faiqí nímaaku kaifáa innaarúnaindari qúmuanaura.

²⁴ Faiqí moó fannoo sía narí uqannífiqueemaria fasiqana
amana márídanoo sía miná úriqararafa márídanoo urée-
qarafa márídanoo. Aináinira fasiqa faqa sía miná rakísir-
ana úriqaránoo márídanoo uréeqánoo márídanoo. ²⁵ Faiqí

qinée úriqararausa ufa qímannimi márunausa daruséeqa miqí kaimmíqa qiní faiqi námu qiní uréeqarausa ínni nárifaranoo. Faiqí misá rakísirana arusée miná faiqi námufaqa miqí kai íqa nárifara. Misá níloonara áfaannee qímasee faiqi námuara faqa miqí kai íqa áfaannee qifáranoo. Misá mi-manda ainainná óosana óosana qiní qímifara, miqí kai íqa ínni faqa nímifaránoo.

*Sía nifaaqa árimariasara rufíaaqee ufafa.
(Ruka 12:2-7)*

²⁶ Minára sía misára rufíaaqa. Aiqáma ainaina maqee rafáaqafinoo márifa kásooqaqee Ánutufa innaarúnai aiqáma kooroo íannoo. Aiqáma kukéeqara ainaina faqa kásooqaqee Ánutufa aiqámausa nífusaa kooroo íannoo. Minára sía maqee faiqí ánaasee ínniara mandúfa qifandínnanara rufíaaqa. ²⁷ Qinée asukunai kukéeqafi qímannimunnana mi-ufána fáasaana paasóosamásee qímannimiaqa. Núpinúpi qímasee qímannimunnana fíndi fíqa mi-ufána fífi qímasee firaaqóo qímannimiaqa. Sía faiqíara rufíaaqa. ²⁸ Faiqí nipata kuqá nárifandinausa sía misára rufíaaqa. Misá ínni naunduráindaraa nimana sía amana kuqá nárifaranoo. Moó fannoo Ánutufa ínni nipata faqa nimana faqa amaná idáki kuqá nárirana amanaiki márifa minára kai rufíaaqa. Faiqí nipata kái nárifandinanara sía rufíaaqa. ²⁹ Mandá ufini rirímma moómoo máridanoo. Káqikaa ainaina fífau ainaina máridanoo. Miná feefauru sía máridanoo. Mi-kaqikaa ufinífa sía fífaufau maqásaa áqufidanoofau, innaarúnai níkoofa írimarifanoo maqásaa áqufidanoo. ³⁰ Ínnee sía fífau rufíaaqa. Ínni níkiaqa asaasi rirímma Ánutufa nísana rúmaqaisa máridanoo. ³¹ Minára sía rufíaaqa. Ínni feefaurú úriqaránoo máridanoo. Dapi ufini feefaurú sía máridanoo.

Yísunara faiqí nifusaa kooroo ímariasara qinau.

(Ruka 12:8-9)

³² Yáfa yáfee qiní Yísusara faiqí nifusaa sía rufíeenoo qinée Yísunaindi fee qínafa qinée minára innaarúnnai qíkoona áfusaa qiníndi fee qianáura. ³³ Yáfa yáfee qiníara faiqí ánaasee nifusaa asaurúsee sía qinée Yísunaindi fee qímasee kukéeqainafa qinée minára faqa innaarúnnai qíkoona áfusaa kukéeqamma amaqaánaura.

Asooárafa sía máriannoo áanoó írafa máriannoo.

(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ínnee qiníara tínoorirana asooárana mara máree maasá maqásaa fasiqa anaasee qímiannoo fee qída fee. Qinée sía tínoorirana asooárarau qúmidau durú fee-fara qúmidaqa. ³⁵ Faiqi námu nári níkoonara ámeesa úqiranara qúmidaqa. Fúka ánaaseeuqa nári nínoonara ámeesa úqiranara qúmidaqa. Fúka anaaseeuqa nári nínaakuquara nímeesa úqiranara qúmidaqa. ³⁶ Narí faqa moodáa maqaki máriasa narí mi-fasiqána firaa namuqáa márifaranoo.

³⁷ Yáfa yáfee miná ánoona ákoonara firaaqóo áididanoo fee qiníara óoreeqara fee qídanoo fee, mifá sía qiní qimanasaa, sía amana qiní faqa fifáranoo. Yáfa yáfee miná ámaaku faqa áraamuna faqa firaaqóo áididanoo fee qiníara óoreeqara fee, mifá faqa sía qiní qimanasaa sía amana qiní faqa fifáranoo. ³⁸ Kásooqaqee misá aunírira saqarisaa qiní dárifaranoo. Yáfee qiní ufasaara qiní dáriranaki paasóosamándeé fúaninafa, mifá qiní qimanasaa máriannoo, qiní faqa fúannoo. Faiqí ánaasee moó fannoo qinée kúquannanaki rufíasee sía fínafa, mifá sía qiní qimanasaa máriannoo sía qiní faqa fúannoo. ³⁹ Faiqí ánaasee moó fannoo narí káqi máriranara tatamáqamán-deenoo rakísi qumárainafa mi-mariráfa kai kukupámaki áqufuanoo. Faiqí ánaasee moó fannoo qiníara iriséeno

narí maqee márirana áquanínafa narí maqee márirana máraannoo.

Niqoónausara nímuqusímariana ákiaqara Ánutufa quqán-nimaqaannoo.

(Mareekoo 9:41)

⁴⁰ Faiqí ánaasee yáfee moó fannoo ínni dadaaqínafa mifá qíní faqa qíqoondikídanoo. Qíní dadaaqínafa qíní qíkoona qíní diqiqooná miná faqa áqoondikídanoo. ⁴¹ Faiqí ánaasee yáfee moo ámaana ufa nímarinna fasiqanara óo Ánutuna ufa qímannimímari fee qímaseenoo dadaaqínafa Ánutufa amaana ufa nímarina akiaqara innaarúnai feefaurú ámiannoo. Faiqí ánaasee yáfee moó fannoo andeeqára fasiqara óo andeeqára fasiqa mári fee qímasee dadaaqínafa Ánutufa minára andeeqára fasiqa miná feefaurú innaarúnai ámaqaannoo. ⁴² Faiqí ánaasee yáfee moó fannoo maa-faiqi anaaqísa asoóara nammari néemariana níminaqa qínísaa atooémariasa minára irisée ámiqi ámiqimmásee níminaqa, kúqaa ánoona ufa qímannimidaqa, mifá sía uqanna miná ákiaqara sía máraannoo. Ánutufa ámiannoo.

11

Yoohaneefa nammári nímarufa nári faiqi námu Yísufinnai niqiqanáu.

(Ruka 7:18-35)

¹ Yísufa miná faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda marasée mi-ufána óosana óosana qímannimiseenoo miqóoqari misá maqúsa maqusa nídanoo qímannimímarinau.

² Yoohaneefa nammári nímarufa karabúsaki máridanoo ásauku mundírana óosana óosana írinau. Iriséenoo ámiqimmásee írianau qímaseenoo narí faiqi námu Yísufinnai niqiqanáu. ³ Yoohaneena faiqi námu Yísufa

máruqoo óonuree irámmiriqa qíqau. Anée óoqai tamummáqara fasiqa kambíqaannoo fee qímaqoofa anée mifée máridanee. Anée Ánutuna ásauku mundíra fee máridanee. Maasá moorée áfeesianáuree. ⁴ Qímasoofanoo Yísufa qinau. Maaqóo ínnée animáriaqoo aináina áuqaunnaara faqa ufa qímannimunnara faqa minára kai óonuree Yoohaneena qímamifanoo mifá qiníara íriannoo. ⁵ Nífu dimbárausa maqannísaidaqa, níku eendírausa ámiqimánnisauaqa nídaqa. Károora nárímaríasa rukánnísaidaqa. Náaqoo aunírausa ufa írídaqa. Kúqímaríasa fíndifumánnísaidaqa. Kudi fásíqauqa qínée ámiqira fúka ufa innaarúnai ququsa ufa misá qímannimidaqa. Mi-ufána óonuree Yoohaneena qímamifanoo mifá qiníara íriannoo. ⁶ Moó fannoo sía qiníara qaara irirana írimarífa mifá asasímarífa máriannoo. Qinísaa míkimmáki márífa sía asasíannoo. Mi-ufána faqa Yoohaneena qímamiaqa.

⁷ Yoohaneena faiqi námu fífufanoo Yísufa faiqí ánaasee Yoohaneenara qímanniminau. Fífau máqa maaqa káasau aadána maqa maaqa ínnée Yoohaneena qáfarara fíqa ínnée nána qáfararee fíqee iqau. Fífau ándanda kásinaree fíqee iqau. Sía uqanna minára fiqau. ⁸ Ínnée nána qáfararee ándandai fíqee iqau. Faiqí ámiqira qamunna afisímarina miná qáfararee fee qímasee fíqee iqau. Óo sía uqanna minára fiqau. Miqírausa sía káasau maqa maaqaki máridaqa karaambáiqi máaqaki ámiqiranaki máridaqa. ⁹ Nána qáfararee ínnée fíqee iqau. Ánutuna tamummáqara fasiqa qáfararee fee qímasee fíqee iqau. Kúqaa Yoohaneefa Ánutuna tamummáqara fasiqafa márúfa óoqu qáfaqau. Sía misá kai, Yoohaneefa tamummáqaraura úriqaramásee tamummáqarafa márífaqa ínnée qáfaafanoo. ¹⁰ Óoqeenáa ákara minára kai qídanoo. Mi-akaránaki Ánutufa maaqí qímasee Yoohaneenara qídanoo.

Íriaqa. Qínée qiní ufa máree marínnana aní Ánutuna

ásauku mundírana aní óorinni aqiqaanáuranoo
mifá aní aaná ani óorinni afisúmaree fínana anée
mi-maú fúanneera.

¹¹ Ákarakinaa ufa miqí qinoo márínara qinée Yísusa
ánoona ufa qímannimidaqa. Ánaasee faiqiuqáindi
moómoo márídaqa. Yánaasee fee Yoohaneena
úriqararana máqanoofée inau. Sía moó fannoo miná
úriqararana máqanau. Innaarúna ququsa máriasa
uréeqarausa misá kai Yoohaneena úriqararausa
márídaqa. ¹² Qinée ánoona ufa qímannimidaqa.
Yoohaneefa nammári nímimari áukuanaindari faiqí
ánaasee rákiranannoo maqúsa máree maríandee miqí
kaimásee nímudaanai qímasee innaarúna ququsaki
kéeqarara qímasee innaarúna ququsa máree maríasa
márídaqa. ¹³ Ánutuna óoqeenáa tamummáqeemaru
fasiqausa faqa Mooseena sándufa faqa misá óoqai óosana
arasée kásooqaqee kambíqaaninnanara tamummaqasee
fífiufanoo Yoohaneenasaa taikáqau. ¹⁴ Misá Eeriaafa
ánirarammifoo qufanoo dóo Yoohaneefa mifá ani
máridanoo, ínnee mi-ufánara nídinaqee írifaree sía
fee nídinaqee sía írifara. ¹⁵ Áaqoo fáinafa íriaqa, sía áaqoo
fáinafa sía íriaqa.

¹⁶ Maqee márúnausa nánara foora márídaqee fee
qianáuree. Misá maqúsaki faiqi uqáindiara foora mári-
daqa. Misá moosára maaqí qímasee naráqi naráqi
qídaqa. ¹⁷ Maasá ukeena fuaqáunaqa ínnee faqa sía
dadaaqí idí rée maríafanoo. Kaifáa maasá quandáfiqa
ikí ánai fakíki ráunaqa sía miná faqa dadaaqí mári-
afanoo. Ínnee dapikámmi máriafanoo. ¹⁸ Misá miqí
qímasee miqí qiafaqa qinée Yísusa minára maaqí qí-
daqa. Máq maqee márúnausaki miqímminoo mári-
danoo. Yoohaneefa aniréeno uáinna nammari faqa
nárana uqanna faqa sía nanau, dapi narana kái noofaqa

ínnee minára áfaanna kéeqafifanoo miqídanoommifoo qiqau. ¹⁹ Qinée faiqí nímaaku aniréeqa nárana faqa namári faqa náunaqa ínnee qiníara mandá fasiqa márída, káaqa néemarifa, káaqa nammári néemarifa, káaqa úm-muarimaria takísa munnimma máreemariasa niqiqéemariasa áqoondiki márifa, mandóosana máreemariasa áqoondiki márifa. Ínnee qiníara miqi qímariafaqa qinée minára maaqí qídaqa. Yoohaneefa nammári nímmarifa faqa qinée faqa maaqandá Ánutuna Íriramau andeeqásee fímarunanoo miná ánoona kooroódanoo. Ínnee maqee máriasakiqari sía ínne ufa fannóo ánoonaikidanoo, qaaraikámmida miqímariafanoo.

*Qaara maqusanaasa sía ufa írimarunara níqinau.
(Ruka 10:13-15)*

²⁰ Mifá miqí qímaseenoo mi-maquesa maqusána misáki nímarufaqa misákina aurírana andeeqánnísánoo nídanoo firaa naaquqara ainaina firaa ainaina áuqeemaru faqa qáfeemariqau. Qáfamasee irisée sía naundurá quandáqau. Mi-maquesa maqusánara maaqí qímasee Yísufa núqu rámasee níqinau. ²¹ Koorasinna máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa qinée ínniara qimudáoo qídaqa ínne nárirafa firaafá máriannoo. Beetasaida máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa ínniara faqa qimudáoo qídaqa. Ínne nárirafa faqa firaafá máriannoo. Taia máqusa faqa Sidoonna maquesa faqa ánaamuru aamína máriasa qinée misákina miqímandee faiqí sía amanaikí maría ainaina misákina áuqaanaqáu naundurá dauní quandáiqini. Misá dandá dooná nifaaqaí níkiqaki akuséeqa nári mandóosanara ikíraqasée minníseefau dauní quandásee qiní ufamau fini. ²² Qinée kúqaa ánoona ufa ínne qímannimidaqa. Firaa numoo aukuana aniráinanoo Ánutufa Taia máqusanaasa faqa Sidoonna

máqusanaasa faqa náridanoo káqikaaqoo áfauáanno. Ínnee Koorasinna maqusanaasa faqa Beetasaida máqusanaasa faqa sía áfauáannoo firaaqóo ínni náruannoo. ²³ Kapeeranaumma máqusanaasa ínnee ínnee-qara úriqararausee qímasee ínni maqusara faqa únna qímasee innaarúna amana kái máridee qímariasa. Kásooqaqee Ánutufa aní mindári rarisámmeeqeenoo idáki áqunnisaannoo. Soodooma máqusanaasa mandóosana máree marufanoo Ánutufa nárinau. Qinée Soodooma máqusaki faiqí sía amanaikí marí ainaina ínni Kapeeranaumma máqusaki áuqaafánandee íananóofau maqee mi-maqusáfa káqi máriqini. ²⁴ Fira koota aukwana Soodooma máqusanaasa nárirafa máriannoo káqikaaqoo rauqí nímaqaannoo. Kapeeranaumma máqusanaasa ínni nárirafa firaatía uqanna sía rauqí nímaqaannoo. Qinée ínniki máridaqa qinée qúnnufana sía írimarianara ínni nárirafa firaafá máriannoo.

*Naundurá asooárana faqa idooárana faqa nímiraree qinau.
(Ruka 10:21-22)*

²⁵ Mikarí Yísufa innaaru qímasee qinau. Qiní qíkoofa, maa-maqána faqa innaarúna faqa rakísirafa dúfi dúfi aní ufa qinée maqee maqee maa-ufána qímannimí-marunnnanara írirana faqaasa nífusaa rafáaqafunniséenana káiqeesa nífusaa kooroo mánnimaqee mariananoo. ²⁶ Eedóo dúfi dúfi anée qiní qíkoofa aní áidirafa miqímmiannoo máridanoo.

²⁷ Aiqáma ainaina qiní qíkoofa qíminau. Yáfa yáfee ámaakuara íridanoo fee sía moó fannoo. Ákoofa kai minára íridanoo. Yáfa yáfee ákoonara íridanoo fee, sía moó fannoo ámaaku kai minára íridanoo ámaaku fannoo narí kai irisée uqannífiqarusa misá minánnai qiní qíkoonara íridaqa. ²⁸ Aiqáma kadáapiri máriasa faqa

naudurá qumaara firaaná máree máriasa faqa, qinée ún-nannai aniráifaqa qinée naundurá idooárana nímiánauroo.

²⁹ Qíní qumaara qáinda dínni qumáree nífaariki rusísee qíní dókinaa ufa máraaqa. Qinée reendeenírausa qímuqusa múqufi ubíqarusa máridaqa ínnee qíní ufa óosana marasáifaqa naundurá asooárana adooárana nímiánauroo. ³⁰ Qíní qumaara qáinda síamma ákumu áruannoo sía qumaara márinara asooárana adooárana paqúrifaranoo.

12

Nári amaanasáa Yísuna faiqi námu sakuma ruqóosasee naqau.

(Mareekoo 2:23-28; Ruka 6:1-5)

¹ Mi-aukuanná moo Sáriríqasaa Yuda máqannaasa amaana fáasaanasaa Yísufa narí faiqi námu faqa maqúsamau sakuma qúqusa qámabaanai fímarufanoo miná faiqi námu náararéé márusa nári óosana marasée sakuma ruqóosasee rafárisee fúka naqá fímariqau. Miqúnara sía úmmuarammidammiafoo qímariqau, aiqámausa nári sándamau fída miqímimi máriqau.

² Farisai ámaana ufa qímarusa misá nín-dafamásee Yísuna ufa ámianneera ufa quandásee qímamiqa qiqau. Qáfaa aní faiqi námu Sariríqa sándufa rukíaidaqa nárana unakúnaidaqa Mooseefa minára qáoo qinau. Náqi fee ifaqée miqí fee.

³⁻⁴ Yísufa iriséenoo qinau. Ínnee áaqaida miqí qí-mariafanoo Dafidina ákara sía fee ásaanari fee. Mifá faqa miná faiqi námufaqa náararooafaqa misá Ánutuna amaana máaqaki Nooba máqusai márunaki kéeqafufaqa amusárara feemu Ánutuna ámimaru feemuna naqau.

Misá miqí mándee sándufa rukíaqau. Mi-feemúna Ánutuna máaqaki rakísirausa kai naaqée qímaru feemuna marasée naqau. Ínnee sía fee miná ásaanari fee. ⁵ Ínnee óoqeenáa sándufa moo sía fee ásaanari fee. Ánutuna máaqaki aanáiqikí máriasa misá Sariríqa sándufa maqee maqee rukíaidaqa amaana máqaki aináinidaqa máriasa numóo síaisa máridaqa miqídaqa. ⁶ Qinéemma ufa qímannimidaqa. Qinée Ánutuna amaana máqa úriqararousa maaqóo máridaqa. Misá qiní ufa irisée sakuma ruqóosasee náifanoo amaná máriannoo. ⁷ Ákara moo máaqimminoo máridanoo.

Qinée Ánutusa ínniara ínneeqa niqoónausara nímuqusi-naqa nifáuaaqa minára qiní dídiannoo. Qaindásaa maqee maqee aandáu tatúfirana qímiranara qiní qíkooqaidanoo.

Mi-akarána miqí qímasoofaqa qinée Yísusa maaqí qídaqa ínnee mi-akarána óosanara írifaqau qeeqá faiqi námuaara náararée márinarara ínnee nímuqusifaqau sía níqini. ⁸ Qinée faiqí nímaaku amaana fáasaana faqa miná sándufausa faqa úriqararousa máridaqa. Qinée amaana fáasaana sándufa sía rukíaaqee qúnaqa sía rukíaidaqa. Qinée qúnaqa náidaqa numóo sía máridanoo.

Nári amaanasaa ásauku súfirana andeeqánau.

(Mareekoo 3:1-6; Ruka 6:6-11)

⁹ (Mooseena sándufa nári amaana Sariríqa sía káqikaaqóo aináiniqee qinau. Yísuna áukuana misá mimáú kai fímariaqau.) Yísufa sakumara qímannimiseenoo miqóoqari Yísufa misá faqa misá amaana máqaki kéeqanau. ¹⁰ Minakí ásauku súfirafa misá faqa kéeqafi márinau. Farisai ámaana ufa írimarusa mi-asauku sufiránara Yísuna irámmiriqa qiqau. Maasá amaana Sariríqa sándufa amanée amaana Sariríqasaa faiqí

moó fannoo mandáikirana andeeqánauree áaqaida miqánauree. Misá Yísunara eedóo qínaqa Mooseena sándufa rukíaidanoo fee qímasee qumárasee áruanee qímaseeqa miqí qiqau.

¹¹ Yísufa minára iriséeno qímannimianau. Sariríqasaa firira aandau madikakí áqufifaqa ínnee umbaqídee sía fee umbaqídee. Sía amaana irisée káqi umbaqí mári-afanoo. ¹² Nána fannoo fee úriqaranoo máridanoo fee. Aandáu fee faiqí fée. Aandáu sía úriqaranoo máridanoo, faiqí kai úriqaranoo máridanoo. Minára maasá sándufa fannoo mandáiki marífa aurímarífa Sariríqa amaanasaa ámiqi ámiqimánnimaqarana amaná máridanoo qídanoo. Miqí qímaseenoo ásauku súfirana qímaminau. Ásauku úqua. ¹³ Miqí qufanoo mi-fasiqáfa ásauku úqinau. Uqusoofanoo ásauku ámiqinau, dínni asaukua foora ámiqinau. ¹⁴ Farisai amaana ufa qímarusa qáfamáseeqa misá áanóomandee ráudamáfufaqa súqufi narí qímami narí qímami qiqau. Náqimmándeé maasá Yísuna árua-nauree qímariqau.

Ánutufa rusadeesámumasee mároo fasiqanara qídanoo.

¹⁵ Yísufa mi-ufána iriséenoo fíndimeeqee moosáa finau. Faiqí ánaasee aiqáma miná faqa fufanoo aurímarusa mandáikimarusa aiqáma andeeqánnisanau. ¹⁶ Andeeqánniseeno aranaiqi qímaseeno qímannimianau. Qumeé uqannándaqqa kukeé uqanná saaqa sía qinée andeeqásaunnaara kooroo qiaqa. ¹⁷ Miqí qímasoofanoo tamummáqara fasiqa Eesaia miná ufa ánoona kambíqanau. ¹⁸ Mifá óoqai maaqí qímasee Yísunara ákara rinau. Qáfaa, qiní dadaaqíra faiqi, qinée miná útaaqa mamaqáunafa. Qinée minára qímuqusidanoo qiní daundurá minára asasídanoo. Qiní máraquna miná áaku-fuannoo. Mifá ánaamuru máriasa faqa kíapausara

foora andeeqánnisaannoo. Sía Isaraee máqanna kai.

¹⁹ Mifá sía dapi ufa óosana óosana firaaqóo qíannoo. Sía fáaqa rúmasaida qíannoo. Maqúsaindari sía miná ufa írifaranoo.

²⁰ Mifá eendíra saka sía ramoorámaa mámaree raudáannoo. Amannáikiasa mandáinaina rafáaqa fímarinara sía mifá áanóommasee qímannimifa fífimandee reendeenámandee naakápee márifa. Mifá miqímmámaree reendeenámmamaree fífi ínanoo numóo aukuana raqúramiseenoo miqúomma úriqaraannoo.

²¹ Minakí maqúsa maqusa ánaamuru máríasa minakí dóo írirana rusífaranoo.

Eesaiafa miqí qímasee Yísufa sía qúmu máru aukuana Yísunara ákara rúmaqoofa márídanoo.

Únnaqimáseeqa Beeraseeburánannai áfaanna áfaqaidee qiqau.

(Mareekoo 3:20-30; Ruka 11:14-23)

²² Faiqí moo fáafasaaqa aundurái márufanoo áfu dimbéeqeenoo ufa faqa sía qímaruna faiqí ánaasee áfíeeqa Yísufinnai mínisoofanoo andeeqánau. Andeeqásoofanoo mi-fasiqáfa áfu máqeenoo ufa qinau. ²³ Faiqí ánaasee aiqáma qáfamásee náaquqoofa qiqau. Maanáree maasá áfeesi márúnafa mifée. Dafidina átikiqari fíndifuanina fee qímaqoofa dóo maaná mifée.

²⁴ Farisai ámaana ufa qímarusa mi-ufána iriséeqa qiqau. Maafá áfaanna rakísirana Beeraseebura minánnai áfaanna faiqí naundurákí márína aqiqáidanoo.

²⁵ Yísufa misá ufa iriséeno qímanniminu. Moo máqusanaasa fúrufariqa rainá rainírausa, dóo mi-maqa maaqáfa dapikámmiannoo. Moodáa óosana máríasa mi-oosanáusa rainárainíqa maqásaa áqufifaranoo. ²⁶ Sía

Sadannafa narí kai quandáki narí aqíqáannoo. Miqí-danoofau narí rainéenoofau miná afeeka fannoo maqásaa áqufiqini. Miqínanoo náqimmásee miná áiku ásauku afeekaikámandee márifaree. Sía afeekaikífara fúrufariqa dapikámmifaranoo. ²⁷ Ínnee Farisai ámaana ufa qímariasa ínni faiqínámu Sadannanannai fee áfaanna aqíqáida fee Ánutunannai fee áfaanna aqíqáida fee. Ánutunannai kai áfaanna aqíqémáriafanoo. Ínni faiqi námu miqíñanannai ínni mandá ufa qáoo qídanoo. Qinée Beeraseeburá-nannái quandáfi áfaanna nári niqoónausa niqíqáananoo síammamanaikíannoo. Qinée Ánutuna maraqunannai kai áfaanna aqíqéeqa. ²⁸ Qinée Ánutuna maraqunannái áfaanna aqíqáananoo dóo Ánutuna ámiqira quqúsa fannoo dóo ínnisaa radiqíseenoo ititánnimaqeenoo.

²⁹ Náqimándeé moó fannoo Sadanna máaqakinaa ainaina indáa íraree. Máaqa ákoona náaree rumbásee miná aináina indáa ía. Maa-aaqoo afu furufarirána máaqa ákoona dóo qinée rumbáseeqa mi-maqánakinaana dóo qinée máreeqa.

³⁰ Faiqí moó fannoo sía qíní qíqoondi márirafa mi-fasiqáfa qíní namuqáa márídanoo. Sía qíní dadaaqída óonu súqu ani suqu ímarifa maréeqaida áquraaruki márifa márídanoo. Miqí kai ínoo faiqí moó fannoo in-naarúna ququsara sía faiqí ánaasee suqú quqáinafa, mifá fúrufarammida nífaqanoo nídanoo. Qinée suqú quqáunaqa ínnee Farisai ámaana ufa írimariasa fúrufarammida nífaqee máríafanoo. ³¹ Misá Yísunara Sadannanannai áfaanna niqíqéefoo qunára, Yísufa minára iriséeno qí-mannimidanoo qináu. Óosana óosana mandá márirana faqa mandá ufa faqa Ánutufa amaná miná numóo faiqí minínnisaannoo narí maraqunara áqirana minára kai sía minínnisaannoo. ³² Ánutuna máraquna áqira ufa miná

ákiaqara Ánutufa sía minínnisaannoo. Maa-kamusaqá márira aukuana faqa náaru kamusaqa márira aukuana faqa sía uqanna amaná Ánutufa miná ákiaqara minínnisaannoo. Qinée faiqí nímaakuara díqira ufara minára Ánutufa amaná minínnisaannoo.

Faiqí ufa fannoo naundurákinaa óosana kooroo ídanoo.
(Ruka 6:43-45)

³³ Saqári ámiqirafa márídanoo miná qaqamma faqa ámiqirafa kai márídanoo. Saqári mandáikirafa márídanoo miná qaqamma faqa mandáikirafa kai márídanoo. Saqári qaqamma fannoo kai saqári ánoona kooroo ídanoo. Miqí kai íqa ínni Farisai ámaana ufa qímariasa ínni mandá ufa óosana mandá saqari qaqamara foora márídanoo. ³⁴ Ínnee sakáni faiqi miqírausa ínni naundurá mandámuqanóo márídanoo. Ínni naundurái moómoo ainaina márínakiqari ufa úridanoo. Minára náqi fee mándee ínni naundurákiqari ámiqira ufa úruannoo fee. Sía amana miqírafa. Faiqí áfauru fannoo narí ámuqusaki mári ainainara kai ufa qídanoo. ³⁵ Ámiqira fasiqa miná ámuqusa qumíasanakiqari ámiqira ainaina máree úridanoo. Mandá fasiqa miná ámuqusa óokiqari mandáinaina óosana óosana kambíqaidanoo.

³⁶ Qinée qímannimidaqa numóo áukuana aniráinaqa faiqí misá náriqa aiqáma dapi ufa óosana óosana Ánutuna áfusaa kooroommásaifanoo minára ufa qíannoo. ³⁷ Maqee márira aukuana óokinaa ufa Ánutufa íridanoo. Numóo aukuana aniráinanoo ínni maqee mária aukuana ufa fannoo ínni maréeqeenoo ámiqiranaki fee quqáannoo fee Ánutuna náriranaki fee mara quqáannoo fee.

Yísunara misá faiqí sía amana áuqaaqaa ira ainaina áuqaina qáfaa.

(Mareekoo 8:11-12; Ruka 11:29-32)

³⁸ Miqí qímasoofaqa Mooseena sándufa írimarusa faqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa misá Yísuna ákaru qíraree qímasee qímamiqau. Ufasaa rakísirafa anée moo áinainara qínanoo mookínaqa maasá miná qáfeeqa aníara kúqaa Ánutuna ásauku mundíra fee qianáura.

³⁹ Yísufa quandáfi qímanniminau. Ínnee maqee máriasa mandá óosana máree maríasa Ánutunara níkoofaifaqa minnísee maríasa ínnee kai moo áinainara qífanoo kambíqaina qáfaanee qídaqa. Sía qinée moo fúka ainaina áuqaana qáfeefara. Náuraa ainaina Yoonaafa tamummáqara fasiqa óoqai firaa noodaanna áranandaki márúnara foora miqírana maqee qáfeefaranoo.

⁴⁰ Yoonaafa firaa noodaanna áranandaki qaaramoo fáasaana faqa eendáki faqa márínau. Miqí kai íqa qinée faiqí nímaaku qaaramoo fáasaana faqa qaaramoo éendaki faqa maqá aundurái madikakí márianaura. ⁴¹ Nineefa máqusa márusa numóo áukuana aniráinaqa misá fíndifi ínni maqee máriasa níqifaranoo. Misá Yoonaana ufa iriséeqa nári mandáinaina maqásaa quqásee quandáfufaqa Ánutuna áfusaa reendeenámimiqau, maqee qinée Yoonaana úriqararusa ínniki márídaqa ínnee sía ínneeqa mandáinaina minnísaidafa minára misá ínni níqifaranoo. ⁴² Seebaa máqusaindari ánaasee rakísirafa moó fannoo numóo aukuaana aniráinanoo mifá faqa Nineefa máqusanaasa faqa fíndifiqa maqee máriasa níqifaranoo. Mifá níanaindari Sooroomoona miná írirana íriannee qímasee áninau. Maqee qinée Sooroomoona úriqararusa animáridafa ínnee sía qini ufa írimariafanoo, minásaara mi-anaasee rakisiráfa numóo aukuaana aniráinanoo ínni níqiannoo.

Faiqí naundurákinaa áfaanna óonu aqoónausa nífiqama-reenoo kaiqáa ani kéeqanau.

(Ruka 11:24-26)

⁴³ Mǎa maqee máriasa kaifáa maaqímminoo mári-annoo. Ínnee mandá fáafasaaqa faiqí naunduráki márifara foora márifara. Mi-faafasaaqáfa mi-fasiqána aundurákiqari ráudamakinoo fífi ínoo fíqu fíqu inoo aadána maqa maaqa óombura maqa maaqaki aakaqakí adooáranara randáisianoo fíqu fíqu ímarinau. ⁴⁴ Fíqu fíqu ídanoo sía paqúrinoo narí kai óonumafi iriséenoo qinau. Qinée qeeqá óoqeenáa maaqaki kaifáa kéeqaanaura. Qinée qeeqá óoqai máriafanna fasiqana aunduráki kafáa kéeqaanaura. Miqí qímaseenoo mi-fasiqá finnai aniréenoo qáfanau. Fífau maaqara foora máridanoo, damúnamminoo máridanoo, rapéiranaki ititánoo máridanoo aiqáma ainaina andeeqánoo máridanoo. ⁴⁵ Mifá miná qáfamáseenoo óonureenooáfaanna moodánnai qísauku dínni óonu qaaraqánda maraséenoo narí mandá oosana úriqararausa kai nífiqee aniréenoo mi-fasiqána aunduráki aiqáma kéeqafufaqa minakí máriqau. Mi-fisiqána ínaaqiana mandá márirafa fíqaramáseenoo firaaqóo mandáikinoo márinau. Óoqai mi-fasiqáfa moodáa mandá faafasaaqa máru aukuana káqikaaqóo mandáinainaki márinau. Ínnee maqee mandá márira maríasa miqíkai mándee márifaranoo.

*Narí ufa írimarusara qiní qínausa qíkaqaafasaa fee qinau.
(Mareekoo 3:31-35; Ruka 8:19-21)*

⁴⁶⁻⁴⁷ Yísufa miqíkaimmásee faiqí ánaasee ufa qímannimi márufafa Yísuna narí ánoofa faqa miná ákaqaafasaaqafa faqa anirée naambeéqai kíkíqamafufaqa qímamianee qufanoo faiqí moó fannoo miná irisée máaqaki óonu Yísuna qímaminau. ⁴⁸ Mifá iriséenoo mi-fasiqána qímaminau. Náqi fee ifanee anée qiní qínoofa faqa qiní qíkaqaafasaaqafa faqa mádaanai máriaafoo qínanee. ⁴⁹ Mǎa máriaa qímaseenoo narí faiqi námu

ásauku mundínoo qinau. Maaqáimee máriasa misá qiní qíkaqaafasaa qiní qínausara foora márídaqa. ⁵⁰ Faiqí ánaasee yáusee innaarúnai qiní qíkoona íriranamau fímariasa misá kai qiní qíkaqa faqa qiní dáuna faqa qiní qínausa faqa márídaqa.

13

Qaqama aaqásoofanóo kambíqoonara qinau.

(Mareekoo 4:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Mi-faasaanná Yísufa mi-maqánakiqari ráudamaku-fanoo firaa taatarunna áfainni óoqu réenoo miqóo óoqu marínau. ² Óoqu marifufaqa faiqí ánaasee fífau andandara foora ruqúfu áqufi ititáfufanoo mifá kanúqaki akarámafinoo óoqu marifínoo minakíqari qímannimufaqa faiqí ánaasee nammári afainni márídaqa miná ufa írímariqau. ³ Mifá kanuqakiqari óosana óosana quandára ufa qímanniminau. Mifá maaqí qinau. Faiqí moó fannoo Yuda máqannaafa nári óosana maraséenoo raisa fooqáana úmmaqirara maqá rúmaqoonaki qaqama káqi aaqée márínau. ⁴ Mi-fasiqáfa aaqée márufanoo qaqamma akaqáfa aanásaa níku rée máruqoo faqa áaqamaki áqufufanoo ufiniuqa anirée miná kai naqau káqindaraana sía naqau. ⁵ Akaqáfa áaqamaki óonisaa áqufinau. Maqá sía moómoo márufanoo maqá tootooqí marúnara dauní kambíqanau. ⁶ Kambíqafufanoo súani ururéenoo arusoofanóo maqá éeraqoo márufanoo atuka sía meemái kéeqoonara súani árufanoo aadánusinoo kúqinau. ⁷ Akaqáfa amuka faqáa ainaina márúnaki áqufufanoo amuka faqáa ainaina fannoo ururéenoo rafáaqafinoo arusanáu. ⁸ Akaqáfa ámiqira maqasaa áqufufanoo qaqamma moómoo íranau. Akaqáfa ururéenoo qámbaraana írara íranau. Akaqáfa ururéenoo óodaa íranau. ⁹ Áaqóo faqaafa írinana anée kai andeeqásee íria.

Yísufa narí quandára ufa óosana narí faiqi námu qíman-niminau.

(Mareekoo 4:10-12; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Yísuna faiqi námu miná ufa iriséeqa máriufaqa mifúnnai aniréeqa irámmiriqau. Náqaafané quandára ufa kai qímannimidanee, akooqóo kooroomásee qímannimiaqaana. ¹¹ Yísufa iriséenoo qinau, ínnee innaarúna maqusa qumeé irirana íriaqeera, misá sía íriaqeera quandára ufa qímannimidaqa. ¹² Faiqí ánaasee moó fannoo innaarúna maqusa írirana írinanoo Ánutufa moó faqa miná ámifanoo mináindi moómoo kámmiannoo, faiqí ánaasee moó fannoo innaarúna maqusa írirana síaifa moodáa márinnana Ánutufa miná aiqáma máree fínanoo káqisamu máriannoo. ¹³ Misá nífu máqaidaqa sía qáfaidaqa, misá náaqoo márifaqa sía írídaqa, minára qinée quandára ufa qímannimidaqa sía íriaqeera qímannimidaqa. ¹⁴ Misára tamummáqara fasiqa Eesaia miná ufa ánoona kúqaa kambíqeenoo. Minára qímasee ákara rúmaqoona ánoona kambíqanau. Mifá minára maaqí qímasee qinau.

Kúqaa ínnee náaqoonnai qiní ufa iriséeqa naunduráki sía írifaranoo. Kúqaa ínnee nífunnoo qinée áuqee márúnna ainaina tatáqafi qáfamáseeqa náaqoonnai síamma írifaranoo. ¹⁵ Maa-maqannaasá nímuqusa kudoosaápanoo márídanoo. Misá náaqoo aunínoo márídanoo, misá nári nífu nári tautásee márídaqa. Misá nífunnai qáfamásee írifoora misá náaqoonnai írifoora. Misá naundurá iri-araasifóora. Misá quandáfinaqa qinée ianánnai ánifaqa qinée misá ámiqianóora.

Tamummáqara fasiqa ufa miqímminoo márídanoo. ¹⁶ Ínnee qiní faiqi námu ínneeqa nífu qáfee máriana ínniqá náaqoo írimariasa márianara asasiaqa, ínneeqá kai

qáfaidaqa, ínneeqa asasíranaki máriafanoo ínneeqa qiní ufa óosana írídaqa. ¹⁷ Qinée ánoona ufa ínna qímannimidaqa. Tamummáqara fasiqauqa faqa reendeenírafa andeeqára fasiqauqa faqa misá óoqai máridaqa ínnee maqee maqee qáfeemarianara káaqa nímuqusufaqa minára qáfafaqa kaimmásee sía qáfaqau. Misá ínnee maqee qiní ufa írimariana káaqa nímuqusifaqa íriraree qímasee íriaqaa kai qímariqau. Sía írìqau.

*Yísufa aaqée maru qaamara óosana kooroo inau.
(Mareekoo 4:13-20; Ruka 8:11-15)*

¹⁸ Qaqamma aaqée marí fasiqana quandára ufa óosana irisáifaqa qímannimianauro. ¹⁹ Moó fannoo qiní quúsakinaa ufa iriséeno sía írinoo mánoo manaa ímarifa, qaqamma miná ámuqusaki kakasammásaifanoo mandá faiqi fannoo animáree fífinoo. Maafá qaqamma fooqána aanásaa kukupée marifanoo síara foorammidanoo. ²⁰⁻²¹ Óonisaa kukupanóo márifa miná óosana maaqímmínoo máridanoo. Misá Ánutuna ufa irisáidaqa asasammásee mi-ufána máraifanoo sía átuka misáki ámiqimmásee áusino káqi meeráqoo rusínoo máridanoo, qúsasaa qímasee minnísaidaqa. Mi-ufánasaara nárirafa kambíqaiifaqa misá quqásee fuaniqianá sáamuridaqa. ²² Amuka fáqaanaki áqufu qaqammafa moo fásiqara foora máridanoo. Mifá Ánutuna ufa írinoo maqásaa kadáapirirana faqa káaqa aináinara munnimmara ámuqusirana faqa mi-ainaináfa mi-ufána anukakí kukúqino sía qaqamma íraidanoo, sía ánoona kambíqaidanoo. ²³ Qaqamma ámiqira maqasaa kakasínoo moo fásiqara foora máridanoo. Mifá mi-ufána íridanoo óosana ámiqimandee íridanoo. Mifá kúqaa qaqammara foora íraidanoo. Moo úriqararafa ámiqimma qaqamma irafínoo irairaámmidanoo. Moo qámbaanai márifa narí

amanasáa íraidanoo. Moó uréeqarafa miqí kaimídanoo narí amanasáa íraidanoo.

Namuqáa mooná áfuqaki mandá qaqama aaqée márunara qinau.

²⁴ Quandára ufa moo Yísufa faiqí ánaasee nóorinni mara quqánau. Mandá oosana máree márusara faqa ámiqira oosana máree márusara faqa misáuqara quandásee qímanniminau. Innaarúna máqusai faiqí moorá foora máridanoo. Mifá narí quqúsaki ámiqira qaqamma úmmaqinau. ²⁵ Faiqí misá faiqaqéeufanoo miná namuqáa fannoo aniréenoo kukúra asumu sakuma máruqoo úmmaquseenoo finau. ²⁶ Sakuma ururéenoo úri rupípoosufaqa kukúra faqa qáfaqau. ²⁷ Miná dadaaqíra faiquqa quqúsa ákoona óonu qímamida qiqau. Rakísirafa, anée kúqaa fee aní ámiqira qaqamma kaifée úmmaqinee. Nánaindari fee kukúra kambíqaidanoo fee. ²⁸⁻²⁹ Mifá iriséenoo qinau. Imboo namuqáa fannoo kai úmmaqinoo. Qímasoofaqa miná faiqi námu qiqau. Amanée maasá óonuree rarákuaanuree qímasoofanoo mifá qinau. Sía ínnee kukúra rarákuaqa, sakuma faqa rarákifoora. ³⁰ Sáina káqi máriani. Miqandá moodáa kárammiqa máriafaqa. Aiqáma akuqámafinaqa qinée qímannimianaqa ínnee kukúra indaarú ateká rumbásee idá áraaqeera. Ínaaqiana sakuma atekásee qiní máaqaki quqáaqa.

Yísufa káqikaa qaqama kíkiammusinau.

(Mareekoo 4:30-32; Ruka 13:18-19)

³¹ Yísufa moo quándára ufa misá nóorinni quqánau. Innaarúna ququsaki fifándinausa qúmini qaqama miqírausa máridaqa. Faiqí miná qaqama narí quqúsaki úmmaqinau. ³² Miná qaqama káqikaana uqanna máridanoo. Mifá ururéenoo qámbaanai óorufinoo firaa saqariara foora

aiqáma aakaaqakínaa andanda úriqararafa máridanoo. Miqínoo márifaqa ufiniúqaindi aniréeqa miná ásaanai ánaamu usakáidaqa.

Yísufa ooruku anoona kíkiquammusinau.

(Ruka 13:20-21)

³³ Mifá quandára ufa moó qímanniminau, Ánutuna ufa aiqámai daráaniranara qímanniminau. Innaarúna ququsaki fímariasa ooruku anoonara foorá máridanoo. Ánaasee miná marasée féemuki adíasaafanoo aiqáma ati qáidanoo.

Yísuna ufa miná kíkiqua usira ufa oosana.

(Mareekoo 4:33-34)

³⁴ Maa-ufána faiqí ánaasee moómoo márufanoo Yísufa quandára ufakiqari kai qímanniminau. ³⁵ Yísufa maaqí qímannimisoofanoo óoqeenáa tamummaqara fasiqa miná ufa ánoona mikarí kambíqanau. Tamummáqara fasiqa qinau.

Qinée dóo raqásee quandára ufa kai qianáura. Maqá quqóo aukuana kukéeqoo ufana kukéeqanoo máriifa qinée mi-ufána maqee quandára ufakiqari kooroo qímannimianaura.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qímaqoo ufafa máridanoo.

Yísufa mandá qaqama kíkiqua usira ufa óosana kooroo inau.

³⁶ Yísufa faiqí ánaasee qímannimiseenoo minníseenoo máaqaki kéeqanau. Miná faiqi námu mifúnnaí óonureeqa qiqau. Kukúrara quandára ufa qímanniminaqa íriaqa.

³⁷ Miqí qufanoo mifá qinau. Faiqí nímaaku qinée ámiqira qaqamma úmmaqi márunausa márídaqa.

³⁸ Quqúsaki maa-maqánasaa máríasaa márídaqa. Ámiqira qaqamma karaambáiqua áiku ásauku máríasaa márídaqa. Kukúra mandá faiqi miná áiku ásauku

máriasa márídaqa. ³⁹ Namuqáa kukúra úmmaqinafa Sadannafa kai márídanoo. Sakuma ateehára áukuana, máa maqee márira kamuqoo taikára aukuaana márídanoo. Sakuma ateehára fásiqauqa misá qangiroouqa márídaqa. ⁴⁰ Kukúra ateehásee rumbéeqee idáki áqifanoo taikára áukuana miqímminoo máriannoo. ⁴¹⁻⁴² Mi-aukuanná qinée faiqí nímaaku qeeqá qangiroouqa niqíqánaqa misá Ánutuna quqúsakinaana mandá fíndi fira fíndi fímariasa narí óosana uqannífiqanoonifa faqa mandá óosana máriasa faqa maramáree auru firaafá ímarinnanaki minakí áqifaranoo. Miqóo faiqí misá qikíndaqéefara nífai riqífaranoo. ⁴³ Miqóoqari andeeqárausa súaniara foora kaimmifáranoo. Innaarúnnai nári níkoona maqúsaki márídaqa káaqa qeefáranoo. Náaqoo faqaasa máriafanoo ínneeqá kai andeeqásee íriaqa.

Kóorakinaa maqa feefauríra ufa quandára ufa.

⁴⁴ Innaarúna ququsaki kéeqeemaria ufafa kóora miqírafafa maqáki kukéeqanoo márídanoo. Faiqí moó fannoo paqúrimásee qáfeenoo kaifáa kukéeqaannoo. Kukéeqaseenoo asasammáseenoo narí aináina óosana óosana akaqáusa nimiséenoo miná ákiaqara munnimma maraséenoo quándaki kóora mari maqa maaqana feefaurúmmasee mi-koorána indufúannoo.

Óonda feefaurímaruna quandára ufa.

⁴⁵ Kafáa innaarúna ququsaki kéeqeemaria ufafa faiqí moorá foora márídanoo. Mi-fasiqáfa kóora aina feefaurímarifa kóorara maqúsamau randánoo nídanoo. ⁴⁶ Óonda firaa feefaurímaria oondana paqúrimáseenoo narí aináina aiqáma moosá nimiséenoo minásaaqaraa munnimma maraséenoo naríara mi-firaa oondána máraannoo.

Noodáanna réemaria rainára quandára ufa.

⁴⁷ Kaifáa Yísufa minára qinau. Innaarúna maqusa pateerée mária uqára foora márídanoo. Misá mipateeuqána nammárika rámasee noodáanna ósana ósana minakí uqáridanoo. ⁴⁸ Pateeuqá qumbiqáfifaqa uqéereeqee áfainni quqáidaqa. Quqáseeqa misá óoqu marífíqa ámiqira noodaanna taquki mara upeekásee mandá noodaanna mara téeqimmáqidaqa. ⁴⁹ Maa-marira aukuaná taikáfinanoo miqímminoo máriannoo. Qangiroouqá rafúdamafíqa mandá oosana máree maríasa faqa ámiqira oosana máree maríasa faqa rainéefara. ⁵⁰ Misá mandáikirausa idé fíraa auruki mara áqifara, minakí ikí ráqaidaqa nífai ríqífara.

Óoqeenáa ánoona ufa faqa fúka ufa faqa miná akoofásara qinau.

⁵¹ Miqí qímaseenoo Yísufa narí faiqi námu irám-mirinau. Ínnee maa-ufána ósana írída fee. Miqí qufaqa misá eedóo qiqau. ⁵² Yísufa iriséenoo kaifáa maaqíqímasee qímanniminau. Mooseena sándufa írimari fasiqafa moó fannoo Ánutuna quqúsaki máríranara írimarífa márídanoo mifá faiqí firaafára foora márídanoo narí máaqakíqari óoqeenáa ámiqira irirana faqa fúka ámiqira irirana faqa marasée aní uqafíqaannoo.

Nasareetee máqannaasa Yísunara níkooganau.

(Mareekoo 6:1-6; Ruka 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Yísufa maa-quandara ufáusa taikáseenoo mi-maqúsana minníseenoo narí maqúsai uqanna óonureenoo misá amaana máqaki kéeqafinoo qímanniminau. Misá miná ufa irisooфанoo náaquoofofaqa qiqau. Yái fee maa-fasiqáfa maa-iriraná faqa maa-idaaqammannisarána faqa írinoo fee. ⁵⁵ Maa-fasiqáfa kámundaa ámaaku márídanoo. Miná ánoofa Máriafa maasá faqa maaqóoqaraafa márídanoo. Miná ákaqaafasaa

Yameesana amaráfa faqa Yooseefaana narí ákoona amaráfa faqa, Simoonafa faqa, Yudasina amaráfa faqa maasá faqa márídaqa. ⁵⁶ Miná ásooqmaakamara faqa káqi misá maaqóo márídaqa. Maa-fasiqáfa yái fee maa-amiqira irirána máreenoo fee. Maasá minára qíkooqaidanoo.

⁵⁷ Miqí qímasoofaqa misá minára óonumafi irisée oóimariqau. Yísufa misá ufa iriséeno qímanniminau. Tamummáqara fasiqa maqúsa máqusa miná fidanoo faiqí anaasee minára náaquqaiifaqa ufa íriaqaa kai ídaqa. Narí maqúsanaasa uqanna faqa narí áinaina faqa sía írifara níkoó níkáa ifáranoo. ⁵⁸ Yísufa miqí qímasoofaqa misá sía minakí írirana rusíqoonara Yísufa sía moómoo firaa ainaina náaquqara ainaina miqóo áuqinau.

14

Eeroodeefa Yoohaneena ákiaqa túqinau.

(Mareekoo 6:14-29; Ruka 9:7-9)

¹ Mi-aukuanná Eeroodeefa Karidaia máqannaa úriqararafa firaafá márínau. Roomma máqannaa kiapana ameemaanaí uréeqánoo márída rakísínoo márínau. Faiqí ánaasee misá Yísuna amooqímammaree ánufanoo Eeroodeefa írínoo narí áiku ásauku maaqí qímasee qímanniminau. ² Maafá Yísufa Yoohaneefa nammári nímmarufa kúqiranakiqari fíndifínoo Yísunaikínoo márídanoo, maa-afeeka firaa ainainná áuqaidaqínoo fee qinau.

³⁻⁴ Eeroodeefa narí ákaqa ánaaqa áuqu Eeroodia nám-marina mároofa mi-anaaseefá qufanoo iriséeno Yoohaneena rumbéeqeenoo karafúsaki quqásoofanoo márínau. Yoohaneefa Eeroodeena narí ákaqa ánaaqa Eeroodia nám-marina mároonara áqínoo qinau. Anée sándufa rukíeenana mi-anaaseená máraananoo. Miqí qufanoo mi-ufánara áranaqoofanoo Eeroodia nám-marina ufara

karafúsaki rumbá quqánau. ⁵ Eeroodeefa Yoohaneenara kuqáruani qínaqa faiqí ánaasee minára írifoora. Misá aiqáma Yoohaneenara Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qufanoo Eeroodeefa minára ónumafi iriséeno minára ruffeenoo sía árinau minnísee káqi rumbánau.

⁶ Eeroodeena máqoo aukuanafa kindáaramambufanoo miqóo faiqí ánaasee suqú maree oomáqammánee máriqau. Eeroodia námmarina áraamuna fannoo sukúraki máridanoo áaduma idi ráma akoofása quqámaqoofa máridanoo qoomáqammánee márúna qámbaanai faiqí ánaasee nífusaa fíndifi idí ranau. Eeroodeefa mi-manaraqáfa idí roona qáfoofanoo káaqa ámiqi ámiqináu. ⁷ Afaaqa ámiqi ámiqufanoo narí amana aqiqéeno mi-manaraqána qímaminoo qináu. Anée nánaree áidinana qímaqiminaqa qinée minákaimmámianaura idí ráannana ákiaqara ámianaura.

⁸ Mi-manaraqáfa Eeroodeena ufa iriséeno sandéeno narí ánoona Eeroodia námmarina óonu qímamisoofanoo írínau. Yoohaneefa Eeroodeena faqa mi-anaaseená faqa níqunara mi-manaraqána ánoofa áranaqee márufanoo máriufa mári máridanoo narí áraamuna fannoo óonuree narí ánoona qímamufanoo miná ánoofa mi-karí Yoohaneena árira irirana paqúrináu. Óo dóo maqee mifá qiní díqufa kúquanno. Miqí qímaseeno Eeroodia nám-marífa narí áraamuna qímamináu. Anée óonuree qínanoo Eeroodeefa Yoohaneena ákiaqa ituqú pirítasqa saka ámiani qufanoo mi-manaraqáfa mi-ufána iriséeno ani randéeno Eeroodeefinnai óonureeno narí ánoona ufa kai qímamináu.

⁹⁻¹⁰ Eeroodeefa mi-ufána irisoofanóo aundurá mandáikináu. Faiqí ánaasee nífusaa qeeqá qimana aqiqámasaunannara ónumafi íríqa qisaurúanoo qímaseeno eedóo kai qináu. Eedóo qímasee narí firisuaiqáuqa niqiqanáu, óonuree Yoohaneena ákiaqa

túqumaree miná ámiaqee qufaqa firisuaiqáúqa misá iriséeqa karafúsa máaqaki kéeqafiqa Yoohaneena ákiaqa túqiqau. ¹¹ (Mi-maqannáasa miná fidíka maqásaa áqufuandoo qímaseeqa pirítaki sákaqau sía nárarau miqíqau. Káqi fífau fidíka áqufuandoo qímasee miqíqau.) Yoohaneena ákiaqa misá túqu pirítasaqa sakamáree mi-manaaqána miná ámiqau. Amisoofanoo mifá máree múnu narí ánoona áminau. ¹² Yoohaneena faiqinámu mifá kúqunara íríqa ani karafúsa maqakinaana ani miná írí mara máreeqa múnu madikaqau. Madikámaseeqa misá Yísufunnai óonureeqa mi-ufána qímamiqau.

Yísufa féemu faqa noodáanna faqa moómoosa níminau.

(Mareekoo 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoohanee 6:1-14)

¹³ Yísufa mi-ufána Yoohanee árunara iriséenoo um-maararofanoo nammáriki óoquree kanúqaki narí faiqi námufaqa akarámáfufanoo naríara faiqí sía márutinaí finau. Faiqí ánaasee Yísuna sípa fannoo nammáriki fímar-ufaqa qáfamásee faiqí ánaasee maqúsa máqusa tatúfufaqa maqámau áfaindanai miqóombiqau. ¹⁴ Yísufa kanúqak-íqari maqásaa áqufínoo níndafóofaqa moómoosa ani már-ufanoo. Óonureenoo misára ámuqusufanoo misáki aurí-marusa aurírana taikánnisanau.

¹⁵ Eendí márufaqa miná faiqinámu miná ufa írimarusa aniréeqa Yísuna qímamiqau. Maa-maqa maaqánaki faiqí síai maqa maaqaki, súani dóo kéeqaidanoo. Anée faiqí ánaasee niqíqáinaqa maqúsa máqusa nárana feefaurúm-masee námasee faiqaaqa. ¹⁶ Yísufa iriséenoo maaqí qímasee narí faiqi námu qímanniminau. Ínnee fífau niqíqeeféara. Ínneeqá kai nárana nímiaqa.

¹⁷ Miqí qímasoofaqa misá qiqau. Maasáki féemu rum-bárafá moodáannai qísauku kai márídanoo. Noodáanna qaaraqánda kai márídanoo. ¹⁸ Yísufa iriséenoo qinau. Dóo miná kai qiní qímiaqa.

¹⁹ Miqí qímaseenoo faiqí ánaasee aiqáma qímannim-inau. Aiqáma andanda rasonóokammásee óoqumariaqa.

Miqí qímaseenoo mifá féemu moodáannai qísaukunamu faqa noodáanna qaaraqánda faqa qumáreenoo innaarúnnai óori uqéeraseenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo féemu ruqí ruqímáseenoo narí ufa írimarusa nísaukuki quqásooafaqa misá qumáreeqa faiqí ánaasee nímiqau. ²⁰ Faiqí ánaasee aiqáma námasoofaqa nímuuqufaqa Yísuna ufa írimarusa uqá qumáreeqa misá óoqu marúqoo fíqu fíqu ídaqa nárana andaanauqá uqáriqau. Qísaukuqara taikásee qíkunni qaaraqánda uqa qumbiqásee máraqau. ²¹ Mi-naranná noosá faiqí kai óoni sáqari máqusa mandá samu múquiqa máriqau. Fáifa tauséenna máriqau. Ánaasee faqa faiqi faqa ootúpa máfufaqa máaqa máaqa qumbíqa maqíqau.

Yísufa nammári ámuuqumau áiku rámasee finau.

(Mareekoo 6:45-52; Yoohanee 6:15-21)

²² Námasoofanoo Yísufa narí ufa írimarusa niqiqéenoo qinau. Ínnee sípaki qiní dóorinni nammári dínni afainni fímarifaqa qinée faiqí ánaasee niqiqámasee kásoo fuanáura. ²³ Mifá faiqí ánaasee niqiqámaseenoo naríara áaqanai innaaru qíraree qímasee akarámafinoo innaaru qinau. Mi-eendánaki áaqanai naríaraa márinau. ²⁴ Yísufa áaqanai márufaqa miná faiqi námu sípaki farúma qám-baanai óonuroofanoo úfai firaafá nóorindari úqinoo nammári ámakaurínoo miná ufa írimarusa sípaki kadáapirida fímariqau.

²⁵ Iqáqarafa qúsaramáfufanoo Yísufa nammári ámuuqumau áiku rámammaree misá unnái finau. ²⁶⁻²⁷ Nammári ámuuqumau fímarufaqa miná faiqi námu qáfamásee áfaanna fee qímaseeqa káaqa rufámaree fáaqariqau. Yísufa iriséenoo qímanniminau.

Sía rufíaaqa. Ínneeqa nímuqusa ubíqaaqa. Qinée márídaqa. ²⁸ Peetooroofa Yísuna ufa iriséenoo qinau. Karaambáíqa kúqaa anée márídana qínaqa anée íanánai nammári ámuuqumau qinée faqa fuanáura. ²⁹ Yísufa iriséenoo qinau. Dóo ánia. Peetooroofa iriséenoo sípakiqari ráudamakufanoo nammári ámuuqumau Yísufunnai finau. ³⁰ Fímarufanoo úfai firaafá úqufanoo ruffamareenoo dóo nammárika ukúqnanau. Nammárika ukúqnaidanoo fáaqarumaseenoo Yísuna áaraidanoo qinau. Karaambáíqa qíní qumáara. ³¹ Yísufa iriséenoo dauní miná ásauku qumáreenoo qinau. Anée nánaree qaara aundura írinanee. Anée sía qínísa írirana rusí máriananoo.

³² Miqí qímaseenoo miqandá sípaki akaraqau. Ákaramafufanoo úfai taikánau. ³³ Sípaki káqi márusa misá miná qáfamáseeqa náaquoofaqa Yísuna óorinni aniréeqa nóorindari mapámufufaqa Yísuna amooqíqa qiqau. Kúqaa anée Ánutuna ámaaku máriananoo qiqau.

*Keenesareeta máqannaasa aurírausa andeeqánnisanau.
(Mareekoo 6:53-56)*

³⁴ Misá sípaki nammári dínni afainni táqakufaqa Keenesareete máqusai óonu raqau. ³⁵ Mi-maqusánaa fásiquaqa óonuree miná óori qáfamáseeqa maafá aurúasa andeeqée márifa qímaseeqa ufa quqássoofanoo máaqa máaqa maqúsa maqúsa ufa finau. Aurímarusa aiqáma súqeeqeeqa Yísufunnai quqáqau. ³⁶ Aurímarusa misá aniréeqa maasá moómoosa márída Yísufa sía maasá aiqáma andeeqáqisáandoora qamunna átikai amanée maasá káqi áuqaananoo aurírafa taikáannoo fee qufanoo Yísufa eedóo qímasoofaqa miná qamunna áti áuqamásoosa aurírafa aiqáma taikéenoo ámiqi uqannamman-nísanau.

15

Sía nísaauiqirai nárana noonára ufa kambíqanau.

(Mareekoo 7:1-13)

¹ Farisai ámaana qímarusa faqa Mooseena sándufa írimarusa faqa Yeerusareendári Yísufa máruqoo irám-miriqau. ² Nánaree aní faiqi námú óoqeenaasa faiqí firaasá sándufa rukíee fee sía nárana nísaauiqusee née fee.

³ Yísufa iriséenoo qímanneliminau. Ínnee faqa nánaree Ánutuna sándufa rukíasee fee ínneeqa sándufa kai afeekaikídee. ⁴ Ánutufa maa-sandufána quqánau. Ínneeqa nínausa níkausara asasamándeé ámiqidaqa misá núqu uqéeraaqa. Kaifáa moó quqánau, faiqí moó fannoo narí ánoona ákoonara mandá ufa qínanoo arusáina kúquannoo. ⁵ Ánutufa mifá miqí qímasoofaqa ínnee maaqí qímasee mi-ufána moomáu fímariafanoo. Faiqí moó fannoo miná ánoofa akoofa sárauida mandáikida ámiqiannee qínna sandufanara dóo qínée Ánutuna amiséeqa sía aní amaná ámianaura. Miqí qímaria fasiqa ánaaseesara ínnee dóo andeeqáidammiafoo qímariafanoo mifá narí ánoofa ákoona sía dadaaqíanifeera qídaqa áaqee máriafanoo. ⁶ Miqí kai mándeé fífau ínniqa ufa fannoo Ánutuna sándufa árimariafanoo. ⁷ Ínnee káaqa ufa qímannelimisaida maqándanai mandá oosana máraqanuasa. Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaia, kúqaa uqanna ínniara qímasee ákara rinau. Mifá maaqí qínau.

⁸ Maa-maqanna fasiqa anaaseesá nífauru fannoo kai únnaqimasee qíní duqu uqéereemariasá, nímuqusa káqinni ubeekárausa máriafanoo. ⁹ Misá faiqí qímaria sándufana qumáree únnaqimásee Ánutuna sándufammifoo qímaseeqa faiqí ánaasee

naamúaqídaqa. Miqí qímasaídaqa Ánutunara in-naaru qífanoo síammíriannoo.

Tamummáqara fasiqa Eesaiaafa ínniara miqí qímasee ákara rinau.

Nóokiqari úrimari mandufafa faiqí putaammánni-maqaidanoo.

(Mareekoo 7:14-23)

¹⁰ Miqí qímaseenoo Yísufa faiqí ánaasee aiqáma náaramáseenoo qímanniminau. Farisai ámaana ufa qímariasa nári faiqí námuaara sía nísaaqusee néeqafoo qunára qímanniminau. Íriaqa, ínnee maa-ufána óosana íriaqa. ¹¹ Nóoki fímari náranainainafa sía faiqí putaammánnimaqaidanoo. Nóoki qari úrimari mandufafa mifá faiqí putaammánnimaqaidanoo.

¹² Miqí qímasoofaqa miná faiqí námua aniréeqa qí-mamiqau. Sía fee íridanee. Farisai ámaana ufa qímariasa misá aní ufa iriséeqa nóori runídammia.

¹³ Misá miqí qufanoo Yísufa qímanniminau. Aiqáma ainaina innaarúnai qíkoofa sía úmmaqu ainaina moó fannoo qúmmaqauqafanoo Ánutufa rarákuannoo. Sía misára rufíaaqa, Ánutufa rarákuannoo. ¹⁴ Sáina misá káqi máriaqa. Misá nífu qimbárausa nísaadaki máriasa. Áfu qimbárafa kai áfu qimbárana ásaadákinoo fífi inoo aiqámaqara kai madikakí áqufifaranoo.

¹⁵ Peeteeroofa qinau. Maa-quandara ufána qíannana qímaqiminaqa írianaura.

¹⁶ Yísufa iriséenoo qímaminau. Aneenná faqa íri-rana síai fee máridanee. ¹⁷ Aiqáma ainaina óoki quqásaananoo áranandaki óoqureenoo úmiqaree fímari-nara sía fee íridanee. ¹⁸ Aiqáma óokiqari úrimari mand-ufafa ámuqusakiqari úridanoo. Mi-mandufáusa kai faiqí ánaasee putaammánnimaqaidanoo. Mi-ufánara qídaqa.

19-20 Ámuqusakiqari mandá írirana faqa faiqí nárirana faqa mooná ánaasee máree maríafa faqa mánaaqa kumaara rarisée maríafa faqa úmmuari maríafa faqa fífau ákaru qímasee quandásee qímaríafa faqa aqoónnanara mandúfaqiranara faqa mifáuqa kai faiqí putaammánnimaqaidanoo. Sía nísaaqumáseeqa nárana néemariafa sía mifá faiqí ánaasee putaammánnimaqaidanoo.

Ánaasee moó fannoo narí áraamunara andeeqáqisaanifee qímaseenoo sandanáinai qímarinau.

(Mareekoo 7:24-30)

²¹ Yísufa miqóoqari Taia máqa máaqa faqa Sidoonna máqa maaqa faqa márutinai finau. ²² Miqóoqari Kananaana máqanna ánaasee fannoo ánaamuru ánaasee aniréenoo Yísuna qímaminau. Anée Dafidina áti karaambáiqá máriananoo. Anée qiníara ámuqusiani. Qiní qíraamuna ooqéena áakinoo márifaqa ooqéena fannoo maqee maqee qiní qíraamuna mara fúrufari marifaqa aurírana ámimarifaqa minára aní qímamidaqa.

²³ Yísufa iriséenoo sía írinoora foora káqi finau. Miná faiqi námu aniréeqa Yísuna fukifaakí qiqau. Anée miná aqiqáa maqee maqee mifá maasára fáaqari márifanoo qíkooqaidanoo. ²⁴ Misá maaqí qímasoofanoo Yísufa qímanniminau. Dapikámambiqá Isaraee máqanna sipsípara foora máriasa, misára kai dadaaqírara qúmidaqa.

²⁵ Qímasoofanoo mi-anaaseefá miná óorinni ani óoqumarífufanoo qikí ráqaida qímaminau. Karaambáiqá anée qiní dadaaqía.

²⁶ Yísufa iriséenoo qímaminoo qinau. Kamaá suqásee faiqiuqáindi nímiree qímasee sía quándaki fainí nímia, sía mi-oosanáfa miqínoo márídanoo.

²⁷ Qímasoofanoo mi-anaaseefá qinau. Kúqaa qíananoo. Kúqaa aní dadaaqíra ainaina Isaraee máqannaasaindi márídanoo. Kúqaa qinée moo máqannaasa fainíara foora

máridaqa. Anée íria, fainí fannoo narí ákoofa kamaá náida kakasamásaina andaana súqunaidaqa. Anée andaana kái qíminanoo qiní qíraamuna dadaaqáni.

²⁸ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímaminau. Imboo maa-anaaseéoo Anée qinísaa írirana rusírana firaafá mári-anafa. Anée aneenná ínnainaina mifá kai kambíqaannoo. Miqí qímasoofanoo mi-anaaseená áraamuna mi-karí kai níanai márunnai ooqéena taikásoofanoo mi-manaaqáfa ámiqinoo márínau.

Yísufa moómoo aurírausa andeeqánnisanau.

²⁹ Yísufa miqóoqari fíndimeeqeenoo Kariree námmani áfaiqara óoru fínno áaqanai akaranau. Akarámafufanoo óoqu márínau. ³⁰ Faiqí ánaasee qáfamásee moómoosa miná áfaqee óoru fiqau. Misá níku árirutímarusa faqa misá nífu qimbárausa faqa níku eendírausa faqa sía ufa qúsa faqa óosana óosana teeromáree márusa faqa máree óorureeqa Yísuna áikusaqa quqásoofanoo mifá aiqáma misá aurírana andeeqá taikánnisanau. ³¹ Faiqí ánaasee miná qáfamáseeqa náaquqanau. Sía ufa qúsa ufa qufaqa níqafamáseeqa árirutímarusa nímarufaqa níqafamaseeqa nífu qimbárausa faqa nífu maqasoofaqa níqafamaseeqa maa-faiqi anaaseesá óoqai mandáiki-marusa maqee ámiqíqa máridaqa misá níqafamáseeqa náaquqoofaqa misá aiqáma Isaraee máqannaa Ánutunara asasiqáu.

Faiqí ánaasee kafáa moómoosa nárana níminau.

(Mareekoo 8:1-10)

³² Yísufa narí faiqi námu náaramásee qímanniminau. Qinée máa mária fasiqa anaaseesára qímuqusifaqa nárana sía márifaqa qaaramoó fáasaana máriaasa. Qíkoo misá fífau niqíqárara aanái kudoosaápee fóora.

³³ Miná faiqinámu iriséeqa qímamiqau. Yáqoo fee nárana márinaqee misá nímianauree ándandakinai mári-faqa moómoosa máriafaqa.

³⁴ Yísufa iriséenoo irámmirinau. Náquma féemu fee ínnée maqée ídee qufaqa misá qiqau. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée féemu márifaqa noodáanna faqa káqikaafa qaaraqánda márifaqa.

³⁵ Mifá iriséenoo faiqí ánaasee aiqáma maqásaa óo-qumariaqee qufaqa óoqu maríqau. ³⁶ Óoqu márifu-fanoo Yísufa féemu dínni qísauku taikáseenoo dínni ani qaaraqánda maraséenoo (7) mi-feemúna faqa noondáana faqa maraséenoo Ánutuna dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseenoo narí faiqi námu nísaukuki quqásoofaqa qumáreeqa faiqí ánaasee nímiqau. ³⁷ Faiqí ánaasee noofanoo nímuaquqináu. Nímuaqumámbufaqa Yísuna faiqi námu andaanauqá súqeeqee uqáki riqau. Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée uqá (7) qum-bíqaqau. ³⁸ Faiqí néemarusá óoni saqári áuqiqa foo tauséena (4,000) máriqau. Ánaasee faqa faiqi faqa ootú-pamáfufanoo meeráqoo márinau. ³⁹ Yísufa misá niqiqá-maseenoo sípaki kéeqafinoo Makadana moo máqusanai finau.

16

*Yísufa faiqí sía amana áuqaaqaa ira ainainara qáoo qinau.
(Mareekoo 8:11-13; Ruka 12:54-56)*

¹ Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Sadikai ámaana ufa írimarusá faqa misá Yísunara kúqaa Ánutuna ámaaku fee márídanoo fee qianéera unéemaana qímasee amanam-másee qáfaaneera qiqau. Firaa ainaina mookíra ainaina innaarúnaindaraa ainaina uqaqífiqasainaqa qáfamásee kúqaa aníara Ánutuna faiqi fée qianáuranoo.

² Yísufa minára iriséeno qímanniminau. Eendífanoo innaarúna taatuqéendifaqa dúna ufdaannoomifoo qídaqa qímariafanoo. ³ Iqáqaiфанoo kanánaana asukuna áriфаqa aakú rírarammifoo qímariafanoo. Ínnee innaarúna qáfaiдаqa írimariafanoo maqee maaaukuanná qinée márúnna aukuana ínnee miná qáfamásee sía írimariafanoo. Ínnee nánaree miqí qímariafaqee. ⁴ Mandáinaina máreemariasа faqa maqee maqee ínneeqa Ánutuna minnísee maríasa miqí mariasa innaarúnaindaraa ainaina faiqí sía amanaikí maria ainaina áuqamásee uqaqífiqainaqa aníara kúqaa mindáраa fee qianáuree qímariafanoo. Qinée fúka innaarúnaindaraa ainaina sía uqannífiqaanaura. Náuraafa óoqai kúqu fasiqafa Yoonaanaindi mifá kai káqi márídanoo mifá qaaramoó fáasaana faqa qaaramoó éendaki faqa noodáanna firaaná áranandaki márínau. Mi-ufána qímaseeno quqásee finau.

(Yísufa narí kuqufínoo qaaramoó éenda faqa fáasaana faqa madikakí máríanínnanara quandáseenoo miqí qinau.)

*Únna ufara mandá ooruku anoonara foora eeráiriaqa.
(Mareekoo 8:14-21)*

⁵ Yísufa narí faiqi námufaqa nammári farúma dínnafainni kanúqaki óonu raqau. Miná faiqi námú féemuara randóosia qiqau. Óo dóo aunúsee káqi sámú ániqa.

⁶ Miqí qímasoofanoo Yísufa qímanniminau. Ínnee Farisai ámaana ufa qímariasа faqa Sadikai ámaana ufa írimariasа faqa misá atíqee mari ooruku anoonara foora ruffíeqa eeráiriaqa.

⁷ Misá iriséeqa narí qímami narí qímamimasee qiqau. Óo maasá féemuara randáunanoo mifá ooruku anoonara qídaqinoo.

⁸ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímanniminau. Ínnee qinísaa írirana rusírana sía amaná máridanoo. Ínnee nánaree sía féemu máraanara narí qímami narí qímami qídee. ⁹ Ínnee sía fee íridee. Moodáannai qísauku (5) feemu faqa fáifa tauséena (5,000) fasiqa noonára, dóo aunídee sía fee íridee. Mi-karí náquma átaraasa uqá fee riqau. ¹⁰ Kafáa moo kári moodáannai qísauku taikásee dínni óonu qaaramaraseé (7) féemu faqa foo tauséena (4,000) fasiqa faqa noonára dóo ínnee miná faqa aunídee sía fee íridee. Mi-karí náquma átaraasa uqá fee riqau. ¹¹ Ínnee nánaree sía qiní óosanara íridee, sía qinée féemuara qúnaqa. Farisai ámaana ufa írimariasa faqa Sadikai ámaana ufa qímariasa faqa misá mandá oosanara rufíaaqee qímasee ooruku anoonara qíqa.

¹² Misá mi-ufána iriséeqa mi-ufa oosanná dóo náaqooki íriqau. Mifá sía ooruku anoonara eeráiriranara qinau. Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Sadikai ámaana ufa qímariasa faqa misá mandá írirana uqannífiqaranara quandásee ooruku anoona kíkíqa úsinau.

*Peetooroofa Ánutuna ásauku mundíranara koorooinau.
(Mareekoo 8:27-30; Ruka 9:18-21)*

¹³ Yísufa Seeseeria Firipai máqa máaqáki óorureenoo narí faiqi námu irámmirinau. Faiqí misá faiqí nímaaku qiníara nána fasiqee fee qídee.

¹⁴ Misá iriséeqa qímamiqau. Moó fannoo aníara Yoothaneefa nammári nímimarufa kúqíranakiqari fíndifinoo márifa máridanoommifoo qídaqa. Moó fannoo tamummáqara fasiqa Eeriaa fee qídaqa. Moó fannoo tamummáqara fasiqa Yeerimaiaa fee qídaqa. Moó fannoo Ánutuna tamummáqara fásíqauqakiqari moó fannoo fee qídaqa.

¹⁵⁻¹⁶ Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo narí faiqi námu irámmánnimaqanau. Ínnee qiníara yáfasiqanee fee qídee qímasoofanoo Simoona moo áuqu Peetooroofa Yísuna qímaminau. Anée óoqai Ánutuna ásauku mundírafa máríananoo anée káqi márira Ánutuna ámaaku mári-ananoo.

¹⁷ Yísufa iriséenoo narí qímaminau. Óo Simoona Yoonaana amarána ámaaku, maqásaa fasiqa sía miqí qímasee aní qímamiqini. Innaarúnai qiní qíkoofa mifá kai aní áaqoosaa rínoo. Minára anée asasímarianafa máríananoo aní qímaminoo. ¹⁸ Qinée aní qímamidaqa. Anée Peetooroofa aní áuqu óosana óonifa máríananoo. Qini qíkoofa qiníara uqafíqainasaa mi-ufáfa firaa ooniara foora márínara qinée mi-firaa oonínasaa qiní amaana máqa usakáanaura. Qini saqáriki máríasa qumáreeqa qeeqá amaana maqáikamandaanáura. Mi-oonínasaa qiní máaqa usakáanaura. Kúqirafa sía amana mi-amaana maqána rafáaqa fúannoo. ¹⁹ Peetooroofa, qinée innaarúna kóoqi atúasee kéeqeemariana kíqa ánoonara foora aní ámi-anaura. Anée maa-maqánasaa moo áinainara anée iriséenana mandáikammi ifoo qínaqa qinée faqa innaarúnnai miqí kai íqa mandáikammiifoo qianáura. Anée ámiqi ifoo qínaqa qinée faqa innaarúnai miqí kai íqa ámiqimmi ifoo qianáura.

²⁰ Miqí qímaseenoo Yísufa narí faiqinámu qímannim-inau. Afeekaikámasee qumeé uqannándaqa. Qinée óoqai Ánutuna ásauku mundírafa fasiqa márúnausa minára sía moosá qímannimiaqa, kukéeqaqa.

Yísufa narí kúquanínnanara kooroo inau.

(Mareekoo 8:31–9:1; Ruka 9:22–27)

²¹ Mi-karí óosanarasée miqóoqari narí kúquanínnanara qímannimi máree finau. Mifá Yeerusareenni óoru fíranara faqa qímanniminau. Faiqí firaasá faqa amaana

MATAIOO 16:22 85 MATAIOO 16:28

máqasaa rakísimarusa faqa Mooseena sándufa uqanní-
fiqee márusa faqa misá firaa dinee miqóo narí Yísuna
ámiranara qímannimínau. Kúqáriranara faqa qaaramoo
fáasaana fíndi fúanínnanara faqa qímannimínau.

²² Peetooroofa maa-ufána iriséenoo Yísuna káqinni
maréeqee quqáseenoo áaqooki qáoo qinoo qímaminau.
Óo karaambáiqá, sáa. Aní kúqiranara Ánutufa qáoo
qíannoo maa-ainaináusa síamma aní árifaranoo. ²³ Yísufa
iriséenoo quandáseenoo Peetooroona qímaminau.
Sadanna sée marée fúa, qínaaqiannai áiqaree fúa anísaa
qíkuamaki áqufuanóora. Anée sía Ánutuna írirana máree
márianafa, fífau faiqí írirana máree marianafa.

²⁴ Qinée aunírira saqarisaa kúquanaura. Faiqí ánaasee
moó fannoo qiní íriranamau fínafa miqí kai íannoo.
Narí márira ainaina maí uturúqu quqáseenoo qiqá
dúqusaara qiqá ufasaara, qiqá daanna rámassee káqi
kúqariranaki kéeqaani. ²⁵ Moó fannoo narí káqi mári-
ranara tatamáqianinafa narí káqi márirana taikáannoo.
Moó fannoo qiníara narí maaqóo márirana minnísainafa
mifá narí káqi márirana kásooqaqee paqúriannoo. ²⁶ Faiqí
moó fannoo aiqáma maqa maaqa naríara maraséenoo
aiqáma minakí mari ainaina naríara kai afapítee marífa
kúqinoo narí aunduráindaraafa kurídiranaki fínannoo narí
úriqaraidanoo fee. Óo sía uqanna úriqaraidanoo. Kúqi-
ranakiqari mi-fasiqáfa nána feefauru Ánutuna amiseenoo
kaifáa narí aináinannoo fee narí aunduráindaraana idák-
inaana kaifáa máraannoo fee. Sía amana máraannoo.
²⁷ Minára qinée faiqí nímaaku qúmuanaura, qiní qangiroo
námufaqa qiní qíkoona káaqa aréenaranaki qúmuanaura,
aiqáma faiqí ánaasee misá saika áuqee maríana ákiaqara
nimirara qúmuanaura. ²⁸ Kúqaa ánoona ufa qinée qí-
mannimidaqa ínnikiqari faiqí qaaramoó sía kúqirai káqi
márifafa qinée faiqí nímaaku qeeqá innaarúna ququsa

úriqarara ququsa namufaqa ínni nífusaa qúmuanaura.

17

Áaqanasaa Yísuna afaaqa mookínoo káaqa qámaqinau.

(Mareekoo 9:2-13; Ruka 9:28-36)

¹ Miqí qímaseenoo qísauku dínni taikáseenoo dínni óonu moodáa marasée fáasaana taikáseenoo Yísufa Pee-tooroona faqa Yameesana faqa miná ákaqa Yoohaneena faqa minamúsa nífiqeenoo áaqanai náriaraa náadumai óoru fiqau. ² Miqóo misá óoru roofanoo Yísufa moó afaaqa ámiqira afaaqa máranau miná áfiri súaniara foora káaqa ámaqinau miná qamunna faqa éekara aruáqinau nífu qáfoofanoo nífu faqa dároodáraa inau.

³ Miqí másoofanoo óoqai taikáseeqa Ánutuna faqa innaarúnai máruqanda Mooseefa faqa Eeriaafa faqa akooqóo maqásaa misá nífusaa aniréeqa Yísuna faqa ufa qiqau.

⁴ Peetooroofa qáfamásee Yísuna qímaminau. Karaambáiqá, dúfi dúfi anée maasá qífiqee adífaa írannai maí úruananoo. Anée qínaqa káqikaa úiqaana maqa qaaramoó áuquanaura. Aníndi moó, Mooseenaindí moó, Eeriaanaindí moó. ⁵ Peetooroofa káqi qímarufanoo káaqa qárana asuru fannoo aiqáma rafáaqa finau. Ufa moó, asurukíqari Yísunara qímanniminau. Maafá qiní qímaaku qiní káaqa minára qímuqusidanoo. Qiní dídirafa minásaa máridanoo, miná ufa íriaqa.

⁶ Yísuna faiqi námu mi-ufána iriséeqa káaqa rufíeeqa nóorindari maqásaa áqufiqau. ⁷ Maqásaa mapámiqa márufanoo Yísufa aniréenoo ásauku misásaa mundínoo qinau. Fíndi fuaqa sía rufíaaqa. ⁸ Miqí qufaqa misá káqi kaaqóo uqérafufaqa múrufi Yísuna kai qáfaqau sía faiqi moó márínau.

⁹ Misá miqóoqari Yísuna saimbaqa áaqanaindari qúmi-marufanoo Yísufa maaqí qímasee afeekaikámasee qíman-nimianau. Ínnee áaqanasaa mee qáfaa aináina sía ínnee moosá qímannimiaqa. Qinée faiqí nímaaku kúqiranakiqari fíndi fúanaqa miqóo kai qímannímiaqa.

¹⁰⁻¹¹ Miqí qímasoofaqa miná faiqi námu iráida qiqau. Maasá Mooseena sándufa uqannífiqee maríasa óoqeenáa tamummaqara fasiqauqa akara ásaanarumasee moo fásiqara Eeriaana aanna rée márifa Ánutuna ásauku mundírana áfunni ániannoo fee qídaqa. Misá yáfasiqanaree miqí qídee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau. Misá kuqáa qídaqa. Eeriaana aanna rée márifa ásauku mundírausa qiní qífunni aiqáma ainaina andeeqáanifeera indaarú ániannoo. ¹² Qinée qímannimidaqa, íriaqa. Kuqáa Eeriaana aanna rée márifa qiní qífunni dóo ániannoo. Aniroofaqa misá minára sía írirai narí íriranannai kai dapikámásoofanoo kúqinau. Miqí kai mándee qinée faiqí nímaaku káqikaaqóo misásaa farindámaki áqufuanaura.

¹³ Miqí qímasoofaqa miná faiqi námu iriséeqa Yísufa Yoohaneefa nammári nímimarunara Eeriaana kíkíqa ususéenoo qídaqinoo qiqau.

Yísufa qumuréenoo kumaaráa aunduráki áfaanna márúna áfaqanau.

(Mareekoo 9:14-29; Ruka 9:37-43a)

¹⁴ Misá áaqanaindari qumuréeqa faiqí ánaasee súqíqa márúqoo qumuroofanoo faiqí moó fannoo Yísuna óorinni ruffaidanoo ani aqoori sáunara fínoo tootoonasaa óoqu márifinoo qikí ráqaidanoora foora Yísuna qímaminau. ¹⁵ Óo karaambáiqá, qiní qímaakuara ámuqusinana dadaaqía. Mifá fuséenasana árimarifaqa ámiqimmásee aurí marifaqa. Maqee maqee káqi idáki áqufidanoo

maqee maqee nammáriki áqufidanoo. ¹⁶ Qinée qeeqá qímaaku áfiqeeqa aní faiqi námu máriaqoo múnusaunaqa sía amaná misá mi-aurirána taikáafaqa, minára aní qímamidaqa.

¹⁷ Yísufa miná iriséeno aiqamausa qímanniminau. Ínnee qiní ufasaa írirana rusírafa síaisa máriafanoo káaqa foombóo rímariasa máriafanoo. Qinée kísaaqasaa ínniki márúnaqa ínnee sía dauní írimariafaqa. Kísaaqasaa fee ubíqafi ínni mandá oosana ummaara máraqa fuanáuree. Séé mi-kumaaraaná máree maí ániaqa qufaqa miqím-miqau. ¹⁸ Yísufa mi-afaannána aqiqoofanoo fufanoo mi-kumaaraaná mi-karí kai miqóo kai andeeqá aisánau.

¹⁹ Yísuna faiqi námu káqikaaqoo marikíqa ónurandee qumeé kai aniréeqa Yísuna qímamiqau. Maasá nánaree áfaanna aqiqáunanoo fee sía fínoo fee. ²⁰ Yísufa qinau. Ínnee qinísaa írirana rusírafa káqikaafa márínara kai miqíafanoo. Qinée kúqaa ánoona ufa qímannimidaqa. Ínneeqa írirana rusírafa maqána qaqama miqírafa káqikaafa márínaqau maa-aaqannára qífanoofau meequí fini. Ínnee miqí márifaqau aiqáma ainaina amanámmifoo qíní. ²¹ (-)

Yísufa kafáa narí kúquanínnanara qímanniminau.

(Mareekoo 9:30-32; Ruka 9:43b-45)

²² Yísuna faiqi námu Kariree máqa máaqai moodáarunna moodáasaa súqiqa márídaqa nímarufanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí nísaukuara qinée faiqí nímaaku fuanáura. ²³ Misá qiní kuqá dárifaqa qaaramoó fáasaana káqi máríqa fíndi fuanáura. Miqí qímasoofaqa Yísuna faiqi námu minára ónumafi írufanoo nímuqusa mandáikinau.

Amaana máqa takisa nímmariana noodáanna óokinaana marasée níminau.

²⁴⁻²⁵ Misá Kapeeranaumma máqusa óonuroofaqa amaana máqa takisa máree marúsa misá Yísunara nisaurúseeqa Peetooroofa máruqoo óonuree iráidaqa qiqau. Aní firaafá amaana máqa takisa sía fee áqidanoo fee qímasoofanoo Peetooroofa eeóo áqidanoo qinau.

Miqí qímaseenoo káqikaaqoo máaqaki kéeqoofanóo Yísufa miná moo áuqu rámasee qímaminoo qinau. Simoona maa-maqánasaaqaraasa misá óosana maaqímminoo márídanoo. Moo máqannaasa namuqáa afeekaikámásee nárirammásaida namuqáandi kai fee takísa máríada fee, nárindi nári maqannaasaindi fee kai máríadee qufanoo Peetooroofa miná iriséenoo qinau. ²⁶ Namuqáandi kai máríadaqa. Narí maqannaasa úriqararasa máriafanoo sía uqanna misáki máríadanoo.

Yísufa iriséenoo qinau. Kúqaa qiananoo, miqí márifaqa úriqararasa níku nísauku nifaaqa quqásee máríadaqa. Maasá úriqararana Ánutuna áiku ásauku márúnausa máríada. Nánaree fifau Ánutuna amaana máqa takísianaree. ²⁷ Sía níminaqa maasára nóori rúnifoora. Sáina anée táfa mara máree nammáriki óoquree áquseenana indaarúqaa noodaanna rarisámáseenana óo raqáseenana qáfaa. Moodáa munnimma minakí máriannoo. Anée qiníara faqa aneennára faqa mi-munnimmána maréeqeenana amaana máqa takisa máree maríasa níminanoo ufa taikáni.

18

Faiqi ánaaqiara foo reendeénirafa innaarúna ququsaki úriqararafa máriannoo.

(Mareekoo 9:33-37; Ruka 9:46-48)

¹ Mi-aukuanná miná faiqi námu Yísufuqoo anirée irám-mirida qiqau. Innaarúna ququsaki yáfee úriqararafa márídanoo fee. ² Mifá iriséenoo faiqi ánaaqi moó miqóo

máruna áaroofanoo aniroofanoo maréeqeenoo narí faiqi námu qámbaanai quqáseenoo qímanniminau. ³ Qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimida. Ínnee sía óonu quándakinaqa sía kafáa ánaaqi ánaaqi kámmafinaqa innaarúna ququsaki sía fifáranoo. ⁴ Moó fannoo narí kai maa-kaqikaa faiqíára foorá fifímandeenoo márinafa mifá innaarúna ququsaki úriqararafa máriannoo. ⁵ Yáfee moó fannoo qiní ufara iriséenoo quandáfinoo faiqi ánaaqi maaqáairana asasammásee áqoondikinafa miná faqa qiní faqa miqí kai ínoo qíqoondikiannoo.

Yísuna mandaaqásaannanakinaana faiqi ánaaqi mandáinainaki quqásainafa numóo máriannoo.

(Mareekoo 9:42-48; Ruka 17:1-2)

⁶ Faiqí moó fannoo qinísaa atooqée marí kaqikaa faiqina mandóosana uqafíqainanoo mi-faiqífa sámurinanoo, mi-fasiqána mi-mandoosanná uqafíqeemari fasiqana miná numóo úriqaránoo máriannoo mandáinainaki máridanoo. Fáasai mi-fasiqáfa óoni firaatía qumáreenoo narí anukaki ususéenoo nammáriki áqufinoo narí kai narí árinoofau narí numóo órudupinoo máriqini. Mi-faiqi anaaqína mandá oosanna uqafíqainanóo mi-numoofá firaafá máriannoo. ⁷ Maa-maqánasaa mandá ainaina moómoo minakí máriannoo. Mi-manda ainainná áukuana áukuana sía taikáannoo káqi máriannoo, faiqí mara quqáidanoo. Minára numóo firaatia mári ifoo qídaqa qímudáoo qídaqa. Mandáinaina óosana óonu rarisáinafa mi-fasiqánaki faqa firaa numoo tiá mári ifoo qídaqa. Minára qinée qímudáoo qídaqa.

⁸ Aní ásauku fannoo fee, áiku fannoo fee aní ani rarisámeeqeenoo mandá oosanaki quqéemarinnana miná ateehá áqua. Áiku ásauku síainafa márira maqáki kéeqafinana amaná márinnaanoo. Aneenná áiku ásaukuara ámuqusinana káqi mandá oosana marasée mári inafa mifá

náaruara márira idaki rafúseeqee áqusainafa sía amana márinnaranoo. Mandáikamminnaranoo. ⁹ Aní áfu aaqoo fannoo fee aní rarisámeeqee mandá óosanaki quqáidanoo fee miná díqi áqua. Anée moodáa afu aaqoo faqa káqi máriranaki kéeqarafa amaná márinnaranoo. Aiqáma afu aaqooqara káqi márídanoo aní rafúseeqee idáki áqu-sainana sía andeeqéennaranoo. Mandáikamminnaranoo.

*Sipsípa ánaaqi auíanoo mári quandára ufa.
(Ruka 15:3-7)*

¹⁰ Ínnee aufariaqa. Sía uqanna faiqi ánaaqi moó fannoo maaqírafa ákoo uqannaqáani. Ínnee mi-oosannára eeráiriaqa. Minára qímannimianaúra. Innaarúna maqusai qangiroouqa maqásaaqaraa faiqi ánaaqi misá náadu náadu rakísinimaqara qangiroouqa qiní innaarúnaindaraa qíkoona óorisaa kíkíqidaqa nári faiqi ánaaqi maa-maqánasaaqaraasa rakísinimaqaranara Ánutuna qímamidaqa miná óorisaa márídaqa. ¹¹ (-)
¹² Ínnee maaqíanna ufana nána iráranee írifaree. Faiqí moó miná sipsípa moómoo márída moodáannai qísauku fasiqa arusée márufanoo misákiqari moodáa kai auíanau. Misásaa rakísi maru fasiqafa aiqáma sipsípa anusáa súqu quqáseenoo misákiqari moodáa auíanoo márúnara randárara finau. Qinée kúqaa ufee qída fee. Kúqaa, aiqáma sipsípasaa rakísi mari fasiqausa miqífaranoo.
¹³ Mi-fasiqáfa mi-sipsipána paqúrimáseenoo káaqa minára asasiannoo. Moómoo sía auíanoo máriásara mána mániannoo. ¹⁴ Miqí kai mándee qiní innaarúnai qikoofo faiqi ánaaqi moó kurídiranara ákooqaidanoo. Aiqáma uqanna káqi náaruara máriranara innaarúnai níkoofa áididanoo.

Aní ákaqaafasaa aní mandáikammamaqaina ufafa.

¹⁵ Aní aqoónafa aní mandáika mamaqáinana anée mifinnai óonuree narí mandóosanara qímamia. Inneeqára kai máriaqa sía moó fannoo mariani. Mifá aní ufa irisáinana dóo anée aneenná aqoónnana kafáa áqoondikina márinnaranoo. ¹⁶ Mifá aní ufa sía írinana anée Mooseena sándufamau fínana faiqí qaara fee moodáa fee nífiqeenana aqoónna finnai fúa. Misá maasá faqa aní mandáinaina qáfee fee qiaqéera, aní dadaaqiaqéera aní ufa ánoonaikianifeera. ¹⁷ Mifá misá ufa faqa sía írinana amaana máqaki kéeqeemariasa qímannimiaqa. Amaana máqaki kéeqeemariasa ufa sía írifaqa aamína máqannaara foora mámaqaa sía miná faqa ufa qía, mandá tákisa máree mária fasiqausára foora fidiaqaa mámaqa.

Moo áinainara Ánutunara innaaru qínanoo ámiannoo.

¹⁸ Qinée ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Ínnee maa-maqánasaa moo áinainara iriséenana mandáikammíifoo qiafaqa qinée faqa innaarúnai miqí kai íqa mandáikammíifoo qianáura. Ínnee ámiqimmíifoo qiafaqa qinée faqa innaarúnai miqí kai íqa ámiqimmíifoo qianáura. ¹⁹ Qinée kaifáa moo úfa qímannimidaqa. Qaara fasiqa maa-maqánasaa maqásaaqaraa nána aináinaree moodáaqoo naundurá quqásee iráifanoo innaarúnai qiní qíkoofa mi-ainainná nímiannoo. ²⁰ Yái fee qaaraqánda fee qaaramoó fee qiní dúquara iriséeqa súqiqa misá qámbaanai qeeqá faqa qumeé márídaqa ínniki márída dadaaqianáura.

Mandáinainira faiqara quandára ufa.

²¹ Qímasoofanoo Peetooroofa aniréenoo qinau. Óo karaambáiqá náquma kari fee qiní qiqoónafa mandá óosana qíminaqee miná ákiaqara mínnáisaanauree. Moodáa qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée kári fee mínnáisaanauree.

²² Yísufa qímaminoo qinau. Sía moodáa qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée kari fee qídaqa. Moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa óonu moodáannai qísauku taikásee fasiqa áiku ásauku miqúmma kari aqóonnana mandá óosana ákiaqara minnáisaaneera qídaqa. Fíqaramásee moómoo kari minnáisaaneera qídaqa.

²³ Minára qinée moo úfa qímamianaura. Innaarúna maqusa maaqímminoo máridanoo. Firaa rakisirafa moó márinau. Mi-rakisiráfa narí dadaaqí maru fasiqausa súqusee úfaasu nímiáfanna munnimmana andeeqánauree qímasee súqinau. ²⁴ Súqusee iréemarufanoo misákiqari moó fannoo narí karaambáiqua munnimma moómoo fíqaramásee naríara firaa munnimma moómoo rafáaqafinau. ²⁵ Mi-fasiqáfa sía amana narí karaambáiqua ámufanoo narí faiqi námu qímannimminau. Moosá miná ánaaqa faqa faiqi námufafaqá nimiséé ínnee minásaaqaraa feefauru maréeqee qímiaqa, mi-munnimmána ákiaqariani. ²⁶ Mi-fasiqáfa iriséenoo ámuqusufanoo óorindari maqásaa rupáita máfufanoo qikí ráqaidanoo iranau. Óo qiní karaambáiqua, qiníara kásooínaqa qinée aiqáma aní munnimma ámianaura. ²⁷ Miná karaambáiqua iriséenoo ámuqusufanoo miná áika tatúseenoo idukúseenoo quqáisanau.

²⁸ Mi-dadaaqira fasiqáfa ráudamakufanoo maqúsai óo-quireenoo aqóonna dadaaqira fasiqa qáfeenoo anukakí qumáreenoo qinau. Qinée munnimma káqikaana ámi-afannana káqi káqi mara qímia. ²⁹⁻³⁰ Miqí qufanoo miná dadaaqímaru fasiqafa maqásaa áqufinoo reen-deenámamdee qinau. Óo qiníara kásoo ínaqa qinée aní munnimma ámianauree qímasoofanoo miná aqó-nafa afeekaikámáseenoo mi-fasiqána karafúsaki quqá-nau. Qiní káqikaa munnimma qíminaqa idukúanee

qinau. ³¹ Karafúsaki quqássoofaqa miná aqoónausa qáfoofanoo nímuqusa káaqa mandáikufaqa misá nári karaambáiqinnai óonuree aiqáma mifá áuqoo óosana óosanara qímamiqau. ³² Karaambáiqqa fannoo iriséenoo miná dadaaqíra fasiqa áaramáseenoo qímaminau. Anée mandá dadaaqira fasiqa máriananoo. Anée qiní reen-deenámasee qíma qímianaqa aní áika aiqáma tatú áqíqa. ³³ Náqaa fee ifanee sía fee anée miqíkaí ínana aneenná aqoónnanara ámuqusinanee. Qinée aníara miqúnandee iaqaana. ³⁴ Miqí qímaseenoo áranaqoofanoo árira maqaki quqásee qinau. Misá miqóo aní áriisaifana kaifáa qiní firaa munnimma qíminaqa idukúanaura.

³⁵ Yísufa mi-ufána qímaseenoo narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee faqa sía ínneeqa niqóónausa ínneeqa naunduránnoo misá níkiqara mi-aikána sía tatíqa aunífanoo qiní innaarúnai qíkoofa faqa miqí kai ínoo ínni áika sía tatúannoo.

19

Yísufa faiqí ánaasee naríara naríara minnísanara qíman-niminau.

(Mareekoo 10:1-12)

¹ Yísufa maa-ufáusa taikáseenoo Kariree máqa máaqa minníseenoo Yudeea máqa máaqai óoqu finoo Yooradanna námmani dínni afainni márínau. ² Miqóo óonu márufaqa faiqí ánaasee moómoo áfaqee óonu roofanoo misá aurírana taikánnisanau.

³ Farisai ámaana ufa qímarusa misá miqóo aniréeqa Yísuna ueeqásee amanammásee qáfararee qímasee qímamiqa qiqau. Amanée faiqí fannoo óosana óosana ainainara qímaseenoo narí ánaaqa minnísaannoo fee, Mooseena sándufa rukíaseenoo fee miqíannoo fee.

⁴ Yísufa iriséenoo qinau. Sía fee ínnée Mooseena ákara ásaanaridee. Óosana árooqooqari Ánutufa óosana araséenoo misá áuqinau. Faiqí faqa ánaasee faqa óosanaraseenoo áuqinau. Sía fee ínnée mi-akaránara íridee.

⁵ Ánutufa minára maaqí qinau, qinée óosana árooqooqari faiqi faqa ánaasee faqa áuquafannanara faiqí narí ánoona ákoonna minnísee narí ánaaqá faqa moodáanakikíannoo. Miqóo náriqa miqandá moodáa márifaranoo. ⁶ Yísufa minára kaifáa qímanniminau. Miqandá sía qaaraqánda márifaqa moodáa amaqiara foora márifaranoo. Ánutufa moodáanaki áquminafa sía uqanna faiqí idukúafa.

⁷ Farisai ámaana ufa qímariasa miná iriséeqa qiqau. Mooseefa sándufa ákara rúma quqáqoofa márída. Minnísara papiqa ákara rúmeeqee ánaasee amisée aqiqáa. Mooseefa miqí qímaqáifana Yísu anée náqi fee qídanee.

⁸ Yísufa iriséenoo qinau. Ínni írirana mandáikinara ínni nímuqusa sía amaqí márifa afeekaíkinoo ámatooki márínara minára kai Mooseefa ákooqee márufanoo ínneeqa nínaaqara minnísaaqee qinau. Indaarú kúradoo aukuana sía miqínoo márínau. Miqóo Ánutufa miqandára apíqa máríaqee qinau.

⁹ Qinée qímannimidaqa, faiqí yáfee narí ánaaqá sía úmmuarimari anaaseena andeeqára ánaasee káqi minníseenoo moo ánaasee márínafa, mi-fasiqáfa qúmuarammidanoo.

¹⁰ Miná faiqi námu anirée qímamidaqa qiqau. Faiqí ánaasee miqíqa márídaqa amaná faiqí náriqá kai márídaqa adeedaana máríaqaana. Maasá andeeqáidee sía fee andeeqáidee.

¹¹ Yísufa misá ufa iriséenoo qímanniminau. Faiqí aiqáma máa ínni ufa sía amaná máraaqeera. Ánutufa miqíannee qínausa misá kai adeedaana amaná márífara, sía aiqáma miqífaqa. ¹² Nífaandama itírausa misá

máqookari kai nífaandama síaisa misá sía amaná ánaasee máraaqeera. Kaifáa akaqáusa nífaandama itírausa faiqí kai nífaandama itinnímaqasoosa márídaqa. Misá faqa sía amana ánaasee máraaqeera. Kaifáa ánaasee síaisa moó, misá innaarúna maqusara kai irisée náriqá kai ánaasee síaisa márídaqa. Andeeqásee máríanauree qímasee Ánutunara kai irisée miqídaqa. Misá faqa sía amana ánaasee máraaqeera. Yáfee mi-sandufána amaná márínafa mifá kai máraani.

Yísufa faiqi ánaaqiuqa nifaaqóoqa qinau.

(Mareekoo 10:13-16; Ruka 18:15-17)

¹³⁻¹⁴ Misá faiqí ánaasee, nári faiqi ánaaqiuqa moómoo nífiqee Yísufuqoo ániqau. Yísunara miná ásauku misásaa mundúseenoo innaaru qánifeera nífiqee ániqau. Yísuna faiqi námu faiqí ánaasee nári faiqi ánaaqi faráfara qíaafoo qímasee niqiqámasoofanoo Yísufa qinau. Sáifaqa máree ániaqa. Sía rafáaqafunnisaaqa. Innaarúna máqusa miqírausaindi márídanoo. ¹⁵ Miqí qímaseenoo narí ásauku misásaa níkiaaqa mundúseenoo nifaaqóoqa qímaseenoo findimeeqeenoo moosáa finau.

Aináinafaqa kumaaraa innaarúna áanara iranau.

(Mareekoo 10:17-31; Ruka 18:18-30)

¹⁶ Faiqí moó fannoo Yísufinnai aniréenoo qímamidanoo qinau. Qufasaa rakísirafa nána ámiqira saika áuqama-maqáananoo fee Ánutufa innaarúnai náaruara márírana qímiannoo fee.

¹⁷ Yísufa iriséenoo qímaminau. Anée náqaa ifanee qiníara ámiqira ainainara iráidanee. Moodáafa kai Ánutufa mifá kai ámiqirafa márídanoo. Sía moo ámiqirafa márídanoo. Anée náaruara máríranaki kéeqararee qídanee. Dóo amaná, anée Mooseena sándufa ásaana rúmasee mi-maú kai fúa.

¹⁸ Miqí qímasoofanoo mi-fasiqáfa iráidanoo qináu. Nána sándufee maránaaree. Yísufa qímaminoo qináu. Ínnee sía kuqá náruaqa, sía faiqí ánaasee úmmuariaqa, sía aináina úmmuariaqa sía kóotaki moosára únna ufa qiaqa. ¹⁹ Aneenná ánoona ákoona núqu uqéeraidana nímuqusa idaaqámmánnisaa. Anée aneennára ámuqusianandee kái ínana aqoónausara ámuqusiani.

²⁰ Mi-kumaaraafá iriséenoo qináu. Anée qíanandee mi-sandufáusa dóo aiqáma maraqáunausa márídaqa. Nána saika fee moó faqa qinée áuqamásaanoo fee Ánutufa náaruara márirana qímiannoo fee.

²¹ Yísufa iriséenoo qímamináu. Anée innaarúnai átisaa kai máriananoo. Anée aiqáma máraannee qímaseenana aneenná qumíasana aiqáma mara máreenana moo átinai nimiséenana feefaurú maraséenana kudifásiqauqa nimisáinanoo aní qumíasana aní áfeesara innaarúnai máriannoo. Miqínana dóo ánia, qiní faqa fúa. ²² Mi-kumaaraafá mi-ufána iriséenoo óori ákooqamáseenoo fináu. Narí aináina moómoo márúnara minára óonumafi iriséenoo óori ákooqamáseenoo fináu.

²³ Mifá fífufanoo Yísufa narí faiqi námu maaqí qímasee qímannimináu. Kúqaa ufa ánoona ufa qinée qímannimidaqa. Faiqí moó fannoo aináina faqaafa innaarúna maqa maaqáki kéeqaaneera anúqinnara mammáqamminnáranoo. ²⁴ Qinée kafáa qianáura. Amanée qóosa fannoo úka áamarai kéeqaannoo fee. Sía amana fúannoo titiqiánnoo. Dóo miqí kai másee aináina faqaa fasiqa innaarúna kóoqiki kéeqarara anúquannoo.

²⁵ Miná faiqi námu mi-ufána íríqa tautíqa qiqau. Aní ufa miqínoo márínanoo fee, yáfee moó fannoo amaná innaarúnai óoru fúannoo fee sía amana fúannoo. ²⁶ Yísufa quandáfinoo misá nári nín Dafamásee qímannimináu.

Faiqíki maa-ainainnáfa sía amaná máridanoo. Ánutufa aiqáma ainaina amaná márifa máridanoo.

²⁷ Peetooroofa iriséeno qímaminoo qinau. Maasá qíqafa. Maasá aiqáma ainaina quqásaunasa aní faqa fídaqa. Minára Ánutufa nána ainainee maasá qímiannoo fee.

²⁸ Yísufa iriséeno misá qímanniminau. Qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Fúka maqa maaqa Ánutufa kásooqaqee áuqusainaqa qinée faiqí nímaaku qiní firaa kaaqa qara uffírira qáarisaa, qaarí uffíqisee minásaa óoqu mari fínaqa faiqí ánaaseesaa rakísi mária-naqa ínnee qiní faqa fímariasa ínnee qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée nári uffírira qaarisa qiní faqa óoqu marififáranoo. Ínnee miqóoqari Isaraee máqanna qíkunni óoqu qaara marasée óosana Yakooboona faiqi námú átikiqari kambíqaraisa misá níku nísaukusaa rakísifaranoo. ²⁹ Yáfee moó fannoo qiní dúquara iriséeno narí máaqa faqa narí ákaqaafasaaqu faqa narí ásooqmaaka faqa narí ánoona ákoona faqa narí faiqi faqa narí saqamáinaina faqa aiqáma minnísainaqa sía miná ákiaqara kai ámianaura. Fífau faqa ámianaura innaarúnai náaruara márirana faqa ámianaura. ³⁰ Moómoosa maqee úriqararaisa máriasa misá innaarúnnai óoruree uréeqaraisa márifaranoo. Moómoosa maqee uréeqaraisa máriasa misá innaarúnai óoruree úriqararaisa márifaranoo.

20

Aináina faqaafa áfaaramáseenoo aináinira faiqiuqa nímu quandára ufana.

¹ Minára Yísufa qímanniminau. Ánufufa innaarúnai máriasa maaqí qímasee rakísinnaidanoo maaqóo úriqararaisa miqóo uréeqaraisa márifaranoo kafáa maaqóo uréeqaraisa miqóo úriqararaisa márifaranoo.

Qinée miná rakísira óosana aináina faqaa fasiqa kíkíqa úsuanaura. Íriaqa. Faiqí aináina faqaafa moó fannoo faiqí uáinna qaqama úmmaqímaru fasiqafa moó fannoo narí uáinna qaqama akuqanóo márufanoo iqáqoofanoo ráudamafinoo maqúsai qumuréenoo narí uáinna qaqama díqi márúsara randánau. Moodáa súanisaa aináinímaru fasiqausara úfaasu aináinimariasara randánau. (Mi-aukuanná misá óosana maaqímminoo márínau. Qaqama akuqámáfufanoo mi-ainainná ákoofa kanánaana maqúsai óonureenoo akaqáusa qímanniminau. Ínnee qiní qaqama tiqí qímifaqa maqee fáasaanara kai eendí marinaqa moodáa faasaanara mi-munnimmána kai nímianaura.)

² Mi-fasiqáfa paqúrimandeenoo aináinira fasiqauqa faqa úfaasu ainainímarúnana ákiaqara mi-munnimmánara ufa qímariqau. Ufa qíqíséeqa andeeqáseeqa dóo narí aináini márunnai niqiqoofaqa fiqau. Misá moodáa faasaana aináiniuna ákiaqara moodáa munnimma deenariasee qímarusa minára andeeqáseeqa aináinai fiqau. Kanánaana sáarisufa námufaqa aináinai fímariqau.

³ Súani káqikaaqóo ururéenoo kéekooqufanoo aináina faqaa fasiqa fannoo maqúsai kafáa óonureenoo nínndafoofaqa faiqí moómoosa kai óoqu faaqée iqau.

⁴ Níndafamáseenoo qímanniminau. Ínnee faqa qiní uáinna ququsaki fífaqa fáfaa eenáinaqa ínne aináinirana ákiaqara kái nímianaura. Qímannímisoofaqa eedóo qímasee fiqau. ⁵ Súani qámbaanai aináina faqaafa kaifáa maqúsai óonureenoo akaqáusa qímannímisoofaqa misá faqa aináinirannai fiqau. Súani afu muqúnni mara ubeekoofanoo kafáa óonureenoo kaifáa miqí kai másee akaqáusa qímannímisoofaqa misá faqa fiqau.

⁶ Eenóofanoo mi-fasiqáfa kafáa maqúsai óonuree nínndafoofaqa faiqí akaqáusa káqi óoqufaaqee márufanoo nínndafeenoo qinai. Náqaa fee ifaqée ínnee káqi kai maa-

faasaanná máriafanoo, dóo eenéenoommi. ⁷ Misá iriséeqa qiqau. Faiqí moó fannoo sía qifaqa maasá maréeqa káqi máridaqa. Miqí qímamufanoo mifá misá faqa narí aináinai nífiqee finau.

⁸ Eendúfanoo mi-fasiqáfa narí rakísira fasiqa áaramáseenoo qinau. Anée maqee aináiniasa nífiqee míniseenana aináiniaana ákiaqara feefaurú nímia. Ínaaqianna fímariasa misá indaarú nímia. Misá nífunni fímariasa misá nínaaqianna nímia. Kaifáa súani qámbaanaikifaqa fuasá misá nínaaqianna nímia. Súani kéekooqifaqa fuasá misá nínaaqianna nímia. Maqee iqáqaiifaqa fuasá misá nínaaqianna uqanna nímiaqee qímasoofanoo miqímminau. ⁹ Eenémaru ínaaqianna fuasá misá aniroofanoo deenariasa múnnimma moodáa moodáa níminau. Miqí kai másee aiqámausa níminau. ¹⁰ Maqee iqáqoo fímarusa miná qáfamasee misá náriara firaaqóo márarara qiqau. Misá aniroofanoo rakísirafa moodáa deenariasa múnnimma kái níminau. ¹¹ Misá maraséeqa nóori runíqa náundaufa náundaufa qídaqiqau. ¹² Maasá maqee iqáqaiifaqa óonu máridaqa aináini márúnanoo súani dári márifaqa kadáapiridaqa qídaqa. Minára maasá munnimma moómoo qímia. Eenée márifaqa fuasá misá aináina ímariana amaná óonu dúpimásee nímia. ¹³ Aináina faqaafa iriséenoo qímanniminau. Qiní qíqoondiuqa sía qinée fúrufaramánnisaida nímidaga. Andeeqásee nímidaga. Fáasai kanánaana ínnee faqa qinée faqa andeeqáqaunaqa ínnee moodáa deenariasee qianá kai dóo miná kai nímidaga. ¹⁴ Dóo ínnee miná kai máraaqa, ínneeqáindi uqanna dóo máree fuaqa. Qinée indaarú maqee iqáqai fuasá faqa ínaaqiana eenéemari fuasá faqa qeeqá kai irisée amana amana kái nimiqauna. ¹⁵ Munnimma qiníndi uqanna márifaqa nímidaga. Sía

moonáindifau. Qeeqá kai iriséeqa amaná áfaaramma nímaqaanaura. Ínnee qiní áfaariranara mináree ínni níkoos qaidanoos fee.

¹⁶ Yísufa minára narí faiqi námu qímanniminau. Miqí kai másee Ánutuna quqúsaki indaarú fímariasa misá nári aináinirana ákiaqara marasée uréeqarausara fooqíara márifaranoo. Nínaaqianna fímariasa miqí kai másee nári ákiaqara máreefaranoo misá úriqararausara foora márifaranoo. Aiqámausa amana amana kái máreefaranoo.

Yísufa qaaramoókufanoo narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mareekoo 10:32-34; Ruka 18:31-34)

¹⁷ Yísufa Yeerusaree máqusai óorufinau. Óoru fídanoo narí faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée faiqi námu faqa óoru finau. Faiqí ánaasee aaná ititáfufanoo Yísufa narí faiqi námu nífiqeenoo faiqí ánaasee írifoo qímaseenoo aanáfaiqara fídanoo narí faiqi námu qímanniminau.

¹⁸ Maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee íriaqa. Maasá Yeerusareenni óoru fídaqa, óoruraananoo faiqí moó fannoo munnimmarammámareenoo qiníara uqeeqásainaqa amaana máqasaa rakísirausa faqa Mooseena sándufa írimariasa faqa qiní qumaréefaranoo. Misá qiní qumáreeqee kúqiranaki quqáqimaqeeefaranoo.

¹⁹ Misá qiní qumáreeqee Roomma máqannaasa kíapafa faqa narí sundíauqa faqa qiní mara nímfara. Misá qiníara naanaidara qídaqa uteéti qídaqa qiníara amaráu qídaqa ráitasaa qáinna ateehá rumbéeqoo sámunnannai ámiqimandee dáridaqa qifaaqa radíqisai fanoo fidíka qúmuannoo. Miqímmáseeqa misá qiní mara máree aunírira saqarisaa quqáseeqa pirímma darusáifaqa kúquanaura. Kúqiranaki qaaramoó faasaana máriqa dóo fíndi fuanáura.

*Yameesa Yoohaneesa nínoofa Yísuna írammirinau.
(Mareekoo 10:35-45)*

²⁰ Seebeedina ámaakuqara Yameesa Yoohaneesa miqandá nínoofa Yísuna faqa fímarufanoo miqóo aniréenoo asaurídanoo reendenídanoo káqikaa ainainara qianéera qinau.

²¹ Yísufa iriséenoo qinau. Nána ainainee aní ámianau-ree qímasoofanoo mi-anaaseefá qinau. Amanée anée firaa karaambaiqaikínana qiní faiqíqára máreeqeenana aneenná aaqá moó fannoo dínni moó fannoo dínni quqá-sainaqara mi-qandá aní faqa karaambáiqaiqiqa márifaqa mi-qandá núqu uqéeranoo máriani.

Miqí qímasoofanoo Yísufa maaqí qímaseenoo narí qímaminau. ²² Anée iráannanara mi-oosannára síammíri máriananoo minárammiridaqa.

Miqí qímaseenoo mi-fasiqaqánda maaqí qímasee irám-mirinau. Qinée mandá nammari naannánara qíqa ínnee-qara faqa amanée námasee ínneeqara qiní faqa nipatara aupúrefaree.

Mi-qandá iriséeqa qiqau. Eedóo maa-qandá amaná naanáura.

²³ Yísufa iriséenoo qímanniminau. Kúqaa ínneeqara qinée náanna nammarina neefáranoo minára qinée íridaqa. Qiní daaqá quqánnimaqee fandinnanara sía qiní saika sía qiníndi, qiní qíkoofa mifá kai mi-ainainná faqaafa márídanoo. Kásooqaqee qinée innaarúnai karaambáiqaikianaqa yá fásiqanaree qiní qíkoofa qiní daaqá máriane qínafa mifá kai qiní daaqá máriannoo. Óoqai qiní qíkoofa narí kai irisée qímaqoosa kai misá kai qiní daaqá quqánnimaqaannoo.

²⁴ Qísaukuqara taikásee fasiqa káqi márusa mi-ufána írufanoo miqandára níranaqanau.

²⁵ Yísufa minára iriséeno aiqáma nárama quqáseenoo qímannimainau. Ánaamuru máriasa nári karaambáiqua nári áanoonnai káiqeesa rakísinimaqasaifaqa nári úriqararasa ámiqimmásee misá úriaaqaramannimaqaidaqa. Nári faiqí firaafá ufa nimisaifaqá sía áuqaafanoo náridanoo. Ufa nímiqafa misá káqi aináina áuqemáriasa. Ánaamuru máriasa miqímmida máridaqa. ²⁶ Ínniki sía miqínoo márianifeera qídaqa. Yáfasiqa fee ínni karaambáiqua kiraree qínafa mifá ínni aináinira faiqi kámambinoo máriannoo. ²⁷ Yáfasiqa fee ínni úriqararafa máriraree qínafa mifá ínni dadaaqíra saika máree marínafa máriani. ²⁸ Ínnee qiní daanna raaqa ínnee qiní qíqafaqa. Qinée faiqí nímaaku firaasá máridaqa, sía faiqí ánaasee qiní aináinammáqísáaqeerau qúmida. Qinée ínni uréeqarasa ínni aináinammánnímaqararee qímasee qúmiqa. Qeeqá kúqiranannai moómoosa áaqarana ákiaqara idukíraree qímasee minára faqa qúmiqa. Minára ínnee narínni narínni qiní daanna raaqa.

*Yísufa qaaraqánda nífu qimbáraqanda andeeqánnisánau.
(Mareekoo 10:46-52; Ruka 18:35-43)*

²⁹ Misá Yeerikoo máqusakiqari fíndifufaqa Yeerusa-reenni óoru fímarufanoo faiqí ánaasee moómoosa miná faqa fímariqua. ³⁰ Aaná áfainni qaara fasiqaqara nífu dimbáraqanda óoqu faaqee márufanoo. Yísufa moómoosa faqa mi-aatatá fímarufaqa miqandá misá níkuufa iriséeqa Yísunara fáaqa rúmasee naméera qiqua. Óo, Dafidina áti márianafa maasá mandáikiqa márida maasára aní ámuqusinana dadaaqía.

³¹ Miqí qímasee fáaqa rúmasee naméera qufaqa faiqí ánaasee aiqáma miqandá áanóo ímasee nimambainá qímasee qáoo qiqua. Nimambainá qímasoofaqa miqandá

síammíriqau firaaqóo uqanna naméera qiqau. Óo Dafidina ámaaku faiqí firaafá maasára aní ámuqusinana dadaaqía. ³² Yísufa misá máruqoo óoru kásoomáfinoo irámma nímaqanau. Náqi fee ínniqara mánnisáanauree.

³³ Qímasoofaqa miqandá qiqau. Faiqí firaafá anée maaqandá qifu maqannímia.

³⁴ Miqí qímasoofanoo Yísuna káaqa ámuqusufanoo ásauku nífusaa mundínau. Mi-karí kai misá nífu maqa-soofaqa miqandá Yísuna faqa fiqau.

21

Yísufa doonkísaa Yeerusaree máqusai óoru finau.

(Mareekoo 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoothane 12:12-19)

¹ Misá Yeerusaree máqusa adeedí rámasoofanoo káqikaa maqusa moo áuqu Beetapaisa mi-maqusáfa áaqanasaa máridanoo, mi-aaqanná áuqu Oorifa áaqana, miqóo óorureenoo narí faiqinámukiqari qaaraqánda náaramáseenoo qímanniminau. ² Ínnee qara káqikaa maqusaki óonureeqa muqútinai mi-maqusánaki doonkí máridanoo, narí ánaaqindíri máridanoo óonureeqara miqandá ninukakí sánda rumbáqoona idukúseeqa miqandá nífiqeeqa ániaqa. ³⁻⁴ Faiqí moó fannoo ínni iráinaqa maaqí qímasee qímamiaqa. Karaambáiqá maa-doonkiqandá máraannee qifaqa maaqandá máraidaqa. Miqí qímasee qímamifanoo mifá máree fuaqéee qíannoo. Mi-ufána qufanoo óoqeenáa tamummaqara fasiqa ufa ánoona kambíaanifeera miqí qinau. ⁵ Mi-tamummaqara fasiqáfa óoqai Yísufa sía márukamuqoo maaqí qímasee papiqaki ákara rinau.

Sioonna máqusanaasa maa-ufána qímannímiaqa.

Ínni karaambáiqá ínnee iannai úridanoommi. Reendenámásee doonkísaa úridanoommi doonkí ánaaqi ákoonasaa óoqu marifínoo úridanoommi.

Tamummáqara fasiqa ákara miqímminoo márídanoo.

⁶ Yísuna faiqíqára Yísufa qímaqoo doonkína narí faiqí faqa nífiqee Yísufinnai fiqau. ⁷ Nífiqee múnusoofaqá narí qamunna doonkí ánaaqi ataufakaaqá uffqisoofanoo Yísufa minásaa óoqumarifufanoo Yeerusareenni óoru finau. ⁸ Faiqí ánaasee narí karaambáiqqa miqí mándaída ánianinna oosana marasée misá qamunna qumáreeqa aatáta uffiqimarufaqa akaqáusa saqári ásaana ámanee námufaqaana ateká ufiqí máree fiqau. Doonkí fannoo mi-maú fúanifeera miqíqau. ⁹ Faiqí ánaasee moómoo indaarú fufanoo ánaaqiana ánufanoo mifá qámbaanambinau. Misá aiqáma Yísunara fífi fáaqariqa kaanina máreeqa maaqí qímasee idí rámamaqaqau. Anée Dafidina áti márianafa Ánutufa aní ámiqi ámiqimaisaani. Ánutufa qufanóo animárfifa Ánutufa aní ámiqi ámiqiani. Innaarúnai márinausa faqa aní ámiqi ámiqiaqa. Miqímmamareenoo Yeerusaree máqusaki Yísufa óoru kéeqanau.

¹⁰⁻¹¹ Yísufa Yeerusaree máqusai óoruroofaqa faiqí ánaasee mi-maqannáasa tutuqída qiqau. Maaná yáfee qufaqa miná faqa óoru fúsa qiqau, óoqeenáa ákara tamummáqara fasiqa maanára qinau maaná mifá márídanoo. Miná áuqu Yísufa Nasareetee máqusaindaraa fasiqa márídanoo. Nasareetee máqusai Kariree máqa máaqaki márifa márídanoo.

Amaana máqaki kéeqafinoo mandáinainauqa niqiqanáu.

(Mareekoo 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoohanee 2:13-22)

¹² Yísufa Yeerusareenni óorureenoo Yeerusaree firaa amaana máqaki kéeqanau. Kéeqafufanoo aiqámai aiquqinau. Aináina nímidaga feefaurú máree marúsa faqa munnimma nímidaga aináina máree márúsa faqa Yísufa nínidafa másee aiqáma rapatutu méeqeenoo nífaqasoofaqa fiqau. Káqi munnimma qumáreeqee amaana máqasaa munnimma kafáa nímimarusa Yísufa misá

níndafamáseenoo misá qaindá munnimma námufaqa téeqimma quqánau. Ánutuna qaindásaa tatúfira nakipurúna míni nimisáida munnimma máree marúsa faqa misá aináina faqa téeqimma quqánau. ¹³ Miqídanoo maaqí qímasee qímannimainau, óoqeenáa ufa maa-amaana maqánara Ánutufa maaqí qímasee ákara rúmaqoofa máridanoo. Qíní máaqa faiqí ánaasee qiníara innaaruqíra máqa márianifee qímaqoofa máridanoo. Ánutufa miqí qímaqoofaqa ínnee úmmuarira maaqa aannándaafanoo innaaru qíra máaqa mara quándeeqee úmmuarira maqáikamandaafanoo.

¹⁴ Yísufa amaana máqaki káqi márufaqa nífu dimbárausa faqa náununu apírirausa faqa Yísufa máruqoo anirée márufanoo nífu maqanníseenoo níku andeeqánnimaqeenoo ímarinai. ¹⁵ Miqí márufaqa faiqiuqáindi anikéeqafufaqa Yísunara maaqí qímasee idí raqau. Dafidina áti Ánutu anée ámiqi ámiqimmánda.

¹⁶ Amaana máqasaa rakísi marúsa misá Yísuna qáfoofanoo, faiqí ánaasee ámiqi ámiqimmániseenoo faiqiuqáindi idí rámamaqóofanoo minára írufanoo níranaqanau. Níranaqoofaqa Yísuna qímamida qiqau. Anée maa-idína íridanee, sía fee íridanee. Miqí qufanoo Yísufa iriséenoo náriqa qímannimainau. Eeóo qinée írídaqa, óoqeenáa ákara ufa sía fee ínnee faqa írídee. Mifá maaqí qinai.

Anée faiqi ánaaqiuqa nári nímariasa faqa sakasée máriasa faqa nári nóokiqari ánoona nimooqira ufa úridanoo.

Sía fee ínnee mi-ufána írídee. ¹⁷ Mifá miqí qímaseenoo misá faqa Yeerusaree máqusa faqa minníseenoo Beetani máqusai óoqu faiqanau.

*Yísufa faafísa fooqáa saqari áqufanoo aadánúsinai.
(Mareekoo 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Iqáqoofanoo aatáta óoqurandee kafáa Yeerusaree máqusai úrimarufanoo áararanau. ¹⁹ Áararofanoo aaná afainni saqári misá nées maría saqári faafísa fooqána qáfamáseenoo qaqamara randóofanoo sía márínau, ámanee kai márínau. Qáfamáseenoo fífau saqari maaqí qímasee áqínau. Náaru náaru síamma anísaa qaqama íraani. Miqí qufanoo mikarí kai mi-saqarífa aadánusinau. ²⁰ Miná faiqínámu miná qáfamásoofanoo náaquqoofaqa qiqau. Náqi fee mándee káqi káqi mándee aadánusinoo fee.

²¹ Yísufa minára iriséeno qímannimínau. Qínée ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Ínnee Ánutunasaa írirana rusíseeqa minára moodáa írirafa márínaqa ínnee sía óonumafi írifanoo sía qaara írirafa márínanoo, mafaafisána qúnnandee kai íqa ínnee faqa miqí kai ifáranoo firaa ainaina faqa ínnee miqífaranoo. Maa-firaa aaqana oorifa áaqanara faqa qífanoo uqéerakinanoo ooruku nám-mariki áqufuannoo. ²² Kaifáa anée nánainainaree Ánutunara iráidanee anée aneenná írirana Ánutunasaa rusísainafa márínana anée moo áinainara innaaru qínanoo mifá mi-ainainná kai aní ámiannoo.

Yísunara yáfee aní aqiqéeno fee qímasee irámmirinau.

(Mareekoo 11:27-33; Ruka 20:1-8)

²³ Miqí qímannimiseeno mifá Yeerusareenní óoru finau. Óorureeno amaana máqaki kafáa kéeqanau. Kéeqafinoo faiqí ánaasee qímannimímarufanoo amaana máqasaa rakísimarusa faqa Yuda máqannaasa faiqí firaasá faqa aniréeqa maaqí qímasee quandásee Yísuna irámmiriqau. Yá fásiqa fee aníara qifanee maasá aináina maa-amaana maqánakinaa téeqi taaqi máqi nánee. Yáfee aní dadaaqifanee anée faiqí ánaasee faqa andeeqánnimaqáidanee.

²⁴ Misá miqí qímasoofanoo Yísufa náriqa qímannimínau. Qínée ínni moodáa ufa iránaqa ínnee miná óosana

qímaqimifaqa qinée faqa ínnee qiní iraanára qiní diqiqoo óosanara ínni qímannimianaúra. ²⁵ Yísufa maaqí qímasee irámmannimaqanau. Yoohaneefa nammári nímimar-ufa faiqí ánaasee moómoo rúmannimaqarana Ánutuna ufamau fee rúmannimaqeenoo fee faiqí moo úfamau fee rúmannimaqeenoo fee ínnee minára nánee fee qídee.

Misá minára quandáfufaqa Yísunara íriandoo qímasee náundaindari narí qímami narí qímami qiqau. Maasá Yoohaneena nammári nímiranara Ánutuna ufamau fímaru fee qífanoo Yísufa maasára nánaree ínnee miná íríaqaanna sía íríqau. Miqí qíandoora. ²⁶ Kafáa maasá Yoohaneena nammári nímimari fasiqanara faiqí ufamau fímaru fee qíanaqa faiqí ánaasee afeeka ufa maasá qímiqa dárifoora, Yoohaneenara Ánutuna kúqaa tamummáqara fasiqee qímariasa máriafaqa maasá dárifoora.

²⁷ Misá miqí qímaseeqa quandásee akooqóo Yísuna qímamiqa qiqau. Sía maasá aní irárufa írídaqa. Yísufa minára iriséenoo qímanniminau. Qinée iráunnaara sía ínnee kooroomásee qiní qímaqimiafaqa qinée faqa ínnee iraanára qiní diqiqoonára sía kooroomásee ínni qímannimianaúranoo.

Faiqí moó mina ámaakuqandara quandárufa.

²⁸⁻²⁹ Yísufa maa-ufána kafáa faiqí firaasá faqa amaana máqasaa rakísimarusa faqa quandásee qímanniminau. Qinée moo úfa ínni qímannimianaqa ínnee irisée mi-oosanná qiní qímaqimiaqa. Faiqí moó márinau, miná ámaaku qaaraqánda máriqau. Mi-fasiqáfa narí ámaaku indaarúqaa faiqi qímaminau. Qiní uáinna qaqama áfuqaki áqufinana aináinia qímasoofanoo indaarúqaa faiqi fannoo qáoo qímaseenoo minnísee máriufanoo kafáa óonumafi iriséenoo dóo aináinai finau.

³⁰ Miná ákoofa qufanoo qáoo qufanoo quandáfufanoo ínaaqianaa faiqi qímaminau. Anée fúa, aináinai fúa. Miqí

qufanoo mifá eedóo kai qímasee aanái óonureenoo óonumafi iriséenoo minnísanau. ³¹Mi-fasiqaqandá indaarúqaa fee ínaaqíanaa fee nári níkoona ufa aindúsinoo fee qífaqa qinéé írianaura.

Misá iriséeqa qiqau. Indaarúqaafa mifá narí ákoona ufa aindúsinau ínnaaqíanaafa sía aindúsinau.

Yísufa minára iriséenoo maaqí qímasee misára akooqóo qímanniminau. Miqí kaimmáseeqa káaqa faiqí máraqanua anaaseesa faqa úmmuarira takisa munnimma máree máriasa faqa misáuqa Ánutuna ufara eedóo qímasaidaqa ínni indaarú kámannisee Ánutuna quqúsaki kéeqaidaqa. ³²Yoothaneefa nammári nímimarufa ínniara amaana máqasaa rakísirausara ínniqa mandáinaina nínaaqiannai quqásee nímeesuqusee nóori Ánutufinnai nóori ubeekáaqa. Yoothaneefa miqí qímaseenoo ínni qímannimisoofaqa ínnee síamma íriafanoo úmmuarira takisa munnimma máree maríasa faqa káaqa faiqí máraqanua anaaseesa faqa misá kaimma Yoothaneena ufa irisée Ánutufinnai quandáfiqa andeeqásee fiqau. Kaifáa ínnee amaana máqasaa rakísirausa misá andeeqásee fuana níkoqaiifaqa Ánutufinnai nóori ubeekáranara qáoo qímasee miná ufara níkoqaiifaqa ínneeqa qímaqaamau kai fímariafanoo.

*Uáinna qaqamasaa úfaasu rakísimariasa quandára ufa.
(Mareekoo 12:1-12; Ruka 20:9-19)*

³³Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo kafáa moo úfa quandáfufanoo maaqí qímasee qímanniminau.

(Yísufa náriqa munnimma máree maru saikanara irisée uáinna sanda úmmaqirana kíkíqa ususéenoo narí ári-fandinnanara qímanniminau. Maaqóo maasá sía uáinna saikara íridaqa. Maasá munnimma máree maria saikafa

kooffi kai márinarara Yísuna uáinna kíkiquira ufara maasá quandásee kooffi kíkiqua usúanaura.)

Yísufa qímanniminoo qinau. Íriaqa, faiqí moó fanoo aináinafaqaafa quqúsa áuquseenoo kooffi asumu úm-maquuseenoo nári óosana maraséenoo kooffi qámgaanai qaindá afeeka meeráqoo sandáaqai áuquseenoo minní márídanoo úmmuarira fasiqara káasau aandau ainainara rakísiaqeera qaindá áuqinau. Kooffi nammáruqi mária difaani firaaná faqa áuqinau. Kooffi innooqáfufanoo miná ákoofa rakísira fasiqausa qúfaasu níminoo qinau. Ínnee qiní kooffísaa rakísiquisee márifaqa qinée qámgaanai óosusaanaqa ínnee díndanai rafárisee nimiséeqa óoni máraaqa díndanai rafárisee nimiséeqa óoni mára qiní qímaqaqa qinée moosáa fúanauree qímasee moosáa finau. ³⁴ Aiqáma kooffi ánoona máfufanoo aináina ákoofa nánaindari narí aináinira faiqiuqa niqiquéenoo qinau. Ínnee óoquree qiní óosukinaa kooffi qiní óondaraana tiqísee máree míni qímiaqa. ³⁵ Miná aináinira faiqiuqa óoquroofaqa quqúsasaa rakísimarusa mandóosana marasée misá náriqau. Moo sáamu sámu áriqau moo óoni samu áriqau moó kuqá áriqau. ³⁶ Aináina ákoofa minára iriséenoo moómoo niqiqámasee qímanniminau. Ínnee óoqu qiní óondaraa kooffi itiqímaree míni qímiaqa qufaqa misá óoquroofaqa kaifáa nárinau.

³⁷⁻³⁸ Kooffi ákoofa náqi fee másee qánaqee qiní kooffi márefaree minára írusianoo. Ínaaqiana uqanna narí ámaaku uqannara iriséenoo qímaminau. Anée óoqu máree míni qímia. Misá aníara rufíaaqeera qímasoofanoo miná ámaaku óoqu roofaqa quqúsasaa rakísimarufa faqa miná áiku ásauku faqa miná ámaaku qáfamasee qiqau. Maafá maa-kooffína ákoona ámaaku aniréenoo márari miná faqa kuqárusaa, fáfaa mifá maa-maqána máraandoorra miná arusée maasá kai máraanaura. ³⁹ Misá

miqí qímaseeqa mi-faiqína qumáreeqa rariséeqa áqoosai múnusee kúqamma áriqau. Yísufa narí árifandinnanara qídanoo koofí ákoona ámaakuara qinoo.

⁴⁰ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo amaana máqasaa rakísirausa irámmirinoos qinau. Quqúsa ákoofa miqóo óo-qurainna kari náqi fee másee aináinira rakísirausara ían-noo fee. ⁴¹ Misá minára iriséeqa qiqau. Mifá qumuréenoo mi-fasiqáusa rairai qímannímiaqeenoo áanóo ímanní-maqeenoo kuqánnáruannoo. Kafáa randáseenoo moo ámiqira fasiqa mara quqásainanoo mifá quqúsasaa andeeqásee rakísiannoo. Qaqama íreenoo akuqáinna kari, quqúsa ákoofa narí óosaaqaraanara narí qínoo maramáree míni qímia qínanoo tiqísee mara máree múnú ámiannoo. ⁴² Misá miqí qímasoofanoo Yísufa miná iriséenoo misá narí árifandinnanara iriséenoo kafáa quandáseenoo náriqa qímanniminou. Óoqeenáa ákara maaqí qímasee qímaqoofa márída.

Faandaamura áuqi mária fasiqausa sabéena moo márasée qáfamásee mandáikíra fee qímasee minnísaqau, moó fáandaamura áuqimarusa mi-sabeenná kai mara máree ámiqira fee qímaseeqa faandaamura afeekaikámma umáraaninnana rakíaqau. Bóo qáfafaqa, Ánutufa ámiqira ainaina áuquseenoo.

Óoqeenáa ákara miqímminoo márídanoo sía fee ínee ásaana rídee. Dóo aunídee.

⁴³ Miqí kai ínoo Ánutufa narí quqúsa ínni Israae máqannaakinaana mara máree moo máqannaaki quqásai faqa mi-maqannáasa ámiqimmásee Ánutuna ufamau fifáranoo. [⁴⁴ Maa-ufána 44 qúsa kamu sía óoqeenáa pa-piqaki márúnara sía maaqóo ákara ríqa.]

⁴⁵⁻⁴⁶ Amaana máqasaa rakísimarusa faqa Farisai ámaana ufa írimarusa faqa iriséeqa maasára quandáidanoommifoo qímaseeqa níranaqee marufaqa

Yísunara rumbára ufa qímariqau. Faiqí ánaasee moómoosa miná aaqá márufaqa misá minára Ánutuna tamummáqara fasiqa márídanoo maasá minára rumbánaqa faiqí ánaasee maasá díqiqa tutuqi fóora. Miqí qímasee minnísee sía Yísuna rumbáqau.

22

Faiqí úriqararafa narí ámaaku amundára qóomaqa quandára ufa.

(Ruka 14:15-24)

¹ Yísufa kafáa faiqí ánaasee qímannimínau. Quandára ufa kai maaqí qímasee qímannimínau. ² Ánutufa narí quqúsakinaasara maaqí qímasee rakísídanoo. Fíraa karaambaiqa moó kíkíqa úsuanaura. Mi-fíraa karaambaiqáfa miná ámaaku amundáraree qímasee fíraa qóomaqa suqánau. ³ Suqáseenoo narí faiqi námu niqiqéeno qinau. Maqúsa maqusa fífainíqa eendá qímannimúnau nífíqee mínisaiífaqa nárana naaqa. Qímasoofaqa fífainíqau. Faiqí óonu náaramásoofaqa misá qáo qímasee minnísaqau. ⁴ Karaambáíqa fannoo miná iriséeno kafáa akaqáusa niqiqéeno qinau. Eendá qímannimúnau ínnee óonu nífiqaaqa. Nárana faqa óosana óosana aandau faqa óonidakinaana faqa dóo aiqúaaqa. Káqi káqi iaqa. Dóo aiqáma deedaqínoo márídanoo.

⁵ Qímannimúnau máqusa máqusa máriasa qímannimisoofaqa iriséeqa naanaidara qímasee minnísaqau. Moó fannoo narí aináinnai finau. Moó fannoo narí buri-makáu quqúsa áuqiraree qímasee finau. Moó fannoo narí situáqai finau. ⁶ Moo máqusanaasa miná faiqinámu sáamu samu náriqau, mandá óosana nímiqau, kuqá náriqau. ⁷ Karaambáíqa fannoo minára iriséeno narí faiqi námu maaqí qímasee qímannimínau. Ínnee fíndífuaqa, maqúsa

máqusa qiní faiqi námu nárímaríasa aiqáma naru taikásee misá máaqa idáraaqa miqí qufaqa misá miqímmiqau.

⁸ Miqímmasee aniroofanoo karaambáíqa qímannim-inau. Amundárana qoomáqa deedaqínoo márída. Faiqí ánaasee qinéé indaarú náaraunaqa misá óosana sía andeeqánoo márifaqa sía ánia. ⁹ Dóo ínnee kaifáa fuaqa. Aaná kindooraki máríasa faqa aaná fímariasa faqa úíqaana máríasa eendá sía qímannimunausa kai nífiqee ániaqa. ¹⁰ Miná faiqi námu minára iriséeqa faiqíara randárara fífainiqau. Ámiqirausa faqa mandáikirausa faqa paqúrinausa misá nífiqee ániaqa. Miqí qufaqa misá fiqau. Miqí kai íqa karaambáíqa maqúsai faiqí ánaasee qumbíaqa máríqau. (Mi-aukuanná amundára qóomaqa sakaséeno amundára qamunna kooqíkinaana maraséeno nímufafa afisúsee kéeqafufaqa neemáriqau.)

¹¹ Faiqí anaasee mi-qoomaqánaki óoqu márífufanoo karaambáíqa fannoo aniréeno faiqí ánaasee nímandanoo fídanoo óonu qáfoofanoo moó fannoo sía karaambáíqa qamunna afisírafa kooqísaa ámu qamunna sía afisírafa káqi óoqu márínoo. ¹² Óonurama qáfeeno qinau. Qiní qíqoondi, náqi fee ifanee sía qinéé qamunna kooqíki qamunna ámunna sía afisínanee. Náqi fee ifanee sía amundára qamunna afisínanee. Nánaree fífau óoqu márínanee. Miqí qufanoo mi-fasiqáfa káqi kásoomáfinau, sía ufa qinau. ¹³ Minára karaambáíqa fannoo qáfamáseenoo áranaqoofanoo quandáfinoo narí faiqi námu qímanniminau. Ínnee sánda qumáree maaná áiku ásauku ruúmbeeqee áqoosai asukunáí áquaqa. Áqoosai minní asukunáí áqusaifanoo minní óoqumaridanoo ikí ráqaidanoo áfai riqídanoo aupúraidanoo máríani. Aiqáma áqoosai máríasa miqí kaimmídaqa. ¹⁴ Yísufa mi-ufána maaqí qímasee rafáaqafino qinau. Ánutufa moómoo

náaramásaifaqa. Misá aniráifanoo Ánutufa misákinaana moodáa kai moodáa kai naríara máraidanoo. Moómoosa sía amanaikídaqa.

Takísa munnimma kaamánna nímira ufa.

(Mareekoo 12:13-17; Ruka 20:20-26)

¹⁵ Yísufa mi-ufána faiqí ánaasee qímannimisoofaqa Farisai ámaana ufa írimarusa nári faiqi námu náaramáseeqa súqu quqáseenoo Yísuna rumbára ufa maaqí qímasee óonumafi írimariqau. Maasá irárufara fuseemmásee umáraanaura, óosana óosana ufara miná irámmirifanoo mifá moó káqikaa ufa mandá ufa qínaqa dóo miqóo tautúmandee rumbánauree qiqau. ¹⁶ Miqí qímaseeqa misá nári faiqi námu faqa Eeroodeena áqoondi máriasa faqa moodáanaki Yísufinnai óonu réeqa únna qímasee ámiqira aqoondiará foora máfufaqa nóori quqásee reendeenámaseeqa maaqí qímasee irámmiriqau. Óo ufasaa rakísirafa, anée andeeqára ufa qímarianafa, sía únna qímarianafa anée sía moonára ámiqira fee qímasee ámiqira ufa qímamianafa, sía moonára mandáikira fee qímasee mandúfa qímamianafa, aiqámaqara ánoona ufa kai qímannimímarianafa andeeqárafa máriananoo. ¹⁷ Maasá iráanana anée iriséenana miná óosana maasá qímaqimia. Maasá maqee maqee Roomma máqannaa kaamánna takísa munnimma ámimarunausa máridaqa. Maasá miqídaqa Mooseena sándufa rukíaidee sía fee rukíaidee.

¹⁸ Misá Yísuna ufa iriséeqa miná rumbáneera qufanoo Yísufa narí fásai misá mandóosana iriséenoo maaqí qímasee níqinoo qinau. Ínnee qaara ufa qímariasa máriafanoo mandáiki máriasa máriafanoo. Faiqí ánaasee ínnee naamúa qímasee quandáfi mandóosana máree maríasa máriafanoo. Ínnee nánaree fífau qiní qífusaa ititáidee qinée ínni níndafaida. ¹⁹ Ínneeqa takísa

munnimma míni qiní qímifaqa qáfaa. Miqí qíma-soofaqa misá takísa munnimma marasée ámiqau. ²⁰ Misá takísa munnimma ámufanoo Yísufa mi-munnimmána maraséenoo ámiqi máseenoo aikuqumáseenoo qinau. Maanása yána óori amanée máridanoo fee. Yána áuqu fee miná amana ámeemaanai ákara rínoo máridanoo fee qufaqa misá qiqau. ²¹ Roomma máqanna rakísirafa miná áuqu Sisa miná amana faqa miná áuqu faqa máridanoo. Miqí qufanoo Yísufa qímanniminau. Dóo Sisaana áuqu minásaa ákara rínoo márinara mináindi uqanna máridanoo dóo narí aináina dóo narí ámiaqa amisée quandáfiqa Ánutuna aináina dóo miná faqa narí ámiaqa. ²² Miqí qufaqa misá tautúmaseeqa mi-ufána óosanara randásee quqásee fiqau.

*Kúqiranakiqari findifuanninanara iraqau.
(Mareekoo 12:18-27; Ruka 20:27-40)*

²³ Mi-faasaanná Sadikai ámaana ufa írimarusa aniréeqa Yísuna irámmiriqau. Misá maaqí qímasee qímarusa. Faiqí kúqidanoo sía minakíqari findifidanoo, ákundamásaafanoo dóo minakí taikáidanoo. Sadikai ámaana ufa írimarusa miqíqá márunara maaqí qímasee Yísuna irámmiriqau. ²⁴ Óo maasá uqannífiqara fasiqa. Mooseefa maaqí qímasee faiqíara ákara rinau. Faiqí moó fannoo faiqi sía máqarai kúqinanoo miná ákaqa fannoo miná ánaqa máraannoo. Maraséenoo minásaa faiqi maqasáinafa findifinoo indaarúqaa ákoona qumíasana maraséenoo miná maqa máaqaki fúannoo. Mooseefa miqímmasee maasára ákara rúmaqoona máridanoo anée minára írinqa maasá moo úfa aní qímamianaúra. ²⁵ Faiqí moó fannoo qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée faiqi námu maqasoofanoo indaarúqaafa innooqáfinoo ánaasesaa amundásoofanoo sía faiqi

máqarai kúqináu. Kuqufufanoo miná ánaaqianaafa mi-anaaseená kai kafaá máranáu. ²⁶ Mifá faqa mi-anaaseená maraséenoo síá faiqí máqarai kúqináu. Kuqufufanoo misá nínaaqianaafa mi-anaaseená kai maraséenoo síá faiqí máqarai kúqináu. Miqí kai ínoo fífiufanoo faiqí qísauku dínni aiqáma taikásee dínni óonu qaara maraséenoo mi-anaaseená síá faiqí máqarai kúqíqau. ²⁷ Kúqufanoo mi-anaaseefá faqa kúqináu. ²⁸ Aiqáma fasiqa ánaasee kúqiranakiqari fíndifira aukuaana fíndifífanoo mi-fasiqáusa faqa mi-anaaseefá faqa fíndifínanoo yána ánaaqee máriannoo fee. Qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée mi-anaaseená mároosa máriqau. Yána ánaaqee mi-anaaseefá máriannoo fee.

²⁹ Yísufa mi-ufána iriséenoo níqídanoo qímannimináu. Ínnee Sadikai ámaana ufa írimariasa áaqee máriafanoo. Ínnee óoqeenáa tamummaqarasa ákarakinaa ufa faqa Ánutuna afeeka faqa síá irisáidaqa áaqee máriafanoo. ³⁰ Aiqáma fíndifífanónna áukuana fíndifíqai faiqí afaaqa faqa ánaasee afaaqa faqa taikáannoo aiqámaqara amana mana kai qangiroorá foora kai afeeka márifaranoo. Qangirooqa síá faiqí faqa anaasee faqara foora márifaranoo mookírausa idaaqírausa máridaqa faiqí ánaasee kuqufíqai innaarúnai óorureeqa qangiroorá foora máfiqa síá amana narí maree narí maree ifáranoo.

(Óoqai Abarahaafa faqa Isakeefa faqa Yakooboofa faqa maa-maqánasaa máru kamuqoo Ánutuna ufamau fímarunara Ánutufa naríaraa minamúsara Ánutusée qináu. Minamúsa kuqufíqai fíndifíqai dóo Ánutuna faqa innaarúnai óoru máriqau. Innaarúnai Ánutuna faqa kísaaqasaa márikufanoo Ánutuna tamummáqara fasiqa moó fannoo Ánutuna ufa minamúsara quná iriséenoo ákara rínoo qináu. Qinée minamúsa Ánutusa máridaqqe qináu.)

³¹ Yísufa mi-tamummaqarána áufakiana iriséenoo Sadikai ámaana ufa qímariasa kaifáa maaqí qímaseenoo qímanniminoo qinau. Ínnee áaqamasee kúqiranakiqari sía fíndifiraree qiasa. Minára Ánutufa ínni qímannimiqoona sía fee ínnee mi-akarána ásaana rída fee. ³² Mifá kuqufusá fíndifi miná faqa márianara maaqí qinau. Qinée Abarahaana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa misá Ánutusa qinée márunausa márídaqa. Ánutufa sía óoqai misá maaqóo máru kamuqoo misá Ánutusa máriafannaqee qinau. Óoqai kuqufusá dóo fíndifíqa Ánutuna faqa maqee márianara mi-ufana misá Ánutusa márunausa márídaqee qinau. Minára Abarahaana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa sía misára kúqíqa máriaafoo qiaqa. Káqi Ánutuna faqa innaarúnai márídammiafoo qiaqa. Ánutufa sía kúqirausa Ánutufa márídanoo. Káqi máriasa misá Ánutufa márídanoo. Ínnee minára sía fee ásaana rúmasee írída fee.

³³ Minára faiqí moómoosa iriséeqa mi-ufánara ánoona ufa fee qímasoofanoo náaquqanau.

*Aiqáma sándufakiqari úriqarara sándufa kooroo inau.
(Mareekoo 12:28-34; Ruka 10:25-28)*

³⁴ Yísufa Sadikai ámaana ufa írimarusa ufa arusoofaqa Farisai ámaana ufa írimarusa minára iriséeqa minára ufa súquseeqa aniréeqa Yísuna irámmiriane qiqau. ³⁵ Misákiqari sándufa óosana írimaru fasiqafa aniréenoo Yísuna amanammásee qáfaanee qímasee ufa quqánau. ³⁶ Faiqí uqannífiqee maríanna fasiqafa, Mooseena sánd-ufa óosana óosana márídanoo. Nána sándufafée aiqáma sándufa narusée úrinaaqaránoo márídanoo fee.

³⁷ Yísufa iriséenoo qinau. Úriqarara ufa maaqám-minoo márídanoo. Ínni faakána Ánutufa ínnee minára ínneeqa nímuqusa nimana irirana múdukannoo minára

nídinaqa minára ruaqa. ³⁸ Mi-ufáfa aiqámufausa úri-naaqránoo máridanoo. ³⁹ Miná ánaaqiana miná fooqáafa maaqímminoo máridanoo. Ínnee ínneeqa nipatasaa ámiqimmásee rakísidaqa rímariafanoo dóo ínnee miqí kai íqa niqoónausara faqa rakísidaqa ruaqanani. ⁴⁰ Mi-ufaqaandásaa aiqáma ufa óosana óosana mi-qandásaa mundídanoo. Óoqai Mooseena sándufa faqa Ánutuna tamummáqarausa ufa faqa mi-qandásaa faakána fooqáafa máridanoo mi-qandásaa mundínoo máridanoo.

*Ásauku mundírafa Dafidina áti márunara qímannimínau.
(Mareekoo 12:35-37; Ruka 20:41-44)*

⁴¹ Farisai ámaana ufa írimarusa miqóo súqiqa máru-fanoo, Yísufa misá níkiaaqa maa-ufána qínau. ⁴² Óoqai ásauku mundíranara ínnee minára nánee fee qída fee. Yána áti fee qídee. Miqí qímasoofaqa misá qíqau. ⁴³ Dafidina áti fee qídaqa qufanoo Yísufa iriséenoo quandáfinoo misá qímanniminoon qínau. Ínnee kúqaa Dafidinara Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qímariafanoo Ánutuna maraquna fannoo Dafidina áakufufanoo maaqí qímasee ákara rinau.

⁴⁴ Ánutufa maaqí qímasee qiní karaambáiqua qímaminau. Anée qiní Ánutusa qísauku uqannai qiní daaqá óoqumarifi márinaqa qinée aní namuqáauqa náru taikáseeqa aní áramandunna quqásaanana mária. Miqí qímasee Dafidifa ákara rinau.

⁴⁵ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo kaifáa maaqí qímasee irámmirínau, Dafidifa Ánutuna ásauku mundíranara qiní karaambáiqua fee qunára náqimmásee ásauku mundírafa moodáanaki Dafidina karaambáiqua faqa miná áti faqa máriannoo. Dafidifa andeeqáidanoo fee ínnee fee andeeqáidaqee aiqámaqara ínnee andeeqáidee. ⁴⁶ Yísufa mi-ufána qímannimufaqa sía mi-ufána áti ráqeeqee narí

qímamiqau. Miqóoqari nisaurúsee sía kaifáa moo úfa Yísunara irámmiriqau.

23

Mooseena sándufa akoofásauqa mandóosanara eeráiriaqee qinau.

(Mareekoo 12:38-39; Ruka 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Miqí qukári Yísufa narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee moómoo faqa maaqí qímasee qímanniminau. ²⁻³ Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa qímannimiranara qutáaqamánmaqaraura márida. Ínnee minára misá ufa ámiqimandee iriséeqa mi-maú kai andeeqásee fídaqa misá iandée kai sía iaqa. Misá nóoqiari faiqí ánaasee aaná quqannífiqaidaqa quandáfi moomáu fímariana mi-maú ínnee sía fuaqa. ⁴ Farisai ámaana ufa qímarisa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa misá amusúfa moómoo firaa qumaarara fooqíara árapeeda aruéeqeenoo faiqí ánaasee nímidanoo náriara sía káqikaqóo nári nísauku amukannoo dadaaqídaqa misá iandée ínnee sía miqí iaqa.

(Mi-aukuanná Isaraee máqannaasa Mooseena sándufamau fídaqa qísaaqamara foora ususéeqa minakí Mooseena sándufa papiqasáa ákara rúmasee úmmaururara foora ususée nuaqée ímariqau. Náriqa qamunna áti-saa faqa fáakasaa peepéenaana áuquandee másee usúqiraura nímariqau. Káqiqeesa faqa aiqámausa faqa miqí-mandee nímariqau. Farisai ámaana ufa qímarusa firatiá áuqusee qíqafaaqee qímasee qísaaqamasaa faqa qamunnasaa faqa firatiá áuqu úqiraura nímariqau. Miqí marúnara Yísufa maaqí qímasee níqinoo qinau.)

⁵ Misá faiqí aiqámausa nífusaa aiqáma ainaina áuqaidanoo fífau tasimiramándaida áuqaidaqa.

Qísaaqama firaana ususée Mooseena sándufa ákara minakí usuqírausa nídaqa qamunna kísaaqamáseeqa faiqí nífusaa tasimiramándaida fídaqa. ⁶ Faiqí qoomáqa sakasée náidaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa misá ámiqira qóo kai óoqu marifídaqa náidaqa. Amaana máqaki faqa ámiqira qóo kai faiqí nífusaa óoqu márídaqa faiqí ánaasee qíqafaaqee qímasee miqímmidaqa. ⁷ Faiqí ánaasee súqidaqa makéeti marúnakina narí ánufaqa uqéera qáfeeqa, Óo maasá faiqí firaafá anée fee ánidanee miqí qufanoo narí fífau sumoo súmmidanoo. Misá aatáta fídaqa maqúsa máqusa nímarufaqa faiqí misá níndafeeqa, óo maasá ufasaa rakísirafa misá miqí qunára káaqa nídufaqa asasámmidaqa. Misá iandée ínnee sía miqí iaqa. ⁸ Faiqí ánaasee ínniara maasá uqannífiqara fasiqa fee qífaqa qáoo qímasee qiaqa. Ínnisaimbaqa amanamana kái márídee qiaqa óoreeqárausa níkaqaafasaa kai márídee qiaqa. Ánutufa kai ínnisaimbaqa uqannífiqara fasiqa márídanoo fee qiaqa. ⁹ Miqí kai íqa sía maqásaaqaraasara qíkoo fee qímasee nímandaaqa. Innaarúnai Ánutunara ínnisaimbaqa aiqámausa qíkoo fée kai qiaqa. Miqíqa ínnee amanaiká kaimmifáranoo. ¹⁰ Ínni saimbaqaki sía moonára karaambáiqee qiaqa minára minnísaaqa. Ínni karaambáiqe moodáa Ánutuna ásauku mundírafa mifá kai márídanoo. ¹¹ Moó fannoo ínniki úriqararafa márínafa narí kai eedóo qímaseenoo misá dadaaqíra aináinira fasiqa máríannoo. ¹² Faiqí ánaasee náriara úriqararausee qímariasa Ánutufa misá farindámaki sáamuriqa nisauríranaki quqáannoo. Faiqí ánaasee naríara óorudupirausee qímariasa misá faakánaikamannimaqaannoo.

Mooseena sándufa akoofásauqa aaraikíra ufa óosanara

níqinau.

(Mareekoo 12:40; Ruka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ Yísufa kaifáa misá qímanniminoo qinau. Ínnee Fari-sai ámaana ufa qímariasa faqa ínnee Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ínni nárirafa firaafá márínara qinée óonumafi íríqa qimudáoo qídaqa. Ínnee faiqí amaana ufa qímannimisaidaqa maqándanai ínneeqa káqi úmmuari máriasa. Faiqí ánaasee akaqáusa innaarúna ququsaki kéeqarariafaqa ínnee rafáaqafunnimaqaida ínnee faqa sía keeqéefaranoo. ¹⁴ (-)

¹⁵ Ínni nárirana firaafá márínara minára qinée firaaqóo qimudáoo qídaqa. Ínnee amaana úfa qímannimisaidaqa maqándanai mandáinaina óosana óosana máree maríana. Ínnee mandóosana máree maríasa. Ínnee maqúsa máqusa faiqíara randáidaqa ínni ufa íríaqaainnana miná paqúrimásee ínneeqa ufa óosana qímamisaifanoo írinoo mi-fasiqána mandóosana ínni mandóosana úraqaranoo márídanoo.

¹⁶ Nífu dimbárausa maasá aaná quqannífiqee márúnau-see qímasee ínnee faqa nífu dimbárausa kai máríafanoo. Ínni nárirana firaafá márínara ínniara firaaqóo qimudáoo qídaqa. Ínnee maaqí qímasee áaqamásee qímariasa. Faiqí moó fannoo narí amana Yeerusaree ámaana máqasaa qímasee aqíqámasee moo áinaina áuqararee qínafa mifá fífau ufa fee qímasee, síamma áuqaannoo. Ínnee minára áaqee máríafanoo. Faiqí moó fannoo narí amana amaana máqaki kóora márínanaki aqíqámasee moo áinaina áuqararee qínafa kóora úriqarara ainaina márifaqee qímasee káqi áuqaannoo, sía minnísaannoo. Minára faqa ínnee áaqee foo qímariasa. ¹⁷ Ínnee nífu qimbárausa márídaqa fúrufari máríafanoo. Ínnee amaana máqakinaa kóorara úriqarara ainainee qímariafa áaqee

máriafanoo. Kóora fee amaana máqa fee úriqararafa márídanoo fee. Amaana maqa náaquqara amaana máqa márínara fífau kóora minakí márifa náaquqarafa márídanoo. Anée amaana máqasaa qímasee aneenná amana aqiqáinafa káqi áuqa náaquqarafa amaana máqa márídanoo. ¹⁸ Ínnee kaifáa maaqí qímasee áaqamásee qímariasa. Faiqí moó fannoo amaana máqakinaa qaindásaa qímasee narí amana aqiqámasee moo áinainara áuqararee qínafa káqi fífau dapi qaindá fee qímasee sía áuqaannoo. Faiqí moó fannoo amaana máqakinaa qaindásaa quqéemarinanaki narí amana aqiqámasee moo áinaina áuqararee qínafa kúqaa mi-ainainná áuqaannoo. Ínnee miqí qídaqa áaqee máriafanoo. ¹⁹ Ínnee nífu dimbárausa náaqoo nífu fúrufarirausa miqí qímariafanoo. Qiní ufa íríaqa. Nána ainainee úriqararafa márídanoo fee qaindá fee minásaa Ánutuna ámianinna ainaina quqéemaria fee úriqararafa márídanoo fee. Ínnee qaindásaa Ánutuna ámida quqée marí ainainara úriqarara fee qímariana áaqee máriafanoo. Qaindá náaquqara ainaina márínara minásaa quqée marí ainainafa faqa náaquqaidanoo. Minára qaindá úriqararafa márídanoo. Anée amaana máqakinaa qáindasaa aneenná amana aqiqámasee moo áinaina áuqararee qínanoo mifá kúqaa aní afaaqa rumbásaannoo. Ínnee áaqaida sía rumbáidanoo fee qímariafanoo. ²⁰ Faiqí moó fannoo amaana máqakinaa qáindasaa narí amana aqiqáinafa sía fífau qaindára kai qídanoo. Aiqáma ainaina qaindásaa márinnanara faqa minára faqa qídanoo. ²¹ Faiqí moó fannoo Yeerusaree amaana máqaki narí amana aqiqáinafa sía fífau amaana máqara kaifáu qídanooofau. Mi-amaana maqánaki márifa Ánutunara faqa qídanoo. ²² Faiqí moó fannoo innaarúnai narí amana aqiqéemarinafa sía innaarúnaira kai qídanoo. Ánutuna

maqusa máridanoo. Miqóo Ánutufa karaambáiqá qaarí ufíqiraqoo óoqu marifi máridanoo náaquqara maqusa máridanoo, sía fífau maqusa Ánutufa narí mári maqusafa máridanoo.

²³ Ínnee Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa ínni Ánutufa nárirana firaanára qinée qimudáoo qímannimaqaidaqa. Ínnee faiqí ánaasee uqannífiqaidaqa kafáa quandáfi maqándanai máreemariasa. Ínnee ínneeqa qáfuqakinaana óosana óosana adiafaaira ainaina, káqikaa fífau ainaina maqee maqee raíneeqee áti Ánutuna ámimariasa, ínnee mi-kaqikaa ainainnára fífau múnari mínarida, firaa ainaina Mooseena sándufakinaa ánoona ainaina ínnee minnísaidaqa. Andeeqára óosanara faqa faiqí ánaaseera nímudao qíra óosana faqa ánoona ufa kai qíra óosana faqa mi-firaa akooqooqaraa ainainnána ínnee minnísaidaqa. Ínnee mi-firaa ainainnatia námufaqa íaqaana, káqikaa ainaina námufaqa íaqaana. ²⁴ Ínnee nífu dimbárausa nísauku qumáree aaná uqannífiqaidee qímariasa, ínnee faqa nífu dimbárausa máriafanoo. Ínnee káqikaa fífau ainainara fífau múnari mínaridaqa nammariki núnuka fooqáafa márifaqa náandoo qímasee mara áquseeqa kaifáa quandáfifaqa firaa ainaina akooqóo ainaina qóosara foora firaa aandau tia sía írirai káqi nambíqee máriasa.

²⁵ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ínni Ánutuna nárirana firaafá márifaqa minára qinée ínniara qimudáoo qídaqa. Inní márirana káfara foora máridanoo, ínnee káfara foora adisáa kai findaukárausa aunduráki madaapeé úsirausa máriafanoo. Ínnee faiqí náriranannai misá aináina máree márifaano. Ínnee ínneeqa fanandíranannai minánai ínneeqara káaqa moómoo ainaina afaqá úsimária-

nara ínni naunduráki madaapeé úsirausa máriafanoo. ²⁶ Farisai ámaana ufa qímariasa nífu dimbárausa kai máriafanoo. Ínnee náaree káafa aunduráira foora findaukámasee máriaqaana. Miqí qímasaifaqau aiqáma káafa aundurá faqa adisáa faqa findaukárausa máriaqaana. Ínnee sía miqíafaqa.

²⁷ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ínni nárirana firaafá máriafaqa qinée ínniara qimudáoo qídaqa. Ínnee faiqí madikará fooqáana máriafanoo aunírira saqariara fooqáana apatasáa ámiqira qumisa akusaafaqá faiqí misá miná qáfamásee bóo ámiqira fee qídaqa. Ínnee miqí máriafanoo faiqí nífusaa ámiqirause máriafanoo ínni naundurá madikakí faiqí putaaínoo nímudaani fannoo mandáikinoo máridanoo, kudi makírana óosana óosana ínniki máridanoo. ²⁸ Ínnee miqírausa máriafaqa faiqí ínni níqafamásee maasáuqa andeeqárausa máridammiafoo qídaqa ínneeqa naundurái sía qáfee máriafanoo, naunduráki putaaínoo máridanoo, maqándanai máree maría óosana faqa ufa rukíarana óosana faqa dóo áfai ráqaramminoo máridanoo.

Mooseena sándufa akoofásauqa náruaninnanara koorooinau.

(Ruka 11:47-51)

²⁹ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa papiqa ákara rímariasa faqa ínni nárirana firaafá máridanoo minára qinée ínniara qimudáoo qídaqa. Ínni nikeekú nikaakú nísaifaqausa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa narusée níkundaqau. Kaifáa ínnee misá faiqi námu quandáfi-faqa misá madikámaqoosa rukíseeqa qumisá qumáree saqárisaa fee óonisaa fee maqee maqee akusée ámiqimariafanoo. Ínnee ákidaqa maaqí qímasee qímariafanoo.

³⁰ Maasá qiikeekú qikaakú máru aukwana máridaqau sía

maasá tamummáqara fasiqa náruafanaiqini misá fidíka sía máriqini. ³¹ Óo ínnee miqí qídaqa ínneeqa ní-keekú nikaakú Ánutuna tamummáqara faiqi náriusa misá faiqinámu máridee qímariafanoo. ³² Dóo amaná, ínneeqa níkeekú nikaakú naanna raaqanáni. Misá mároo mandáinaina ínnee firaanáikammásaaqanáni. ³³ Ínnee sakáni faiqi námu máriafanoo ukadiqa faiqi námu máriafanoo Ánutufa ínni idáki áqiraree qinoo. Ínnee náqi fee másee umbáqaki fifáree. Sía amana miqífaranoo. ³⁴⁻³⁵ Yísufa kafáa Farisai ámaana ufa qímarusa qímaniminau. Qinée tamummáqara fásiquaqa faqa Ánutuna ufa írimariasa faqa Ánutuna ufa uqannífiqemariasa faqa qinée márunnannai máriasa ínnee iannai niqqaanúra. Ínnee misá níndafamáseeqa akaqáusa aunírira saqarisaa náriifaranoo. Akaqáusa ínnee ínni amaana máqaki rái-tasaa qáinna atekásaida rumbéeqoo sámunnannai ní-taufakaaqá náriísaifanoo fidíka radíqinoo qúmuannoo. Akaqáusa maqúsa maqusa nífaqasaifaqa sandéefaranoo misá fidíka faqa ínni níkeekú nikaakú nárusa misá fidíka faqa ínniki márianifeera, óoqai indaarú Abeerana fidíka fífau káqinni adíanau. Miqóoqari ánidanoo moó-moosa fidíka fífauusaqa adíanoo aní ifanoo Seekariaafa Barakiana ámaaku Yeerusaree ámaana máqaki Ánutuna náaquqara oosirana dínni márufanoo dínni qaindá márufanoo, mi-qambaanná fífau arusoofanoo kúqinau. Mikamusaqá fidíka moómoo fífau adíanoo máridanoo. ³⁶ Mifidikáfa ínniki kai máriannoo ínni níkeekú nikaakú ní-saifaqausa misá máru kamuqoo numóo fífau faiqí náriu númoofa ínnee maa-kamu saqá máriasaki mi-numoofá ínniki qumaara rámafuannoo.

*Yísufa Yeerusaree máqannaasara ámuqusímarinau.
(Ruka 13:34-35)*

³⁷ Óo Yeerusaree Yeerusaree firaa maqusa aníki mári-asa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa nárusa mári-afanoo. Ánutufa faiqí faiqi niqiqoosa óoni sáamu nári-marusa. Moómoo kari sía ásaanarida qinée kookooráa-nara fooqíara qíqoosa qairísee Yeerusareenni faiqi námu máfi sákaanee rúnaqa misá rukíee máriasa. ³⁸ Dóo miná ákiaqara kásooqaqee ínniqa maqusa faqa amaana máqa faqa sía faiqí mári maqa maaqafa naakundú maqa maaqafa máriannoo. ³⁹ Ínnee qiní ufa íriaqa. Dóo sía kafáa qiní qíqafeefaranoo. Ínnee náaru kásooqaqee qiníara, Óo ámiqirafa Ánutunakinaafa maasáki qúmidanoo fee qifaranoo. Mi-aukuanná kai kafáa ínnee qiní qíqafeefaranoo.

24

Yísufa Yeerusaree ámaana maqa rapée íaninnanara qímanniminau.

(Mareekoo 13:1-2; Ruka 21:5-6)

¹ Yísufa Yeerusareenni náaquqara amaana maqakiqari ráudamáku fanoo moosáa fímarufaqa miná faiqi námu Yeerusaree ámaana maqa óoni maqa minakínaa ámiqira usakara usakáqoona óosana óosana uqafíqee máriqau.

² Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo qímanniminau. Ínnee maa-oonínannai afeeka usakara usakáqoona qá-faidee, ínnee qiní ufa íriaqa. Káqikaaqoo sía uqanna maa-ooniuqá áaku aaku írafa maqee márindee íannoo sía moodáa káqi máriannoo aiqáma qumbaquí áquseefaranoo. Miqí qímasee quqásee moosáa nífiqee finau.

Kásooqaqee kambíqaaninna deedeepa óosanara qímanniminau.

(Mareekoo 13:3-13; Ruka 21:7-19)

³ Yísufa Oorifa áaqanasaa óoru óoqu márifufaqa miná faiqi námu óorureeqa naríaraa márufaqa óoru írám-miriqau. Anée fáasai amaana máqara qíannana yáiree

fee miqíannoo fee. Maasá anée qúmira aukuana nána ainainee qáfamásee fee óo Yísufa qúmira aukuana dóo adeedí réenoo fee qianáuree. Maasá maa-aukuanná náqi fee ínaqee maasá miqóo qáfee fee máa márúnna aukuanáfa taikáannoo fee qianáuree.

⁴⁻⁵ Yísufa iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee rufíaaqa moó fannoo únna ufa ínni qímannimisee káqi runna mara quqáani. Moómoosa aniréeqa únna qímasee maasá ásauku mundírausa máridee qifáranoo. Faiqí ánaasee moómoosa misá ufa iriséeqa eedóo qímaseeqa fífaqa rarisámeeqee káqitinai ubeekeefáranoo. ⁶ Ínnee níanaindaraa rakira ufa írifaranoo adeedí ráinnaqoo rákirana tutuqírana ínnee írifaranoo. Mi-ufána iriséeqa síamma qiníara qúmira aukuana dóo áiqarée foo qiaqa. Rákirafa kúqaa maqúsa maqusa kambíaanifeera qídaqa. Maa-marira aukuanáfa sía dauní taikáannoo káqikaaqóo kísaaqasaa máriannoo. ⁷ Maqúsa maqusa firaa maqusa faqa káqikaa maqusa faqa fíndifinaqa narári narári ifaránoo. Maqúsa maqúsa aandaróo nárúannoo maqúsa maqúsa maqá kásiannoo. ⁸ Mi-ainaináusa mandáukuana óorisaa kai máriannoo kásooqaqee firaafá máriannoo.

⁹ Miná ánaaqiana faiqí ánaasee maqúsa maqúsa ínniara Yísuna faiqi námu fee qímasaida fídiaqaamannimaqee-faranoo. Aiqáma maa-maqa maaqánaki máriasa ínni nídafirana nimisée ínni kuqánnarifaranoo. ¹⁰ Moómoosa miná qáfamásee rufíasee qiní Yísusaki máriasa quqásee minníseefaranoo. Moómoosa narí ueeqée narí ueeqée qifáranoo narí ákooqee narí ákooqee ifáranoo. ¹¹ Faiqí moómoo misá naríara Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qímariasa misá fíndifíqa faiqí ánaasee qumáreeqee káqitinai ubeekeefaranoo. ¹² Aiqáma ainaina qúmuarirana óosana óosana dedéepirana óosana óosana kambíqafi-

noo qumbiqéeno maqa máaqa amana kai máriannoo. Miqí kai inoo moómoosa naríara naríara ámuqusirana minníseeqa quandáfinaqa nari ueeqée narí ueeqée ifáranoo. ¹³ Yáfa uqannee narí ákoona faiqi uqanna mi-manda aukuaná aiqáma ainaina kambíqainanaki fínnaaqara máseenoo fífi ínanoo taikára kooqi uqanna raqúramisáinafa miná ákoofa Ánutufa qumáreeqeenoo asumu mári-ranaki quqáannoo. ¹⁴ Maa-amiqira fasaasa ufána qiní innaarúna ququsa ufa maqúsa maqusa faiqí ánaasee aiqáma qímannimisaiifaqa misá aiqáma irisáifanoo mi-kamúqoo taikára aukuaana ániannoo.

Káaqa fídiaqaa ímari mandá ainainara Yeerusaree ámaana máqaki kambíqaaninnanara aaquqímannimaqanau.

(Mareekoo 13:14-23; Ruka 21:20-24)

¹⁵⁻¹⁶ Misá káaqa fídiaqaa ímaria mandá ainaina qumáreeqeeqa Yeerusaree náaquqara amaana maqakina quqásaiifaqa Ánutuna tamummáqara fasiqa áuqu Danieerafa mifá minára ákara rinau. Ínnee miná ásaana rúmasee ámiqimmásee íriaqa. Misá mi-mandainainná quqásaiifaqa ínnee Yuda máqa máqaki máriasa quqásee sandámaqaraasamásee áaqana aaqana daráaniaqa. ¹⁷ Faiqí maqúsasaa máriasa sía nári máqaki kéeqafinaqa nári aináina máreefaranoo náriara kai quqásee sandéefaranoo. ¹⁸ Áfuqaki máriasa sía nári uqáinara randásee máraaqa. Káqi quqásee sandáaqa. ¹⁹ Nímuaqu uqáfaqaa anaaseeuqa faiqi ánaaqi faqaasa faqa misá mi-aukuanná mandáikammifáranoo. Náqimmasee ámiqimmásee sandéefaree. ²⁰ Ínnee maaqí qímasee innaaru qiaqa. Óo Ánutufa sía mi-sandara aukuanáfa amaanasáa kambíqaani. Aaku ákuana faqa sía kambíqaani. ²¹ Yísufa mi-aukuannára qímannimino qinau. Mi-manda aukuanáfa áninna aukuaana aupúrarana

ínaakufa kambíqaannoo. Óoqai aupúrara aukuana faqa kásooqaqee aupúrara aukuana faqa sía mi-manda aupurarána amana máriannoo, óoreeqánoo máriannoo mifá úriqaránoo firaaqóo rafáaqafusee máriannoo.

²² Dóo Ánutufa mi-manda aupurara aukuanná dóo qúsa máriannoo fee qinau. Sía qusáikinanoo faiqí ánaasee sía amana káqi márifara, aiqáma kúqifara. Ánutufa narí qútaaqamaqoosara narí ufamau fímariasara írinoo, misá sía kúquaqeera qúsa kamu rámannisaannoo.

²³ Mi-aukuanná faiqí moó fannoo ínniara maí qáfaaqa Ánutuna ásauku mundírafa miqínni mari mirínni mari fee qínana síamma íriaqa, miná únnaqiannoo. ²⁴ Mi-aukuanná únna nísauku mundiraua faqa únnaqi maría tamummaqira fasiqausa faqa moómoo kambíqeefaranoo. Misáuqaindi áninna aukuana misá qaini qáiniqira ainaina mookíra ainaina náaquqara ainaina áuqamásee uqan-nífiqasainaqá Ánutuna qutáaqamásee miná ufamáu fímariasa níkaru qímasaana qiníndi kiaqeera miqífara-noo. ²⁵ Yísufa mi-aukuannára mi-unna fasiqúsara maaqí qímasee narí faiqi námu qímanniminau. Ínnee mi-aukuannára óonumafi íriaqa, eeráiriaqa rufíaaqa. Dóo maqee kámu dóo kooroománnimaqaunnana íriaqa.

²⁶ Faiqí moó fannoo maaqí qímaseenoo aní qímaminoo. Ásauku mundírafa aadána máqusa máridanoo, qínana síamma óonu qáfaaqa mínnimasaaqa, únna qídanoo. Faiqí moó fannoo ásauku mundírafa maaqóo kukéeqanoo mári ifoo qínana sía uqanna óonu qáfa. Anée minára únna qiifoo qia. ²⁷ Qinée faiqí nímaaku sía kukéeqasee qúmuanaura. Aakuasára foora aiqámai innaarúfa rakéemáma-ree fífaininanoo qinée faiqí nímaaku miqírafa tautúmásee kaifáa qúmuanaura, aiqáma qíqafaaqeera.

²⁸ Aandáu kúqinoo máridanoo áfundifaqa meemóonauqa sía minníseefara kúqaa uqanna dauní

uqanna qumuréeqa mi-aandaúna náidaqa.

(Qiní ufa írimariasa máqusa maqusa yátinai fee mári-faree sía qiníara randéefaranoo. Qinée qúmidaqa misá márifandinaqoo qeeqá kai irisée tautumasee akooqóo qumurée misá uqéeraanaura.)

Faiqí nímaaku innaarúnaindari qúmuaninnanara qiman-niminau.

(Mareekoo 13:24-27; Ruka 21:25-28)

²⁹ Nimoosau maasáu ira áukuana mi-aukuanná taikásainanoo súani qimbáfinanoo asukuna áruannoo. Quqoona faqa asukuna aruamaqáannoo. Fásau aiqáma innaarúnaindari kakasámmifaranoo. Fásau faqa quqoona faqa máruqoo óoqeenáa márirafa rapikamáfuanoo. ³⁰ Mi-kamú qóo qinée qúmuanna kari innaarúnai moo kíra ainaina uqannífiqara ainaina quqásaanaqa miná náaree qáfai faqa qúmuanaura. Faiqí ánaasee aiqáma maqásaa fasiqa anaasee aiqáma qáfamáseeqa nisaurúsee ikífaafau qímarifaranoo. Mi-karí qinée asuruki qeeqá káaqa qárananamu faqa qeeqá afeeka firaaná faqa qúmuanqa faiqí ánaasee maqúsa maqusa aiqáma qiní qíqafamásee qiníara rufíasee ikíraqeefaranoo. ³¹ Mi-karí qinée ukeena firaa qóo fuaqánaqa qiní qangiroouqa daráanifara, aiqáma maa-maqa maaqána afaaqasása qiní qíku qísauku qinée qutáaqama nímaqaafanausa súqeeqeeqa moodáa saqa qinée márianannai súqu quqéefaranoo.

Saqári amanee ámmuni quandára ufa.

(Mareekoo 13:28-31; Ruka 21:29-33)

³² Yísufa kaifáa minára qímanniminoo qinau. Ín-nee faafísa ámmuni márina qáfaaqa sía káqinni ámmu-nidanoo, narí áukuana nárana áukuana ámmunidanoo. ³³ Aiqáma ainaina qinée qímannimiqaunandee faafísa fooqáafa aiqáma ainaina kambíqainaqa dóo qinée kaifáa

qúmira áukuana adeedí áfaisaammifoo qiaqa. ³⁴ Maqee mária fasiqa anaaseesá akaqáusa káqi márídaqa aiqáma ainaina qinéé qímannimíafannandée kai ínoo kambíqaannoo. ³⁵ Innaarúna faqa innaarúnakinaa ainaina faqa maqá faqa maqásaaqaraa ainaina faqa aiqáma taikáfuannoo. Qíní dóokinaafa sía taikárana amana náaru náaru ánoona uqanna máriannoo miqí kaimminoo máriannoo.

*Sía moó fannoo mifá qúmuaninna faasaanara íridanoo.
(Mareekoo 13:32-37; Ruka 17:26-30, 34-36)*

³⁶ Qinéé qúmira áukuaneé qinéé qúmira fáasaanee sía uqanna faiqí moó fannoo írimariafanoo. Innaarúnai qangiroouqa faqa Ánutuna ámaaku qinéé faqa síamma íridaqa, qíní qíkoofa narí kaimma qinéé qúmira aukuanara íridanoo. ³⁷ Qinéé faiqí nímaaku qúmira aukuana Nooana áukuana fooqáasa márianaura. ³⁸ Nammári sámu nárúna ataufakaí miná maaríqoo faiqí ánaasee qoomáqandauru úqi máríqau. Miqída faiqí ánaasee narámundée narámundée idá máríqau. Misá miqímmámaree fubaqa Nooana firaa sipaki kéeqeemaru faasaana misá miqíkaimmímaríqau. ³⁹ Misá mána mána ídaqa ámiqi ámiqidaqa márufanoo nammári radíqinoo óoqi misá fatíkaneenoo óoqufinau. Qinéé qúmuanna aukuana miqímmifáranoo. Mána mána ímarifaqa káqi qinéé tautúmánnimaqaanura. ⁴⁰ Mi-karí moodáa afuqáki qaara fasiqa aináinímarifaranoo qinéé tautúmánnimaqasee moó qumáree innaarúnai óoru fúanaura moó quqásaanáura. ⁴¹ Qaara anaasee saná qaindi rímárfifaqa qinéé tautúmánnimaqasee moó qumáree innaarúnai ooru fúanaura moó quqásaanura. ⁴² Minára qinéé ínni qímannimídaqa. Deedaqída máriaqa. Sía káqi máriaqa. Qinéé ínni karaambáiqá qúmira aukuanara sía írimariafanoo. Minára ínee deedaqiaqéera qídaqa. ⁴³ Úmmuari mari

fasiqafa máaqa kooqi atúaseenoo aináina úmmuaramám-maree fídanoo. Máaqa ákoofa mifá úmmuarira aukuana iriséenoofau rakísini. Sía irisáifanoo tautúmmamaqasee dóo úmmuaramám-maree fífinoo. ⁴⁴Ínnee minára iriséeqa rakísida máriaqa. Ínnee qiníara faiqí nímaaku sía qúmírammifoo qímasee mánoo manaa ímarifaqa qinée tautúmásee qúmuanaura.

Andeeqásee aináinasaa rakísimari fasiqanara quandára ufa.

(Ruka 12:41-48)

⁴⁵ Aináini máriasasaa rakísirafa ámiqira fasiqa óosana maaqímminoo máridanoo. Miná firaafá minára qinoo. Anée qiní aináinira faiqiuqasaa rakísida nárana ainaina andeeqásee ámiqimmásee nimisée rakísi márinaqa qinée moosáa fuanáura. ⁴⁶Mi-ainainira fasiqásasaa rakísirafa narí firaaná ufamau andeeqásee fímarinanoo miná firaafá aní páqurinanoo sía miná áfusaa asaurúanoo asasiannoo. ⁴⁷Íriaqa qinée ánoona qímamidaqa mi-fasiqána firaafá miná andeeqárana qáfamáseenoo, narí aiqáma ainainasaa rakísira saika miná ámiannoo. ⁴⁸⁻⁴⁹Aináini máriasasaa rakísirafa moo mánda fasiqa narí firaafá moosáa fínanoo mifá minára sía dauní ánianoo fee qímasee narí aináinira faiqí námu sía ámiqimmásee nárana níminoo, misá nárinoo misá kaukaata qímannimaqaidanoo quandáfinanoo naríaraa qoomáqanduguseenoo faiqí akaqáusa náaramáseenoo misáuqa faqa námafinoo afeeka nammari moómoo misá saimbaqa námafidanoo fúrufaramma qáfeenoo. ⁵⁰Miqí márinnanoo sía rakísi márinna aukuana miná firaafá tautúmmaqaseenoo aniráma qáfeenoo arusée ateehá ateehámma áqusaannoo. ⁵¹Mi-manda ainainira fasiqáfa qaaraikí máriasa námufaqa mandáinainaki máriannoo. Mifá

miqóo misá faqa máridanoo ikífaafau qídaqa nífai riqí-
daqa márifaranoo. Qinée Yísusa qúmira áukuana miqím-
minoo máriannoo. Tautúmánnimaqaanaura.

25

Qísaukuqara taikásee mánaaqauqa misára quandára ufa.

(Yísufa máru aukuana mánaaqau moó amundáraree qímasee káqi áqoonnanaikammáqoo fasiqafa miná áqoonafa narí maqúsai káqi márufanoo mi-fasiqáfa narí akoona maqúsai naríara máaqa usaká taikáseenoo narí áqoonnana maqúsai tautúmánnimaqararee qímasee óonureenoo narí ánaaqau áfiqeenoo dóo narí máaqai áfiqee finau. Misá óosana miqínnoo márúnara Yísufa iriséenoo maa-ufána qímánniminau.)

¹ Qinée qúmuanna aukuana aniráinanoo innaarúna ququsa maaqímminoo máriannoo. Qísaukuqara taikásee mánaaqau máriqau. Misá nári rambi úqirausa maqúsasaa asukuna rakísi márufanoo amundára fasiqau ánuafaqau misá faqa firaa maqaki nárana náani qímasee áfeesímariqau. ²⁻³ Moodáannai qísaukunamu fúrufari marúsa máridaqa nári rambi kái uqusée márida áfeesímariqau. ⁴ Moodáannai qísaukunamu írirana faqaasa rambi faqa minakí adíee maria nammarina faqa uqusée máridaqa áfeesímariqau. ⁵ Amundára fasiqau sía dauní áni marufaqa, áfeesímarufanoo nífuki aunduarúfaqa mandáiki máriqau.

⁶ Eendá ámuqusaikufanoo faiqí moó fannoo fífi qímaseenoo qímánniminau. Dóo amundárafa áni ifoo. ⁷ Dóo deedaqiaqée qufaqa, mi-manaaqáusa fíndifufaqa qóoma quúmbeeqee rambisáa muqúrusoofanoo qanau. ⁸ Rambi nammári síaisa quandáfiqa nammári faqaasara innaaru qiqau. Maasá faqa adía qímia, maasá qóoma qimbáfifaqa nammári sía márifaqa. ⁹ Nammári faqaasa misá qáoo qímasee qiqau. Sía amana ínni adía nímianaura ínni

adía nimiséeqa maasá faqa randáanoora ínnee sandéeqa sutuáqai óonu feefauríaqa. Miqí qufaqa misá eedóo qímasee sutuáqai nammáriara fiqau. ¹⁰ Misá fufanoo amundára fasiqa írirana faqaasa máruqoo aniréenoo ái misá nífiqeenoo firaa maqáki kéeqaquau. Kéeqafufaqa misá kooqí ititáseeqa nárana néemariqau.

¹¹ Néemarufaqa fúrufari maru manaaqausa aniréeqa náaraqau. Óo karaambáiqá kooqí atuásainaqa maasá faqa kéeqafi naanáura. ¹² Miqí qufanoo mifá iriséenoo qímanniminau. Síá qinée ínniara íridaqa ínnee yái máriaasee, dóo sée fuaqa dóo kooqí ititáseeqa. ¹³ Yísufa mánaaqauqa kíkíqa qususéenoo narí faiqi namu qímanniminau. Ínnee síá qinée qúmira aukuanara írimariafanoo síá deedaqifoora. Minára ínni qímannimidaqa ínnee íridaqa qiníara rakísiaqa.

*Qaaramoo ainainira fasiqauqa misá quandára ufa.
(Ruka 19:11-27)*

¹⁴ Mi-ufána taikáseenoo Yísufa innaarúna ququsara moo úfa kíkíqa úsinoo qinau. Innaarúna ququsa maaqímminoo máridanoo. Aináina faqaafa moo átinai fuani qímaseenoo narí aináinira fasiqauqa súquseenoo úfaasu narí aináina faqa maqa máaqa faqa misásaa quqaseenoo rakísiaqee qinau. ¹⁵ Moo fásiqa narí aináinirana amana moodáannai qísauku koondaa amanee firaaná áminau. Moo fásiqa narí aináinirana amana qaaraqánda kóondaa amanee óorudupirana áminau. Moo fásiqa óorudupimasee narí aináinirana amana moodáa koondaa amanee amiséenoo qímanniminau. Ínnee maa-munnimmána qumáreeqa minánnai ínneeqa aináinirana uqéeraaqanani. Kásooqaqee aniráanaqa miná ánoona munnimma faqa miná áti munnimma faqa qímiannee qímasee moo sáa finau. ¹⁶ Moodáannai qísauku

koondaa amanee qumároofa minánnai aiqáma ainainirana nimisáidanoo nímimarufanoo dínni qísauku amanee mi-ainainiránasaa aniranau. Moodáanakikufanoo qísukuqara amanee marasée márínau. ¹⁷ Qaara koondaa amanee mároofa miqí kai ínoo kafáa qaara faqa qaara faqa aniranau. ¹⁸ Moodáa koondaa amanee mároofa mifá síamma aináininau. Mifá madika indufúseenoo munnimma minakí quqásee kukéeqasanau sía furufarianifeera idaaqinóo máríanifeera kukéeqanau.

¹⁹ Náaru kásooqaqee misá rakísirafa aniréenoo náaramáseenoo munnimma óosana óosanara irámmirinau. ²⁰ Moodáannai qísauku koondaa mároofa aniréenoo narí rakísirana maaqí qímasee qímaminau. Óo qiní rakísirafa anée moodáannai qísauku koondaa kai qímunnana. Minánnai aináinammásaunanoo dínni qísauku faqa miná áti munnimma faqa aniraifaqa dóo qísaukuqara anímmamidaqa.

²¹ Miná rakísirafa minára iriséenoo dóo qímaseenoo írínau. Iriséenoo maaqí qímasee narí aináinira fasiqa qímaminau. Óo anée ámiqira fásiqa óori runúseenana aináini máríanafa andeeqára fásiqa uqanna, anée káqikaa ainainasáa faqa andeeqásee rakísimarianafa máríananoo. Minára qinée firaa ainaina aiqáma ainainasáa rakísirana anísaa kai quqánaura. Sía anée káqi aináinira faiqifau márinnandia. Anée qiní faiqiyara foora márinnaranoo. Anée faqa qinée faqa moodáanaki asasírausa máríanaura.

²² Miqí qímasoofanoo qaara koondaa amanee mároofa aniréenoo narí rakísirana maaqí qímasee qímaminau. Óo rakísirafa anée qaara amanee qímunaqa minánnai aináinammásaunanoo qaara faqa qaara fáqaikamáfifaqa, dóo anímmamíqa. ²³ Narí rakísirafa miná ufa iriséenoo qímaminau. Óo anée faqa ámiqira fasiqa óori runúsee aináini máríanafa andeeqára fasiqa uqanna, anée káqikaa

ainainasaa faqa andeeqásee rakísi márianafa máriananoo. Minára qinée firaa ainaina aiqáma ainainasaa rakísirana anísaa kai quqáanaura. Sía anée káqi aináinira fasiqafau márinnandia. Anée qiní faiqiara foora márinnaranoo.

²⁴ Miqí qímasoofanoo moodáa koondaa amanee mároofa aniréenoo narí rakísirana maaqí qímasee qímaminau. Óo rakísirafa qinée aní óosana írídaqa. Káaqa anée munnimmara rímarianaqa qinée qáfamáqaunausa. ²⁵ Qinée aní koondáa amaneennái aináinammásaananoo aní munnimma fúrufariandoo qímasee minára rufíasee madika indufúseeqa minakí quqáqaunanoo máriina dóo miná kai anámiqa.

²⁶ Miná rakísirafa miná ufa iriséenoo raiqásee qímaminau. Anée mandá fasiqa uqanna máriananoo, kudi uqanna árarara márianafa máriananoo. Anée qiníara káaqa munnimmara rímariana fee qínanee. ²⁷ Anée qiní óosana miqínoo márínana anée qiní munnimma náqaa fee ifanee qiní munnimma béenaki quqáaqaana. Anée béenaki quqásainanoofau qiní munnimma faqa áti munnimma faqa márinqau qeeqá marani. Anée madikakí kai ákundoonnanara kudi uqanna máriananoo.

²⁸ Rakísirafa miqí qímaseenoo aináinimaru fasiqa namúsa qímanniminau. Ínnee miná moodáa koondaa amanee maréeqee qísauquqara máreemari fasiqana miná ámiaqa. ²⁹ Moó fannoo aináina uaqée ínnana moó faqa ámifanoo rairaá ínoo máríani. Aináina síainnana sía akaqá ainaina ámifara, minakí óodaa márinnana miná rafía máraifanoo káqi máríani. ³⁰ Dóo maa-manda kudi fasiqána rarisámeeqeenoo mádaanai asukunakí áqusaqa. Mi-asukunánaki márídanoo ikíraqaidanoo áfai riqídanoo máríani.

Taikára faasaana ufa írira faasaana mi-ufána.

³¹ Qinée faiqí nímaaku qúmuanna kari qeeqá rakísira áfeeeka namufaqa qeeqá qangiroo námufaqa maa-maqánasaa qúmuanaura. Qumuréeqa ufaqíra qáari ámiqira qaari ufíqisee éekara ariranasaa óoqu marífínaqa maqásaaqaraasa ufa irisée andeeqánnimaqánaura.

³² Qinée óoqumari fúánaqa maqúsa maqusa aiqáma súqeeqee qeeqá dóorisaa quqásee níndafeeqa qeeqá íriranannai ínni rainánnimaqaanaura. Qinée sipsípasaa rakísirausa fooqáasa márida. Misá sipsípa raíneequee áaduma quqáidaqa mimmí raíneequee áaduma quqáidaqa. Qinée qúmuanna aukuanna qinée miqánaura. ³³ Qinée sipsípa fooqáasa raíneequee qísauku uqannai quqánaura. Mimmí fooqáasa qísaaqai raíneequee quqánaura.

³⁴ Raínannimaqaseeqa qinée firaa karaambaiqa quandáfínaqa qísauku uqannaindaraasa maaqí qímasee qímannimianaura. Qíní qíkoona ámaakummara máriasa ániyaqa aniréeqa áiqarée miná ámiqira ququsaki kéeqafi máriaqa. Óoqai maa-maqa maaqáfa sía márufanoo mi-ququsána ínniara quqáqoofa máridanoo.

³⁵ Qíní dáararoofoqa nárana qímusa máriafanoo. Qíní nammáriara dídimarufaqa nammári qímusa máriafanoo. Qinée ánaamuru fooqáasa máriafana ínnee qíní áqoondikiusa máriafanoo. ³⁶ Qinée káqisamu máriafana ínnee qamunna qímusa máriafanoo. Qinée aurímariafana ínnee anirée qíní qíqafee sukudaakútiqa, qímudáoo qímaqimaqéeusa máriafanoo. Qinée karafúsaki máriafana ínnee qíní úndara aniréeqa áiaaée qímaqimaqóosa máriafanoo. Qinée minára iriséeqa ínniara Ánutuna ámiqira ququsaki fuaqée qídaqa.

³⁷ Míqí qánaqa misá qísauku uqannaindaraasa maaqí qímasee ufa qíní qímaqimifaranoo. Óo karaambáiqa miná anée fee yáiree fee aní áararée márufaquee nárana ámiqiafana. Nammáriara áidufaqa yáiree fee aní ámiqiafana.

Maasá sía aní qáfaqiafana. ³⁸ Yáiree fee anée ánaamuru fooqáafa márunaqee aní áqoondikiqiafana. Yákari fee káqisamu márunaqa qamunna aní ámiafannanara qídanee. ³⁹ Yáiree fee aurímarunaqee maasá ónu aní qáfaqiafana. Yákari fee anée karafúsaki márunaqee maasá ónu aní qáfaqiafana. Anée qínaqa maasá írriaqa. ⁴⁰ Qinée misá ufa iriséeqa quandáfiqa kooroo qíman-nimianauro, máa qiní qíkaqaafasauqa misáki uréeqarusa ínee misá ámiqimmánimaqaidaqa qiní faqa ámiqim-maqimaqee marúsa máriafanoo minára ámiqira ququsaki kéeqaaqeera qímannimidaqa.

⁴¹ Qinée misá qímannimiseeqa quandáfinaqa qísaaqaindaraasa maaqí qímasee qímannianauro. Ínee Ánutuna áqira ufa ínnisaa márisa ínee idáki áqufuaqa. Ánutufa Sadannanara faqa narí mandá qangiroouqa faqa áfaannauqa faqa idá áqufuanifeera áuquqoofa máridanoo náaru náaru qéemari idafa sía qimbémari idafa, ínee minakí áqufuaqa. ⁴² Qiní dáararé márufana náranara qáoo qímasee sía qímusa máriafanoo. Qiní nammáriara dídufaqa qáoo qímasee sía qímusa máriafanoo. ⁴³ Qinée ánaamuru fooqáasa máriafana ínee qiní áqoondikiranara qáoo qusa máriafanoo. Qinée káqisamu máriafana, qáoo qímasee sía qiní qamunandá qímusa máriafanoo. Qinée aurída máriafana ínee sía ónu qiní qíqafuosa máriafanoo.

⁴⁴ Qinée miqí qímasee misá qímannímianaqa misá quandásee maaqí qímasee qiní qímaqimifaranoo. Óo karaambáiqá yákari fee náranara áararanóofée inau nam-máriara áidinóo fee inau. Yáiree fee ánaamuru fooqáafa márunaqee káqi samu márinee inau. Yáiree fee aurímarinee inau. Yáiree fee anée karafúsaki márinee inau. Anée yákari fee miqúnaqee maasá sía ámiqi ámiqiafana. Anée qínaqa maasá írrianauro. ⁴⁵ Qinée misá

ufa iriséeqa maaqí qímasee kooroommásee qímanními-
 anaura. Máa qiní qíkaqaafasauqa misáki uréeqarusa sía
 ínnee ámiqimmannimaqaidaqa qáoo qunára mi-fasannái
 qiní faqa sía ámiqimmaqimaqoonara, qáoo qunára minára
 qinée ínniara idáki fuaqée qídaqa. ⁴⁶ Miqí qímasaina
 misá náaru náaru náriranaki kéeqafina márifaranoo. An-
 deeqée maríasa misá náaru náaru máriranaki kéeqafi
 márifaranoo.

26

Yísuna áriraree qímasee ufa tipúndaaríqau.

(Mareekoo 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoohanee 11:45-53)

¹ Yísufa maa-ufána óosana óosana qímannimi
 taikáseenoo maaqí qímasee narí faiqinámu
 qímannimínau. ² Qaara faasaana taikáinanoo maasá
 Yeerusaree máqusai óoruree áinnaaqarara qóomaqa
 sakasée naanáura. Ánutufa maasá qifaqnáusa qikeekú
 qikaakú Isipa máqa máaqai márufanoo sía nárináu
 áinnaaqaramásee Isipa máqannaasa kai nárináu. Minára
 maasá Yeerusaree máqusai óoruree áfaarurumánaanaura.
 Miqóo faiqí moó fannoo qiní uqeeqáinaqa aunírira
 saqarisaa pirímannoo qiní dárifaranoo. ³ Yísufa mi-
 ufána narí faiqi námu qímannimímarufaqa amaana
 máqasaa rakísimarusa faqa Yuda máqannaai faiqí firaasá
 faqa moo átinaí Kaiafasána máaqaki ufa súqidaqa Yísuna
 árirara ufa súqidaqa qímmiriqau. ⁴ Íreeda qumeé kai Yísuna
 qumáree áriraree qímmirimariqau. ⁵ Maaqóo Yeerusaree
 máqusai áinnaaqara qóomaqa suqá néemarinnana
 qámbara sía Yísuna qumáranaura. Faiqí ánaasee
 moómoo súqiqa máríasa qíqafamáseeqa ufa firaaná
 qídaqa tutu qifoorá.

*Ánaasee moó fannoo Yísuna fadameena adíamaqánau.
(Mareekoo 14:3-9; Yoohanee 12:1-8)*

⁶ Mi-karí Yísufa Beetani máqusai Simoona amaráfa károora árimarufanoo Yísufa taikáisoona miná faqa náidanoo miná máaqaki márínau. ⁷ Máridanoo Yísufa misáúqa faqa nárana néemarufanoo ánaasee moó fannoo mifá máru máqanaki kéeqafinoo firaa munnimma áqimaru fadameena idaaqíra taqukinaana ámiqira áfundimaruna Yísufa nárana née marufanoo ákiaqa ámoon-dunna kaqi adíamaqanau. ⁸ Yísuna faiqi námu miná qáfeeqa tautúfanoo níranaqoofaqa qiqau. Maa-fifau faafau ira anaaseefá náqi fee ifanee fífaunni rairaaínanee. ⁹ Náqi fee ifanee munnimma fáinausa nimiséenana miná ákiaqara firaa munnimma maraséenana kudi fasiqa anaaseeuqa nímiaqaana. ¹⁰ Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo narí faiqi námu qáoo qímannimaqaidanoo qínau. Nánaree mi-anaaseenára qáoo qída fee. Qifaaqa idaaqa uqannámmáqimaqaanifeera adíaqimaqeenoo. ¹¹ Ínniki kudi fasiqa anaaseeuqa náaru náaru márifandia. Ínnee amaná moómoo kari misá ámiqi ámiqifaranoo qinée sía kísaaqasaa ínniki máríanaura, káqikaa qóo fuanáura minára mifá qíní adíaqimaqeenoo. ¹² Qíní qifaaqa madikakí fúaninnanara minára mifá maasá faiqí kúqirana oosana máreenoo qíní qifaaqa kúquaninnanara deedaqídanoo fadaméena adíaqimaqeenoo. ¹³ Mi-anaaseenára Yísufa kaifáa qímannimínau. Náaru náaru maqúsa maqúsa máaqa máaqa máa qinée márúnna kamuoqoqaraa ufa, ámiqira ufa, faiqí ánaasee qímannimidaqa maa-anaaseenára fadaméena adíaqimaqóona sía aunífara miná faqa qímannimifaranoo. Minára faqa qímannimidaqa sía faafaa qiaqa, sía qáoo qiaqa.

Yudasífa munnimmara rúmammareenoo Yísuna uqeeqára-

ree qinau.

(Mareekoo 14:10-11; Ruka 22:3-6)

¹⁴ Yudasi Keerioota máqusaindaraafa, Yísuna faiqi námuki márufa, mi-fasannái amaana máqasaa rakísi márusunnai óorureenoo irámmirinoo qinau. ¹⁵ Ínnee náqi fee mándee feefaurú qímifaqee Yísunara ueeqáanau-ree. Irámmirisooafaqa misá óoni ámiqau. Moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee miqí mándee óoni ámiqau. ¹⁶ Miqóoqari faasaambáasaana Yudasifa Yísuna qumeé misá nísaukuki quqáanifeera apurée márinau. Fíqu fáiqu fídanoo apuranóo nímarinau.

Áinnaaqarara qóomaqa sakasée naqau.

(Mareekoo 14:12-21; Ruka 22:7-14, 21-23; Yoohanee 13:21-30)

¹⁷ Yuda máqannaasa misá aiqáma Yeerusaree máqusai súqumaree Ánutuna qangiroo misá nikeekú nikaakú áinnaaqarara qóomaqa áfaarurumasaida qaaramoó fáasaana mi-feemúna néemariqau. Ooruku síai feemuara fooqána néemariqau. Mi-indaaru faasaanná Yísuna faiqi námu Yísufuqoo aniréeqa irámmiriqau. Yá maqanaki fee maasá Ánutuna qangiroo áinnaaqaróo áfaarurira náranna ooruku síai feemu suqánauree.

¹⁸ Yísufa iriséenoo qímanniminau. Ínnee Yeerusa-ree máqusai óorureeqa muqútinai moo fásiqa óonu paqúrimásee maaqí qímasee qímamiaqa. Ufasaa rakísira fasiqa aní máaqaki áinnaaqarara qóomaqa suqásee náannoo. Narí aukwana adeedíraifanoo aní máaqaki narí faiqinámu faqa nárana naanée qinoo. Miqí qímasee qímamifanoo narí máaqa ínni nímiyani. ¹⁹ Miná faiqi námu iriséeqa miqímmiqau, miqóo óoru qoomáqirara deeda iqau.

²⁰ Mi-eendánaki Yísufa faqa narí faiqi namufaqa mi-maqánaki óoqu márifufaqa eendáki nárana néemariqau.

²¹ Misá néemarufanoo Yísufa maaqí qímasee qímannim-inau. Qinée ánoona ufa ínni qímannimidaqa ínnikiqari faiqí moó fannoo qíní ueeqáaninafa márídanoo.

²² Misá minára irisoofanoo suara náakinau. Suara náakufaqa moodáa moodáa Yísuna irámmiriqa qiqau. Moó fannoo Yísu qinée fee mi-ufána qífee. Moó fannoo miqí qínoo qinée fee qífee. Miqí qímasee aiqá-mausa Yísuna irámmiriqau. ²³ Yísufa iriséenoo kaifáa náriqa qímanniminau. Ínnikiqari moó fannoo maadifaanínakina ásauku áqusee mara néemarifa qíní ueeqáannoo. ²⁴ Tamummáqara fasiqauqa ákara fannoo qíníara faiqí nímaakuara dóo kúquani fee qínoo márídanoo. Kúqaa qinée káqikaa qóo kúquanaura ueeqásainaqa kúquanaura. Qíní ueeqáaninna fasiqafa kúqaa maaqí qímasee naríara íriannoo. Nánaree qíní qínoofa qíní maqaqísoofaqee márídee. Qíní numóo firaafá márídanoo fee qíannoo. ²⁵ Miqí qímasoofanoo Yudasifa Yísunara irámmirinoo qinau. Óo qíní qafee faqáafa qíníaree ueeqée foo qídanee qímasoofanoo Yísufa qinau. Aneenná kai qíananoo.

Yísufa áafaqa óosana arasée noo úfafa.

(Mareekoo 14:22-26; Ruka 22:14-20; 1 Koorinti 11:23-25)

²⁶ Misá nées márufanoo Yísufa féemu maraséenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo ruqíruqí máseenoo narí faiqi námu níminoo qinau. Maaná marasée naaqa. Maaná qíní qifaaqa qimaqí kíkiqúsira feemu márídanoo.

²⁷ Nimiséenoo uáinna nammari mara máreenoo miqóoqaraasa maqee maqee néemaru nammarina Yísufa miuainna kaafána uáinna minakí qumbíqarana maraséenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo narí faiqi námu níminoo qinau. Ínnee aiqáma maanáki marasée naaqa.

²⁸ Maa-uainnáfa qíní fidíka kíkiqúsira uainna nammári

máridanoo. Qíní fidíkannai uqanna Ánutufa moómoosa numóo aunúnnisaanifeera máa qíní fidíka ráannoo. Maaná qíní fidíka fannoo Ánutuna nariara faqa faiqí ánaaseera faqa nóori runíranaki márunara fúkasaa moodáanaki kira ufa mapúkueeqeenoo dóo rafáaqafusai fidikafa máridanoo. ²⁹ Ínnee íriaqa. Qínée ánoona ufa uqanna ínni qímannimidaqa. Sía máa márúnna aukuana maa-uainnána kaifáa naanáura. Kásooqaqee qíní qíkoonaa quqúsaki innaarúnai ínnee faqa qínée faqa moodáanaki máridaqa fúka uainnara foora ququfiqa naanáura. ³⁰ Yísufa miqí qímasee qímannimisoofaqa misá námaseeqa Ánutunara idí rámaseeqa ráudamaku-faqa asukunaf Oorifa áaqanai óoru fiqau.

Yísufa Peetooroofa qáoo qíaninnanara qinau.

(Mareekoo 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoohanee 13:36-38)

³¹ Miqóo óoru máridanoo Yísufa narí faiqi námu qímanniminai. Fáfaa eendáki qíní qumáraifandínnanara ínnee ruffasee quqásee sandéefaranoo. Ánutuna tamummáqara fasiqa óoqai minára maaqí qímaqoofa máridanoo. Ánutufa sipsípa rakísirana árinaqa sipsípa aiqáma quqásee fúrufarifaranoo qímaqoofa máridanoo.

³² Yísufa minára kaifáa qímanniminai. Qínée kúqiranakiqari fíndimeeqee Kariree máqusai ínni nífunni fuanáura. Ínnee qíní qínaaqiana óonuraifaqa miqóo ínni nínafaanaura. ³³ Yísufa ínnee quqásee fúrufarifandia foo qímaqoona Peetooroofa minára iriséeno qinau. Qínée sía sandáanaura. Misá aiqáma quqásee sandáifaqa qínée sía sandáanaura, aní faqa apámma fuanáura. ³⁴ Yísufa mi-ufána iriséeno qímaminai. Fáfaa eendáki kookooráana sía ufa qínana anée qaaramookínana iráifana qíníara sía qínée miná qáfaiidee qinnáranoo. Miqí qínanoo kookooráana ufa qíannoo. ³⁵ Peetooroofa minára

iriséenoo qinau. Qáoo, sía qinée aníara sía qáfaidee qianáura aní faqa kúquanaura. Yísuna faiqi námufaqa misá aiqáma miqí kai qiqau.

Yísufa Keetaseemaneé sáqamaki innaaru qinau.

(Mareekoo 14:32-42; Ruka 22:39-46)

³⁶ Miqóoqari Yísufa nínidqeenoo saqamáí asukunakí finau. Mi-saqamána áuqu Keetaseemaneé sáqama márinau. Miqóo mifá narí faiqi námuaara óoqumarifi rakísiaqee qímaseenoo naríaraa káqikaa qóo fínoo naríaraa innaaru qíraree qinau. ³⁷ Qímaseenoo mifá Peetooroona faqa Seebeedina ámaakuqara Yameesa Yoothaneesa minamúsa faqa káqikaa qóo saqamaki nífiqamaree fídanoo narí kúquanínnanara írimarufanoo aundurá mandáikimarufanoo ákoo akaa ímarufanoo miqí marinau. ³⁸ Miqídanoo minamúsa qímanniminau. Ínnee maaqóo saqama qámbaanai márída nífu máqaidaqa qínísaa faqa rakísi qímaqaqa. Qíní qíkoofa qíní minníqísaaninnanara firaa qóo qímuqusímarifaqa, mi-qímuqusiráfa dáruanoo fee qídaqa. ³⁹ Miqí qímaseenoo mifá káqikaa qóo naríara óonu óorindari mi-saqamánaki maqásaa áqufufanoo innaaru qínoo qinau. Óo qíní qíkoofa amanée anée sía qíní minníqísainaqee sía kúquanauree. Sía qeeqá dídiranara írídaqa aní ádiranara dídidanoo, anée qínaqa kúquanaura.

⁴⁰ Miqí qímasee innaaru qímaseenoo dóo fíndifinoo qaaramoo námu máruqoo aniréenoo nínafaofanoo misá nísuku káaqa faiqaqau. Ani níndafamáseenoo Peetooroná áaramáseenoo qinau. Peetooroo anée sía fee káqikaa qóo qíníara rakísinanee. ⁴¹ Rakísidana innaaru qídana mária sía káqi mária. Aneenná íriranannai kai qíní dadaaqí maríanafa, aneenná uqanna sía amanaikí mári-ananoo miqí márífana kudoosaápee márianaqa qáfaidaqa.

⁴² Miqí qímaseenoo Yísufa kaifáa káqikaa qóo óonureenoo innaaru qínoo qinau. Óo qiní qíkoofa anée amanée sía kúquana nammarina qíminnaree anée sía minníqísainaqee sía kúquanauree. Sía qeeqá íriranannaifau qídau anée qínandee, qínaqa miqímmita kúquanaura. ⁴³ Miqí qímaseenoo kaifáa narí faiqi námu unnái óonu nínadafoofaqa misá kafáa nísuku faiqée mariqau. Misá nífuki aunduarí marufaqa faiqaqée mariqau.

⁴⁴ Nínadafamáseenoo ani quándakufanoo kafáa óonureenoo kafáa qaaramookínoo innaaru qinau. Indaarú qundée kai kaifáa miqí kai ínoo innaaru qinau. ⁴⁵ Innaaru qímaseenoo fíndimeeqeenoo narí faiqi námu máruqoo aniréenoo nínadafeenoo qímanniminu. Ínnee faiqaqée marídee idooáidee. Qiní maréeqee mandá óosana maree mariasa nísaukuki quqáaninna eendírafa dóo aniréenoo. ⁴⁶ Dóo fíndifi qáfaaqa. Qiní ueeqée mari fasiqafa dóo ani máridanoo.

Misá Yísuna qumáraqau.

(Mareekoo 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoohanee 18:3-12)

⁴⁷ Mi-karí kai mi-ufána qímarufanoo eendúfanoo asukuná narí faiqi námukiqari faiqí moo áuqu Yudasifa áninu. Faiqí moómoo miná saimbaqa durú feefa sáamu faaqaaná indáaíi máree aniraqau. Yuda máqannaasa faiqí firaasá rakísirausa niqiqoofaqa Yudasina faqa aniraqau. ⁴⁸ Fáasai Yudasifa qímannímiseenoo ínnee asukuná áaqee foora qinée óonuree ámooqaanaqa qáfeeqa ínnee miná kai qumáraaqa. ⁴⁹ Dóo máqeeufanoo Yísufuqoo óonu réenoo óo qiní qafee faqáafee qímaseenoo Yudasifa Yísuna ámooqanau.

⁵⁰ Miqí márufanoo Yísufa maaqí qímasee qímaminau. Óo qiní qíqoondi anée nánaree áninanee. Miqí qímasoofaqa faiqí Yudasina faqa ánusa anirée dóo Yísuna ámiqimmásee rakisisimmá qumáraqau. ⁵¹ Qumáree marufanoo Yísuna faiqi námukiqari moó fannoo náriqa rákíra kisaqa paipana moó qumáreenoo náriraree qímaseenoo moo fásiqa áaqoo díndanai aiqáma ateeqa áqinau. Amaana máqasaa rakísirana aináinira faiqi miná áaqoo ateeqánu.

⁵² Yísufa miná qáfamaseenoo qinau. Dóo rákíra paipana quqáa. Aiqáma rákíra ainainannai nárímaríasa minánnai kai nári nárifaranoo. Minára rákíra paipána quqáa sáina qiní kai dárúqa. ⁵³ Qinée qeeqá qíkoonara iráananoo qangiroouqá núkudara foora qíminaqa dadaaqífaqa sía kúqunaura. Anée minára sía fee íridanee. Dóo aneenná rákíra paipana quqásaa. ⁵⁴ Qiní qíkoofa narí qangiroouqa qíminaqa dadaaqífaqa náqi fee másee qinée kúquananoo Ánutuna tamummáqara fasiqa ufa kambíqaannoo fee.

⁵⁵ Yísufa miqí qímasee narí faiqiara qáoo qímaseenoo quandáfinoo narí qumáree márusa qímannimínoo qinau. Qinée maqee maqee ínni amaana máqaki qímannimímaríafannaqoo ínnée mi-karí miqóo qiní qumáraqaana. Maqee eendáki ínnée qumeé kai durú sáamu namu-faqa qiní qumáree máriafanoo. Qinée qúmuari marúna fasiqausara foo márúnaqa ínnée asukunakí qiní qumáree máriafanoo. ⁵⁶ Misá mi-oosana oosana ainainná Yísunara amisooofanoo óoqeenaa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa ufa ánoona kambíqanau. Yudasina faqa ánusa Yísuna qumároofaqa miná faiqi námu aiqáma miná qáfamasee quqásee daráaniqa sandáqau.

Kaiafasána máaqaki misáuqa Yísuna irée máriqau.

(Mareekoo 14:53-65; Ruka 22:54-55, 63-71; Yoohanee 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Sandámáfufaqa Yísuna qumáree márusa káqi qumáreeqa Kaiafasána maqúsai máree fiqau. Kaiafasáfa amaana máqasaa rakísirafa firaafá márunnai máree fiqau. Yuda máqannaasa faiqí firaasá misá faqa Kaiafasána máaqaki fáasai súqimaruqoo miqóo máree fiqau. ⁵⁸ Misá Yísuna áfiqee fímarufanoo Peetooroofa nínaaqianna ruffeenoo asukunaí nífaaqmee nifaaqmee inóo finau. Misá Kaiafasána máaqaki Yísuna áfiqee kéeqafufanoo Peetooroofa naambeéqai áadumasaa sundíauqa saimbaqa óoqumarifi máridanoo Yísunara íridanoo ímarinau. Misá árifaree náqi fee ifáree rumbéfaree, miqí qídanoo níndafee márinau.

⁵⁹ Miqí márufaqa amaana máqasaa rakísimarusa firaasáuqa faqa Yuda máqanna kasóorauqa faqa miqóo súqiqa márída únna ufara randée maríqau. Miqídaqa qiqau. Yá fasiqa fee moo úfa óosana arasánaqee miná máree fee múnu kíapana qímamifanoo fee áruannoo fee.

(Mooseena sándufa maaqí qímaqoofa, moodáa fasiqa fannoo qínnufafa sía ánoonaikiannoo. Qaara fasiqa fannoo kíkíqamafi qínafa mifá ánoonaikiannoo. Misá minára iriséeqa faiqí qaaraqánda mi-ufána qífaqa Yísuna áriraree qiqau.)

⁶⁰ Faiqí moómoosa márídaqa únna ufa óosana óosana qímariqau. Miqídaqa Yísuna ufara randée maríqau. ⁶¹ Randée márufanoo qaara fasiqa moodáa ufa andeeqáqau. Miqandá maaqí qímasee qímannimiqau. Yísufa maaqí qímasee qufaqa maaqandá íriqiafana. Qinée Ánutuna amaana máqa Yeerusaree náaquqara amaana maqa aiqáma rambáiri áqusee qaaramoo fáasaana amaná qinée kaifáa usakánauree qufaqa íriafannaqanda márídaqa.

⁶² Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararafa mi-ufána iriséenoo fíndifinoo Yísuna áaramáseenoo irámmirinau. Anée miqandá ufa íridanee. Miqandá

kúqaa fee qída fee. ⁶³ Miqí qímasoofanoo Yísufa káqi kásooínoo márínau. Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararafa Yísuna qáfamaseenoo narí áfusaa qímaminoo qínau. Kúqaa maaqandá Ánutuna áfusaa márúnausa márída. Anée ánoona ufa kai qíní qímaqimia. Kúqaa fee anée Ánutuna ásauku mundírafa uqannee márídanee, Ánutuna ámaaku uqannee márídanee.

⁶⁴ Miqí qímasoofanoo Yísufa qínau. Anée qíníara qíannana, qíní ufa íria, máa maqee ínnee qíní qíqafee mariafanoo. Kásooqaquee sía maa-qírausau máríanau qíqafeefarau. Úriqararana Ánutuna ásauku uqannai miná aaqá óoqumarifi máríanaura, márí ínaqa kásooqaquee asurúkína qúmuanaura. Ínnee miqímaseeqa qíní faiqí nímaaku qíqafeefaranoo. ⁶⁵⁻⁶⁶ Amaana máqasaa rakísimarusa firaafá Yísufa miqí qufanoo írufanoo níranaqee márúsa óosana maraséenoo narí qamunna parara qínoo anaqí áquseenoo aiqáma súqiqa márúsa dárara qímasee qímánniminoo qínau. Dóo ínnee aiqámausa miná mandá ufa írídee. Naríara Ánutuna ámaaku fee qínoo írídee. Sía maasá kafáa árira ufara randáanaura. Dóo aneenná qímánnímianaqa ínnee minára nánee fee qídaqee. Misá aiqámausa dóo kúquanífee ufa kái qíma afeekákiqau.

⁶⁷ Misá mi-ufána qímaseeqa Yísuna óorinni aniréeqa níqaara fidiámaqaqau. Fidiámaqaseeqa asukunakíqari misá nísauku samu óori áridaqa qíqau. ⁶⁸ Anée tamum-máqara fasiqa márí ínana aneenná kai tamummaqasée qínaqa íria, yáfee aní árinoo fee.

Peetooroofa Yísunara qáoo ufa.

(Mareekoo 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoohanee 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Amaana máqasaa rakísimarusa úriqararafa Kaiafasafa narí máaqa aináinirafa firaafá márúnara

aináinira mánaaqauqa akaqáusa nífiqa quqásoofaqa aináinimariqau. Peetooroofa áadumai sukínni óoqufaaqéufanoo aináinira mánaaqa moó fannoo Peetooroona paqúrimáseenoo qímaminoo qinau. Anée faqa mi-kariree fasiqána Yísuna faqa nímarianafa máriananoo.

⁷⁰⁻⁷¹ Miqí qufanoo, Peetooroofa iriséenoo aiqámausa nífusaa mi-manaaqána qímaminoo qinau. Sía aní ufa óosana írídaqa. Qinée sía miná faqa núnausee qímaseenoo naambeéqai quqúsa kooqí márunnai óo-quroofanoo mánaaqa moó fannoo kooqísaa rakísimarufa qáfeenoo miqóo márusa qímanniminau. Maa-fasiqáfa Yísuna Nasareeteendaraana faqa márifaqa qáfee marúnafa.

⁷² Peetooroofa mi-ufána iriséenoo kaukaata qímasee qáoo qínoo qinau. Sía qinée mi-fasiqánara írídaqa. ⁷³ Kafáa káqikaa qóo marikámasoofaqa faiqí miqóo márusa aniréeqa Peetooroona qímamíqa qiqau. Kúqaa anée mi-fasiqána faiqi námuki máriananoo. Anée faqa mifá faqa kúqaa moodáa ufa qímariqaqanda máriafanoo.

⁷⁴ Peetooroofa mi-ufána iriséenoo kaukaata qímaseenoo dárara qímaseenoo níqinoo qinau. Sía uqanna qinée mi-fasiqánara írídaqa. Nánaree únna qída fee. Miqí qímasoofanoo kookoorána ufa qinau. ⁷⁵ Kookoorána ufa qímasoofanoo Peetooroofa Yísufa ufa qímamunara írinau. Yísufa qínoo. Qaaramoo kári aní iráifana anée qiníara sía fee qínanoo kookoorána ufa qíannoo. Peetooroofa mi-ufánara óonumafi iriséenoo óo dóo Yísuna ufa qiníara qifa ánoona koorooínoo, qímaseenoo ráudamakufanoo asaurúseenoo firaaqóo ikíraqa máreenoo finau.

27

Yísuna áfiqammaree Piratoofúnnai fiqau.

(Mareekoo 15:1; Ruka 23:1-2; Yoohanee 18:28-32)

¹ Mi-eendánaki iqáqoofaqa amaana máqasaa aanáiqiki-rausa misá úriqararausa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa súqusee Yísuna arira ufa qiqau. ² Árira ufa andeeqáseeqa únna qímasee fífau sáinanda qumárasee Yísuna ásauku rumbámaree Roomma máqannaa kíapafa Piratoofa márunnai áfiqee fiqau. (Firaqóo mandóosana máraidanoo úriaqee márufa márufağara foora sáinandan-nai rumbámaree áfiqee kíapafinnai fiqau.)

Yudasifa narí ataakíroo ufana.

(Niqiqoosa 1:18-19)

³ Piratoo finnai máree fírari márufanoo Yudasifa Yísufa kúquaninnanara írufanoo narí afaaqakina ákooqoofanoo Yísuna ákiaqara munnimma amaana máqasaa rakísimarusa faqa faiqí firaasá faqa márunnai Yudasifa moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa ásaukuğara taikásee óoni máreenoo kafáa nímiraree qímaseenoo qinau. ⁴ Óo qinée fúrufáramáseeqa. Andeeqára fasiqara asakadikí sía ikairí márínara kúquanifeera qinée dapikámandeeqa óosana áraunannara. Minára qinée kafáa ínna munnimma nímidaga. Miqí qufaqa misá qiqau. Anée kai qánaqa maasá ámiqa, aneenná kai minára íría. ⁵ Miqí qufanoo Yudasina aundurá dapikufanoo munnimma máreenoo amaana máqakina áranaiqi téeqimmáquseenoo sandánau. Sandéufanoo moosáa narí sánda anukakí ataakíreenoo dóo kúqinau.

⁶ Amaana máqasaa rakísimarusa Yudasina munnimma maraséeqa mináramma ufa qímariqau. Maasá maamunnimmána sía amaana máqaki quqánaura, Mooseena sándufa miqímminoo márídanoo, fidíka munnimma

márfafa. ⁷ Misá minára ufa qíqi andeeqáseeqa mi-munnimmána qumáreeqee nammári sakasée née maru qafeena áuqimaru fasiqana káqikaa maqa maaqa mináindi feefauríqau. Amisé náriara mi-maqána maraséeqa misá moo máqannaasa maasáki kúqifafa mi-maqánaki níkundaanee qímasee máraqau. ⁸ Minára miqímasooqooqari mi-maqánara fidíka máqa fee qímariqau.

⁹⁻¹⁰ Miqímaseeqa óoqeenáa tamummáqara fasiqa moó miná áuqu Yeereemaia miná óoqeenáa ufa ánoona kafáa maqee kambíqanau. Mifá maaqí qímasee ákara rínoo qináu.

Isaraee máqannaasa faiqí ákiaqara munnimma maraséeqa qafee áuqimaru fasiqana maqa máaqa feefaurúmasee máreefara. Moo fásiqa taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee áqusee máreefara. Qinée Ánutuna ufa irisée máraunaqa misá miqíqau. Yeereemaiaafa óoqai ákara rúmaqoo úfafa miqínoo márufafa sía írirai misá mi-maú kai fídaqá mi-maqána máraqau.

Piratoofa Yísuna iroo úfafa.

(Mareekoo 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoohanee 18:33-38)

¹¹ Misáúsai máree fiqau. Yísufa Piratoona kóota maqaki kikíqinoo márufanoo Piratoofa aniréenoó Yísuna irám-mirínoo qináu. Anée kúqaa Yuda máqanna karam-báiqá fee márídane. Miqí qufanoo Yísufa anée qíannana qinée miqímimiqá márídaqee qináu. ¹² Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararaura faqa Yuda máqanna faiqí firaasá faqa minára iriséeqa Yísunara ufa óosana óosana qídaqa kíapana qímami máriqau. Miqí qímarufanoo sía Yísufa ufa qímarináu, káqi kásoo inoo márínáu. ¹³ Piratoofa minára miná qáfamáseenoo qímamináu. Misá

óosana óosana ufa aníara qímariafana anée náqi fee ímarifanee sía ufa qídanee. ¹⁴ Miqí qímarufanoo Yísufa sía uqanna misá ufa itairíseenoo rukíanau. Ufa sía qinau káqi kásoo inoo márufanoo kíapafa qáfeenoo áaquoofanoo qáfanau.

Piratoofa ínnee Yísuna áruaqee qu úfafa.

(Mareekoo 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoohanee 18:39-19:16)

¹⁵ Mi-kamusaqá kíapausa faiqí ánaasee Ánutuna qangiroo áinnaaqarara qóomaqa néemarufanoo karafúsa fasiqa moó idukúsoofaqa minára faqa asasiaqéera. Kíapausa óosana mi-oosanná maqee maqee miqímmimariqau. ¹⁶ Mi-karí faiqí moó fannoo karafúsaki márínau. Miná áuqu Barabasifa. Sía kai fifaufau miná karafúsa quqáqau. Faiqí akooqóoqaraafa áuqufaqaafa márufa karafúsinau. ¹⁷ Piratoofa minára faqa iriséenoo Yuda máqannaasa miqóo súqiqa márusa náaramásoofaqa súqumaree moodáaqoo aniroofanoo qímanniminoo qinau. Qinée maa-karí Barabasinee idukúnauree, Yísuna ínni karaambáiqee idukúnauree. ¹⁸ Yuda máqannaasa úriqararausa Yísunara sía ánoona márúnara fífau miná áfairiqa nímarusa márúnara Piratoofa misá miqí qímaruna íridanoo Yísunara idukúanee qinau.

¹⁹ Piratoofa ufa írira maqaki óoqumarifi márufanoo narí ánaaqqa fannoo narí máaqakiqari pásá ákara rúmaseenoo moó fásiqasaa quqásoofanoo mínisoofanoo Piratoofa ásaana rúmaseenoo qáfanau. Narí ánaaqqa fannoo qinoo. Sía Yísuna árua. Ásauku raqándaamásee íreedaa maria. Qainá dáaquqara qaina qiní qífunnareenoo. Mi-andeeqara fasiqánara qainámmáqaunanoo daunduráki mandáiki márifaqa. Sía anée miná áruanee qímasee ákara rínau.

²⁰ Amaana máqasaa aanáiqikirausa faqa Yuda máqanna faiqí firaasá faqa Piratoofa Yísuna idukíraree

quná iriséeqa quandáfufaqa faiqí ánaasee fukifaakí qíqa Piratoona qímamiaqeera qiqau. Barabasina kái idukúani Yísufa kúquani. ²¹ Piratoofa kaifáa faiqí ánaasee aiqáma irámmirinoo qinau. Miqandákina yánee qinée idukúanauree. Miqí qímasoofaqa misá aiqáma qiqau. Barabasina kái idukúa.

²² Piratoofa minára iriséeno kaifáa qímanniminoo qinau. Qinée Barabasina idukíqa ásauku mundírana Yísunara nánée fee qianáuree. Qímasoofaqa misá aiqámausa aunírira saqarisaa áruanee qiqau. ²³ Piratoofa kaifáa misá irámmirinoo qinau. Nána mandáinainee márinaqee qinée áruanauree qímasoofaqa misá aiqámausa dárara qímasee qiqau. Aunírira saqarisaa árua. ²⁴ Misá ufa firaaqóo qídaqa tutuqímarufanoo Piratoofa misá sía qiní ufa írifaqámmu qímaseeno qafee maraséeno nammári saka uqéera máreenoo misá nífusaa quqáseeno ásauku nammári úqinoo qinau. Maa-fasiqána áruannanara dóo qísauku nammári úqíqa. Miná fidíka sía qiní qisakadikí máriani. Dóo innikina máriannoo dóo.

²⁵ Miqí qímasoofaqa faiqí ánaasee moodáa kari fáaqa quqásee qímamiqau. Dóo miná fidíka maasáki faqa maasá faiqí námuki faqa máriannoo. ²⁶ Piratoofa minára iriséeno Barabasina idukúeeqeenoo níminoo Yísuna maréeqeenoo narí sundíauqa nímufoqa misá miqóo náriqa maqusasaa quqásee ráitasaa qáinna rumbéeqoo samuna ataufakaaqá aru ummooqúkámaseeqa dóo áfiqee aunírira saqarisaa áriraree qímasee deedaqiqau.

Sundíauqa Yísuna amukafaqáa qa fee afisúamaqáqau.

(Mareekoo 15:16-20; Yoohanee 19:2-3)

²⁷⁻²⁹ Piratoona sundíauqa miqóo naambeéqai Yísuna áriíseeqa kafáa anirandée kíapana máaqaki múnuseeqa aiqáma sundíauqa niqoónausa náarofofaqa

moodáaqoo aniréeqa márídaqa Yísuna qamunna raipáqusee moó qámunna Roomma máqanna sundia qamunna taatuqée qamunna afisúamaqásee saatúnanda fooqána maraséeqa saaeemmá qumáree Roomma máqanna rakísirana qafeera foora saaeemmá qumáree Yísuna ákiaqasaa áranaiqi afisú amaqóofanoo ákiaqa tapóoqaanifeera miqíqau. Afisú ámaqaseeqa Roomma káraambaiqa qunaaná fooqána Yísuna ásauku uqannai quqamáqaseeqa nóorindari fatáafimafuqa ataasátaasa qídaqa qiqau. Óo Yuda máqanna karaambáiq. Maasá úriqararafa. ³⁰ Miqí qímaseeqa firaqóo átaasa átaasa qídaqa misá níqaara fidamaqáseeqa miná qunaaná ásaukuki naana rafía qumáree ákiaqakinai áriqau. ³¹ Ataasátaasa qíqí ámaqaseeqa miná taikáseeqa taatuqée qamunna kaifáa raipáquseeqa kafáa narí qamunna afisú amaqáseeqa aunírara saqarisaa árifandinaqoo áfiqee fiqau.

Yísuna aunírira saqarisaa áriqau.

(Mareekoo 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoohanee 19:17-27)

³² Áfiqammaree aanái fídaqa sundíauqa Sireenee máqu-sanaindaraa fasiqa miná áuqu Simoona amarána moó Símoona aanái paqúrufuqa misá nári óosana maréeqa nári faaqaaná uqafíqaseeqa Yísuna aunírira saqari aku ámaqeeqa afeekaikámasee qiqau. Máree maasá faqa ánia. Miqí qufanoo misá faaqaaná rufíamareenoo Yísuna aunírira saqari akumáree finau. ³³ Yísuna áfiqee fífiufuqa Koorookata máqa máaqaki óoru fiqau. Koorookata miufána óosana faiqí ákiaqa amudaani aaqana márídanoo.

³⁴⁻³⁵ Sundíauqa miqóo óorureeqa misá uáinna nammariki sukáqeemaru saqari anoona afaaqa irí quqáanifeera uáinna nammariki adíaseeqa Yísunara maaná marasée náannee qufanoo Yísufa áfaurusaa kai

quqáseenoo qumboommásee qáfeenoo minníseenoo sía noofaqa misá miná qumárasee aunírira saqarisaa rúmnamaqasee pirímma aruatukarasée uqéera rakíqaseeqa miná qamunnandá fáasai raipáqu quqáqoona qumáree káatara foora sararamándeega dóo náriara náriara mi-qamunnáusa máraqau. ³⁶ Qamunna mara taikáseeqa misá óoqu márífufaqa rakísimariqau. ³⁷ Misá Yísuna áriira ufa rauffíqira saqarisaa ákara rúmaseeqa Yísuna ákiaqai aunírira saqarisaa quqáseeqa pirímmannai áriqau. Maaqí qímasee ákara ríqau. Maa-fasiqáfa Yuda máqannaa karaambáiqqa márídanoo fee qinau. ³⁸ Moo qúmuarímaru fasiqana Yísuna dínni atinni narí aunírira saqarisaa pirímmannoo aruséeqa uqéera rakíqau. Kafáa moo qúmuari márúna narí aunírira saqarisaa Yísuna dínni atinai pirímmannoo aruséeqa uqéera rakíqau.

³⁹ Faiqí ánaasee miná aaqá fíqaree áiqaree ímarusa misá Yísuna múrufi qáfaidaqa ataasátaasa ídaqa qufóonari-daqa qiqau. Anée fee amaana máqqa moodáa faasaana rapéemásee qaaramoo fáasaana kafáa usakáraree qímariana fee. ⁴⁰ Anée kúqaa fee Ánutuna ámaaku márídane. Miná ámaaku márídana aneenná kai tatúakinana qúminaqa maasá aníara kúqaa Ánutuna ámaaku fee qianáura. ⁴¹ Amaana máqasaa aanáiqikirausa úriqararasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa misáuqa faqa miqí kai másee ataasátaasidaqa qufóonaridaqa qiqau. ⁴² Maafá faiqí ánaasee maréeqee Ánutuna asumu máriranaki mara quqánnisáannee qímarifa naríara sía amanaikínoo. Kúqaa fee anée Isaraee máqannaa karaambáiqee márídane. Kúqaa miqínana anée karaambáiqqa márídana maqee maqásaa tatúaki áqufinaqa maasá aníara kúqaa karaambáiqee qianáura. ⁴³ Mifá naríara Ánutuna ámaaku fee qímarifa Ánutunasaa

afaaqa quqárafá márifanoo Ánutufa minára íridanoo fee síá fee íridanoo fee. Íridanoofau qumuréenoo miná dadaaqínoofau asumu máriranaki quqáni. ⁴⁴ Qúmuari maru fasiqaqanda dínni dínni nári aunírira saqarisaa máruqanda miqí kai qímaseeqa Yísuna ataasá ataasa qí-mamaqee máriqau.

Yísufa kúqu ufafa.

(Mareekoo 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoohanee 19:28-30)

⁴⁵ Mi-faasaanná kai asukuna firaafá aiqáma maqa maaqa ititánnimaqanau. Súani afu ururéenoo úriu-fanoo miná ákiaqa amummaqa qámgaanai ururoofanoo asukuna arunnímaqanau. Súani muqúnni qubeekoofanoo asukuna taikóofanoo súani fannoo kafáa káaqa qanau. ⁴⁶ Súani afu muqúnni qubeekoofanoo asukuna káqi már-ufanoo Yísufa firaa kari fáaqarinoo qinau narí ufakiqari qinau. Eeri eeri rama sabakatani. Miná óosana maaqím-minoo márídanoo. Qiní Ánutu, qiní Ánutu, náqi fee ifanee anée qiníara minníseenanee. ⁴⁷⁻⁴⁸ Miqí qufaqa faiqí ánaasee mi-saqá márusa Eeriaana áaraidanoommi foo qímasoofanoo moó fannoo paadura au fooqána atee-ká-mareenoo maará máaqanufasiqausa mandá uainna nam-mariki raaramáseenoo áika maraséenoo qundaqíseenoo minakí rutaqúseenoo mara múru Yísuna óoki aakúamaqánau. Qumbifqamma náanifeera áfaurusaa quqá-soofanoo qumbifqamma nanau. ⁴⁹ Miqí marufaqa akaqáusa qiqau. Sáa. Eeriaafa qumuréenoo dadaaqíannoo fee. Káqi kásooiqá márída qáfaaqa. ⁵⁰ Mi-karí Yísufa firaa kari fáaqa quqáseenoo kúquqaraasinau.

⁵¹ Mifá kúqufanoo aaqee kái Yeerusaree amaana máqakina ititáqoo qamunnafa náaquqara maqasaa ititáqoo qamunnafa miríndari aiqáma raaqúmareenoo múqufi áqinau. Firaafá maqá kásinau, firaa ooniuqa

afoo áfaainau. ⁵² Faiqí madika faqa óo raqánau. Óo raqásoofanoo óoqai kúqusa Ánutuna ufa írimaru fasiqa anaaseesa maqee kúqiranakiqari findifumáfi miqóo máriqau. ⁵³ Yísuna kúqiranakiqari findifufaqa mi-kuqiráusa akooqóo Yeerusaree máqusai óonuroofaqa faiqí ánaasee moómoosa nínafaqau.

⁵⁴ Maará máaqanu fasiqausa Yísunasaa rakísidaqa óoqumari fufaqa rakíiusa asukuna qoofaqa maqá kásufaqa qáfamásoofaqa nímuqusufaqa káaqa rufífaqa. Ruffeemarufaqa qiqau. Óo kúqaa uqanna maafá Ánutuna ámaaku uqanna máriifa kúqinoo. ⁵⁵ Yísufa aunírara saqarisaa márufaqa Kariree máqa máaqaindaraa ánaaseeuqa ururée Yísunara dadaaqiannée qímasee úru anaaseesa níanai uru kíkíqiqa márída qáfee mariqau. ⁵⁶ Misákiqari Yísuna ánoona amaráqanda máriqau, moo ámarafa Makadara máqusaindaraafa faqa moo ámarafa qaara kumaaraaqara Yooseefaasa Yameesasa nínoofa faqa (Maa-Yooseefaafá sía Yísuna ákoofau miná amaráfa kumaaráa márinau.) moo ánaasee Seebeedina ánaaqa faqa mi-anaasesá faqa miqóo ani kíkíqiqa márídaqa Yísuna kúqirana qáfee máriqau.

Yísuna óoni áamaraki ákundoo ufafa.

(Mareekoo 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoohanee 19:38-42)

(Yísuna aukuana narí maqannaasa maaqímmasee madika indufúsaida kuqufusá níkundee máriqau. Misá óoni firaaná kasaaqa ámara áuquseeqa minakí kéeqafufaqa dínni dínni moómoo aamara auqiiseeqa kúqusa minakíaqa náadu náadu níkundee máriqau. Moodáa kai moo kári ákundeeqa miná áfunda taikóofanoo kaifáa moó fannoo kuqufaqa miqíkai ímariqau. Sía moodáa karifau níkundee máriqau. Moo kári moó kari níkundee máriqau.)

⁵⁷ Mi-eeonnái Aramatia máqusanaafa Yoosefaana amarána mifá faiqí firaafá aináina faqaafa. Mifá Yísuna ufa írira faiqi kámmafinoo kukéeqanoo márufa márínau. ⁵⁸ Mifá Piratoona oopísai óonureenoo Yísuna írira óonureenoo Piratoona irámmirínau. Amanée Yísuna írí qinée marasée fee ákundaanáuree qufanoo Piratoofa írinoo narí maará máaqanu fasiqausa qímanniminoo qínau. Ínnee maa-fasiqána Yísuna írí mara ámifanoo ákundaani. ⁵⁹ Yoosefaana amaráfa iriséenoo óorureenoo Yísuna írí auníriranasaa aruqooná tatúseenoo fúka qamunnasaa kukúqínau. ⁶⁰ Kukúqamáseenoo Yuda máqannaasa óosana maréenoo narí óoni áamarakina quqánau. Yoosefaafa naríara kúquana misá qíní írí minakí ákundamáqisáaqeera óoni áamara áuquqoonaki Yísuna írí minakí quqánau. Quqáseenoo firaa ooni quanda quandamméeqee áamarasaa ititáqau. ⁶¹ Miqí márufaqa ánaaseeqara óonaamara adeedí óoqu márída qáfee márìqau. Miqandá núqu moodáa núqufaqaaqanda Mariana amaráqanda kai máruqanda márìqau. Miqandá madikée márufafa óoqumarida qáfeeufaqa eendúfaqa maqusai fiqau.

Firisuaiqáuqa Yísuna madikasáa rakísiu ufafa.

⁶² Yuda máqannaasa nárana ainaina deedaqamáqoo faasaana taikóofafa mi-eeonnái amaana máqasaa aanáiqikirausa úriqararausa faqa Farisai ámaana ufa írìmarusa faqa súqufufafa rumbárausa Piratoo fínnai narí oopísai óorureeqa irámmiriqa qiqau. ⁶³ Óo ámiqirafa mi-unna fasiqáfa káqi márìdanoo qaaramó fáasaana márìqa fíndifuaqee qínoo. ⁶⁴ Amanée aneenná maará fasiqausa niqiqáinaqa óoni áamarasáa qaaramó fáasaana rakísiaqa. Miná faiqi námú ani qúmmuarammeeqee quqáseeqa únna qifoora. Dóo fíndimmeeqee Ánutufínnai fíifoo qímasee faiqí ánaasee

únna qímasee qímannimi foora. Indaarú únnaqímarifa márifaqa minára Yísuna faiqi námu kafáa únufu qífanoo mi-ufáfa firaafáikiandoora. Minára aní qímamidaqa misá rakísiaqeera.

⁶⁵ Piratoofa minára iriséeno quandáfinoo áanóomasee qímanniminou. Ínnee qíní Roomma máqanna rakísimaria maará fasiqausa máraaqa. Misá kai ámiqimmásee rakísiaqa. ⁶⁶ Miqí qufaqa amaana máqasaa aanáiqikirausa óoni áamara máruqoo óonureeqa qíma ainaina qumáree óoni kooqísaa faqa kooqí áfainni faqa atukaraséeqa ititáqau. Moó fannoo mi-ooni kooqína mara áquqai faqa qáfaanee qíqa mi-qimána quqáqau. Miqímaseeqa maará fasiqausa miqóo quqásee amaana máqasaa aanáiqikirausa dóo nímaaqa fiqau.

28

Yísufa kúqiranakiqari fíndifu ufafa.

(Mareekoo 16:1-10; Ruka 24:1-12; Yoohanee 20:1-10)

¹ Náriqa amaana fáasaana sariríqa taikóofanoo iqáqoo kanánaana amaanasáa eendái qaara anaaseeqanda moodáa núqu faqaaqanda Máriana amaráqanda miqandá sía Yísuna anooqanda moó fannoo Makadana máqusaindaraafa moó fannoo moo máqusaindaraafa miqandá Yísuna ákundoo óoni áamara qáfaanee qímasee fiqau. ² Óonuree qáfoofanoo miqóo kai maqá firaafá kásufanoo innaarúnaindari Ánutuna qangiroo moó fannoo qumuréeno óoni kooqí ititáqoona quanda quandamméeqeenoo káqini quqáseenoo narí minásaa óoqu márifi márínau. ³ Miná óori áfiri aakuasáa idáuru miqírafa márínau. Miná qamunna káaqa eekara káaqa qárafá márínau. ⁴ Maará fasiqausa rakísiusa Ánutuna qangiroo qáfeeqa káaqa rufíaseeqa aiqáma náindirí roofaqa nóorindari maqásaa kúqiara foora mámbiqau.

⁵ Maqásaa nóorindari faiqaqéufanoo qangiroom fanoo ánaasee óonuroosa maaqí qímasee qímannimino qinau. Ínnee sía rufía rufíaqiaqa. Ínnee Yísuna aunírira saqarisaa pirímmannoo aruqaanára randáidaqa qinée írídaqa. ⁶ Káqi máridanoo ínnee qímannimi undéemmino máridanoo. Sía maaqóo máridanoo. Dóo kúqiranakiqari fíndifinoo dóo finoo. Ínnee maí aniréeqa mifá máriiqoo qáfaaqa. Sía máridanoo. ⁷ Ínnee qáfamaseeqa sandée óonu miná faiqinámu maaqí qímaseeqa qímannimiaqa. Yísufa kúqiranakiqari fíndifinoo dóo Kariree máqa máaqai ínnee nóorinni fídanoo ínnee miqóo qáfeefaranoo miqóo máriannoo. Dóo mi-ufána kai ínnee qímannimiqa dóo fuaqa. ⁸ Ánaaseeqandá qangiroom qáfeeqa miná ufa iriséeqa káqa náaquqanau. Yísunara kúqiranakiqari fíndifu ufana írufanoo naundurái asasínoo náaquqoofaqa mi-anaaseeqandá miná faiqi námu ufa qímannimianee qímasee fídaqa.

⁹ Yísufa aanái mi-anaaseeqandá tautúmmánnimaqasee kíkíqinoo márida nímandanau. Miqí qímasee qímannimisoofaqa misá náaquqoofaqa miná áiku qumáree nóorindari maqásaa faifufaqa qimudáoo qídaqa amooqíra ufa qímamiqau. ¹⁰ Miqí márufanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee sía rufíaaqa. Sandée óonu qiní faiqi námu qímannimifaqa Kariree máqusai óoru fíqa miqóo qíqafeefaranoo.

Yísuna madikasáa rakísiusa fíndifunara qumeéraqau.

¹¹ Mi-anaaseesá Yísuna ufa iriséeqa fiqau. Misá fímarufaqa maará fasiqausa óoni áamaraki rakísimarusa misá faqa rufíaseeqa kúqiara foora íqa máriusa fíndimeeqe Yeerusaree máqusai óorureeqa amaana máqasaa aanáiqikirausa aiqáma ufa qímannimiqau. Qangirooma óoni kooqí ititárana rafáqaaunara qímannimiqau.

¹² Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá Yuda máqanna faiqí firaasá faqa súqufufaqa minára ufa qímasee íriqau. Ufa qíqí andeeqáseeqa misá mi-maara fasiqáusa náaramáseeqa munnimma firaatía uqanna nimiséeqa maaqí qímasee qímannimiqau. ¹³ Faiqí ánaasee ín-niara Yísunara iráifaqa ínnee maaqí qímasee qímannimíiaqa. Maasá eendákina káaqa faiqaqéunaqa Yísuna faiqi námu aniréeqa óoni kooqi atúaseeqa Yísuna irí qaindúsu maréeqa dóo kukéeqamaseeqa. Miqí mándaafaqa iqáqaiifaqa ámaaqa kai qáfeeqa. ¹⁴ Miqí qímasee qímannimíiaqa. Kíapafa firaafá Piratoofa mifá irisáinaqa maasá óonureeqa andeeqáanaura sía mifá ínne náru-annoo. ¹⁵ Mi-maara fasiqáusa misá eedóo qímaseeqa munnimma mara máree miqí qímasee faiqí ánaasee qímannimi maree fiqau. Yuda máqanna faiqí ánaasee mi-ufána kai Yísunara qímariqau.

Yísufa narí faiqi námu nífusaa kooroo inau.

(Mareekoo 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoohanee 20:19-23; Niqiqoosa 1:6-8)

¹⁶ Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée Kariree máqa máaqai fiqau. Yísufa káqi máridanoo mi-aaqannára qímannimíqoonara mi-aaqannásaa óoru fiqau. ¹⁷ Miqóo óorureeqa Yísuna qáfeeqa reendeenámasee amooqíra ufa qímamíqau. Moodáa moodáa qaara irirana íri mariqau. Mifée, yáfee, áfaanna fee. ¹⁸ Miná faiqi námu miqóo óoru miqíqa márufanoo Yísufa adeedí aniréenoo maaqí qímasee qímannimíinau. Innaarúna faqa maqá faqa firaa uriqararana Ánutufa qiní qíminoo. Moó fannoo sía qiní úriqarafa máriannoo. Dóo qinée kai. ¹⁹ Ínnee minára irisée maqúsa maqusa aiqáma daráani máfiqa qímannimíifaqa misá faqa qiní qíku qísauku kámmafi máriaqeera. Misá

qiní qíku qísauku kámmafi márifaqa ínnee misá nammári áuqamánnimaqaaqa. Nammári áuqamánnimaqaseeqa maaqí qímasee qiaqa. Ákoona faqa ámaaku faqa Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna faqa misá núqusaa nammári áuqamánnimaqaidaqa. Ínnee Yísuna áiku ásauku kámmafuanára minára mapukúnnimaqáanifeera nammári áuqamánnimaqaidaqa. Dóo miqí qiaqa. ²⁰ Aiqáma ufa qímannimíafannana misá faqa mi-ufána aiqámausa uqanna qímannimifaqa iriséeqa mi-ufána qumáraqeera, mi-ufánamau kai fuaqa. Ínnee maqúsa maqúsa fífaqa qinée faqa qumeé ínne faqa fuanáura. Ínnee miqí márifaqa qinée qumeé kai ínne faqa nuanáura. Sía ínne minínnisaanaura kásoo innaarúna faqa maqá faqa taikára aukwana ínneiqá saimbaqa moodáanaki kianáura.

Fúka Moodaanaki Kira Ufa Afaqínaasa Ufa
The New Testament + Genesis and Exodus in the Binumarien
language of Papua New Guinea
Nupela Testamen wantaim Stat na Kisim Bek long tokples
Binumarien long Niugini

copyright © 1983, 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Binumarien

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-08-10

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Nov 2018 from source files dated 29 Nov 2017

4a891130-f25d-5e30-a81c-882b2e037698